

ptint

PRAKTYKA i TEORIA INFORMACJI
NAUKOWEJ i TECHNICZNEJ

PRACTICE and THEORY of SCIENTIFIC
and TECHNICAL INFORMATION

Tom XIX

Nr 4 (76)/2011

ISSN 1230-5529

- PROBLEMY – BADANIA – PRZEGLĄDY
- KSZTAŁCENIE
- Z życia PTIN

KWARTALNIK POLSKIEGO TOWARZYSTWA INFORMACJI NAUKOWEJ

Wydawnictwo dofinansowywane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Wydawnictwo recenzowane

Redaguje Kolegium.

Redaktor Naczelny – Diana PIETRUCH-REIZES, e-mail: pietruch@us.edu.pl

Sekretarz Redakcji, tel. (32) 2371849 – Renata FRĄCZEK, e-mail: renata.fraczek@polsl.pl

Adres Redakcji: pl. Sejmu Śląskiego 1, 40-032 Katowice, Zakład Bibliografii i Informacji Naukowej

Tłumaczenie i weryfikacja – Biuro Tłumaczeń *niuanS*, ul. Młyńska 1, 44-100 Gliwice, www.niuanS.com.pl

---

Spis treści

Contents

PROBLEMY – BADANIA – PRZEGLĄDY

- Honorata ZARĘBSKA – Dostęp do informacji o orzecznictwie polskich sądów 3
- Anna MATYSEK – Źródła informacji normalizacyjnej – typologia i charakterystyka 14

KSZTAŁCENIE

- Milan M. KONVIT – Bibliotekarstwo społeczne na Uniwersytecie Śląskim w Opawie 23
- Libuše FOBEROVÁ – Historia akredytacji studiów w dziedzinie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim 27
- Lisa BEUTELSPACHER, Lisa ORSZULOK – Spotkanie nauczania tradycyjnego z e-learningiem 32
- Mirosław GARBACZ, Łucja MACIEJEWSKA – Kariera zawodowa w bibliotece szkoły wyższej ... 40
- Maria DASZKIEWICZ, Elżbieta KARPIŃSKA-PAWLAK – Przygotowanie zawodowe pracowników informacji a potrzeby ośrodków informacji naukowej i technicznej 50
- Małgorzata KISIŁOWSKA, Maria PRZASTEK-SAMOKOWA – Projekt narzędzi oceny kompetencji i postaw absolwentów Podyplomowych Studiów Zarządzania Informacją w Ochronie Zdrowia 56

Z życia PTIN

- CZŁOWIEK W PRZESTRZENI INFORMACYJNEJ. Podsumowanie i wnioski z XI Krajowego Forum Informacji Naukowej i Technicznej. Zakopane, 25-28 września 2011 r. 64

PROBLEMS – RESEARCH – REVIEWS

- Honorata ZARĘBSKA – Access to information about case law 3
- Anna MATYSEK – Sources of information on standards – typologies and characteristic 14

EDUCATION

- Milan M. KONVIT – The community librarianship in the Silesian University in Opava 23
- Libuše FOBEROVÁ – Accreditation of the Information and Library Studies at the Silesian University over the Time 27
- Lisa BEUTELSPACHER, Lisa ORSZULOK – Traditional Teaching Meets E-Learning 32
- Mirosław GARBACZ, Łucja MACIEJEWSKA – Professional Career in a University Library 40
- Maria DASZKIEWICZ, Elżbieta KARPIŃSKA-PAWLAK – Professional Preparation of Information Workers versus Scientific and Technical Information Centers' Requirements 50
- Małgorzata KISIŁOWSKA, Maria PRZASTEK-SAMOKOWA – Proposed Tools for Evaluation of Skills and Attitudes of Students Completing Postgraduate Health Information Management Studies 56

PTIN (*POLISH SOCIETY FOR SCIENTIFIC INFORMATION*) LIFE

- Recapitulation and conclusions of Xth National Forum for Scientific and Technical Information “Person in information area” 64

Honorata ZARĘBSKA

Uniwersytet Śląski, KATOWICE

Dostęp do informacji o orzecznictwie polskich sądów¹

Informacja o orzeczeniach jest rodzajem informacji prawnej, rozumianej jako każda informacja o faktach mających (lub mogących mieć) znaczenie prawne niezależnie od tego, czy zawarta jest w tekstach aktów prawnych, tekstach wykładni czy tekstach doktryny prawa. Dokonano krótkiego przeglądu istniejących na gruncie polskiego prawa rodzajów orzeczeń sądowych wraz z omówieniem ich struktury informacyjnej. Wskazano dostępne źródła informacji o orzecznictwie z podziałem na: tradycyjne (urzędowe i nieurzędowe zbiory orzecznictwa oraz serie wydawnicze) oraz elektroniczne (komercyjne i niekomercyjne systemy informacji prawnej). Artykuł został wzbogacony o ocenę kompletności systemów informacyjnych w odniesieniu do orzecznictwa.

Access to information about case law. Information about case law is a type of legal information, defined as every information that has (or may have) meaning in law, which does not matter if it comes from legislation, judicial interpretations or legal doctrine. In the article it was done short review of Polish types of judgements including the explanation of their information structure. There were also shown available case law sources which were divided into types: traditional (official and unofficial case law collections and series) and electronic (commercial and non-commercial law information systems). The article includes also the completeness graduation of the information systems in relation to court's decisions. The graduation was based on the author's research which was done especially for this project.

Informacja o orzeczeniach jest rodzajem informacji prawnej. Może być rozumiana jako każda informacja o faktach mających, lub mogących mieć, znaczenie prawne niezależnie od tego, czy pochodzi z tekstów aktów prawnych, wykładni czy też doktryny prawa [44]. Problematyka dostępu do tej specjalistycznej kategorii informacji wpisuje się w interdyscyplinarny nurt badań z pogranicza prawa, informacji naukowej i informatyki określanym mianem informatyki prawniczej. Informatykę prawniczą często postrzega się jako dyscyplinę pomocniczą prawa, jednak wkracza ona również w obszar zainteresowań informacji naukowej (zwłaszcza w zagadnienia związane z informa-

cją specjalistyczną oraz z systemami informacyjnymi). Związek powyższych dziedzin dostrzeżono w Polsce pod koniec lat sześćdziesiątych XX wieku². Wybitny prawnik Jerzy Kurcysz wskazał w 1979 r. zakres tematyczny tej nowej gałęzi nauki i uznał, że odnosi się ona m.in. do takich działań jak:

¹ W artykule pomięto kwestię orzecznictwa sądów niepaństwowych, trybunałów, będących samodzielnymi organami konstytucyjnymi państwa oraz decyzji administracyjnych.

² Pierwsza ważna publikacja zapowiadająca rozwój dyscypliny związanej z przepływem informacji o prawie w Polsce to [33].

- tworzenie prawa (legislacji) za pomocą nowoczesnych metod;
- doskonalenie porządku prawnego w państwie przez zastępowanie tradycyjnych urzędzeń, służących do zarządzania, nowoczesnymi systemami elektronicznymi rejestrującymi, prowadzącymi statystykę i planowanie;
- umacnianie prawa i walka z przestępczością za pomocą zmodernizowanych metod osobopoznawczych i kryminalistycznych;
- stosowanie prawa przez automatyzowanie orzecznictwa;
- wiedza o prawie, orzecznictwie i o literaturze prawniczej [25, s. 8].

Informatyka prawnicza XXI wieku realizuje już nieco inne zadania, choć niektóre pozostają wciąż aktualne. Istnieją zaawansowane systemy lepiej lub gorzej uporządkowanej informacji prawnej – akty normatywne, orzecznictwo i doktryna są coraz częściej dostępne bezpłatnie w Internecie. Komunikacja między organami państwowymi (ustawodawca, sądy) a odbiorcami prawa staje się bardziej skomputeryzowana choć jeszcze daleka od ideału. Działają elektroniczne i internetowe wokandy. Petenci w sądach korzystają z infomatów. Możliwe są przesłuchania na odległość oraz elektroniczny dozór skazanych. Powstają pierwsze e-sądy³ a wraz z nimi pierwsze e-orzeczenia.

Mimo prac w tym kierunku, wciąż nie funkcjonują „inteligentne” systemy automatycznego rozstrzygania. Nie wiadomo, czy kiedykolwiek da się wyeliminować pierwiastek ludzki w procesie podejmowania decyzji dotyczącej człowieka. Wraz z postępem technologicznym wyłaniają się również nowe kwestie związane z bezpieczeństwem i wiarygodnością informacji prawnej. Cel, jakim jest porządkowanie dokumentów – których forma, treść oraz możliwości udostępniania stale ewoluują – to także temat nadal aktualny.

Dokumenty będące przedmiotem badań informatyki prawniczej są bardzo różnorodne, jednak można wyróżnić spośród nich grupy o podobnej strukturze. Jedną z takich grup jest kategoria orzeczeń sądowych, które ze względu na swój społeczny wymiar są istotnym elementem prawa i komunikacji władzy sądowniczej z obywatelem.

³ E-sądy, elektroniczne sądy – od 1 stycznia 2010 r. jest to nowy sposób postępowania przed sądem w nieskomplikowanych rodzajach spraw, np. w postępowaniu upominawczym, które odbywa się za pośrednictwem Internetu i przy zastosowaniu takich środków jak podpis elektroniczny, elektroniczne orzeczenie i doręczenie.

Definicja i rodzaje orzeczeń sądowych

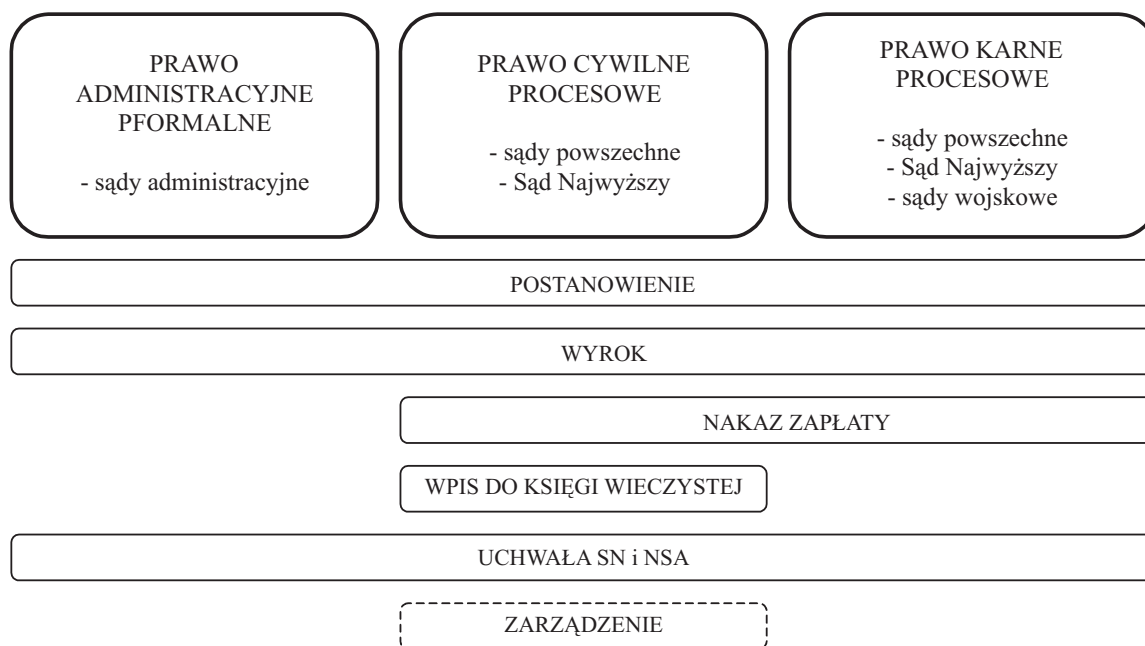
W polskim prawie cywilnym orzeczenie sądowe to rodzaj decyzji sądu rozstrzygający o prawach stron w odniesieniu do zgłoszonego żądania, która ostatecznie i autorytatywnie rozwiązuje sprawę zawisłą przed sądem [14, s. 26; 15]. Według *Encyklopedii prawa* ta czynność procesowa sądu może dotyczyć zarówno istoty rozpoznawanej sprawy (orzeczenie merytoryczne) jak i samego toku postępowania albo pewnych kwestii wпадkowych w nim występujących (orzeczenie niemerytoryczne) [11, s. 447]. Wynika z tego, że orzeczenie sądowe *sensu largo* można postrzegać jako czynność (rozstrzyganie, orzekanie) oraz jako przedmiot (dokument). W pierwszym ujęciu może być rozumiane jako element postępowania sądowego wyrażony w formie decyzji sądu, prezentujący jego wolę i powodujący skutki prawne. W drugim aspekcie orzeczenie można rozpatrywać jako wytworzony na mocy prawa, oficjalny, utrwalony komunikat sądu, skierowany do konkretnych odbiorców (stron postępowania sądowego), który w wersji zanonimizowanej może być dostępny dla ogółu w charakterze informacji publicznej. W doktrynie prawa funkcjonuje wiele ujęć orzeczenia sądowego, jak na przykład:

- norma, która reguluje konkretną sytuację [14, s. 29];
- zdarzenie prawne [14, s. 29] (cywilnoprawne [30, s. 294]);
- fakt prawny [27, s. 40];
- akt jurysdykcyjny [14, s. 30];
- ostateczna decyzja sądu będąca wynikiem rozpoznania sprawy [14, s. 32];
- czynność konwencjonalna sądu [14, s. 33].

Powyższe definicje są jednak nieprzydatne w kontekście niniejszego artykułu, który – w założeniu autorki – ma dotyczyć wyłącznie ujęcia dokumentalnego. Mimo wysokiego stopnia sformalizowania [20, s. 95] przepisy prawa nie podają definicji legalnej samego orzeczenia sądu, wskazując jedynie jego rodzaje, tj. postanowienia, wyroki, uchwały Sądu Najwyższego (SN) i Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA), nakazy zapłaty, wpisy do ksiąg wieczystych.

Należy pokreślić jednak dwie rzeczy. Po pierwsze, powyższy katalog orzeczeń nie jest przejrzysty [14, s. 34] i może budzić pewne wątpliwości w świetle struktury i zawartości tych dokumentów. Przynależność decyzji sądu do kategorii orzeczeń określają akty normatywne o randze ustaw:

- Kodeks postępowania cywilnego (KPC) [36],

Rysunek 1. Rodzaje orzeczeń sądowych w systemie prawa procesowego

Źródło: Opracowanie własne.

- Kodeks postępowania karnego (KPK) [42],
- Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia [39],
- Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi [41],
- Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym [37].

Niejasna jest zwłaszcza sytuacja z takimi rodzajami wypowiedzi sądu jak zarządzenia⁴, które choć są bardzo podobne w budowie do wyroków i postanowień, nie mają potwierdzenia statusu orzeczenia w przepisach prawa. Po drugie, różnice w budowie i zawartości orzeczeń sądowych występują nie tylko pomiędzy poszczególnymi gałęziami prawa procesowego (przykładowo, w prawie administracyjnym formalnym w ogóle nie funkcjonują nakazy zapłaty jako orzeczenia), ale również w samych gałęziach prawa (na przykład w samym tylko prawie cywilnym procesowym wyrok różni się znacząco od wpisu do księgi wieczystej).

Rysunek 1 prezentuje zależności pomiędzy gałęziami prawa procesowego a poszczególnymi rodzajami orzeczeń. Przerwana linia otoku wskazuje na kwestie niejasne.

Najczęściej stosowanym rodzajem wypowiedzi sądu są postanowienia [16, s. 7-8]. To orzeczenia

⁴ Zarządzenia zalicza się, co prawda, do kategorii wypowiedzi sądu, ale nie do decyzji mających moc aktów jurysdykcyjnych. Por. [14, s. 35, 43-48].

o charakterze procesowym lub nieprocesowym wydawane w sytuacjach, gdy przepisy nie przewidują wydania wyroku. Mogą zapaść w toku rozprawy albo po jej przeprowadzeniu. Pod względem formalnym przypominają wyroki, w związku z czym stosuje się wobec nich przepisy dotyczące wyroków [36, art. 361]. Mają one jednak mniej solenną formę niż wyrok [2, s. 105], co przejawia się chociażby w braku symboliki państwowej na dokumencie (tj. wizerunku orła w koronie oraz inwokacji do Rzeczypospolitej Polskiej).

Właściwym celem postępowania przed sądem jest jednak wyrok. Ogłasza się go po zamknięciu rozprawy i po naradzie. Występuje w każdym typie kultury prawnej, stąd zapewne bywa definiowany jako modelowa postać rozstrzygnięcia [26, s. 141] w procesie cywilnym, karnym i administracyjnym, zawierająca stanowcze rozstrzygnięcie spornego stosunku lub stwierdzenie winy lub niewinności albo jako orzeczenie sądu rozstrzygające sprawę co do istoty [5, s. 167], czyli merytoryczne.

Uchwały SN oraz NSA mimo, że nie rozstrzygają spraw, lecz wątpliwości prawne [44, s. 283] również można uznać za orzeczenia sądowe. Argumentami przemawiającymi za takim podejściem są przepisy zawarte w ustawie o postępowaniu przed sądami administracyjnymi [41, art. 49], KPK [42, art. 441], KPC [36, art. 390] oraz struktura informacyjna tych dokumentów.

Nakaz zapłaty to orzeczenie, które zasądza dochodzone roszczenie i zapada w wyniku uwzględnienia powództwa. Rozstrzyga w sposób merytoryczny, co do istoty sprawy, czyli należy do orzeczeń merytorycznych. Nakaz zapłaty został usankcjonowany jako orzeczenie sądowe 1 lipca 2000 r. na mocy nowelizacji KPC [38, art. 353¹ oraz 353²]. W odniesieniu do tego typu decyzji sądu, podobnie jak w przypadku postanowień, stosuje się przepisy przewidziane dla wyroków.

Najbardziej odbiegającym od charakterystyki typowego orzeczenia sądowego jest wpis do księgi wieczystej wydawany w postępowaniu wieczystoksięgowym [4]. Paradoksalnie wpisem może być również wykreślenie z księgi wieczystej [36, art. 636]. Rozstrzygnięcie to ma dwojaką naturę – jest zarazem aktem jurysdykcyjnym i czynnością techniczną dokonywaną przez sąd, co regulują odrębne przepisy o księgach wieczystych i hipotece [43; 31]. Wpisy do ksiąg wieczystych nie są uzasadniane.

Struktura informacyjna modelowego orzeczenia sądowego

Opis struktury informacyjnej orzeczenia sądowego zostanie zaprezentowany na przykładzie modelowej postaci rozstrzygnięcia, czyli wyroku. Wyrok składa się z dwóch zasadniczych części: sentencji i uzasadnienia⁵. Sentencja, zawierająca formułę rozstrzygnięcia, jest kluczowym elementem każdej decyzji sądowej, natomiast uzasadnienie pełni funkcję „służebną” wobec niej [23, s. 94].

Zgodnie z przepisami zawartymi w KPC sentencja wyroku, która tworzy zrąb główny orzeczenia, powinna zawierać następujące informacje (podane w określonej kolejności):

- określenie sądu, sędziów, protokolanta oraz prokuratora (jeżeli brał udział w sprawie);
- datę i miejsce rozpoznania sprawy;
- datę wydania wyroku;
- wskazanie stron;
- oznaczenie przedmiotu sprawy;
- rozstrzygnięcie sądu.

Szczegółową zawartość sentencji oraz krótką charakterystykę jej poszczególnych elementów prezentuje Tabela 1.

Sentencja (poza sygnaturą akt oraz nagłówkiem) powinna być zapisana w formie jednego zdania i zakończona podpisami wszystkich członków składu

⁵ W praktyce sporządzanie pisemnego uzasadnienia jest sporadyczne.

orzekającego. Podpisy muszą się znaleźć na orzeczeniu bezwzględnie. W doktrynie i orzecznictwie istnieje pogląd, że orzeczenie niepodpisane to orzeczenie „nieistniejące” (*non existens*) [3].

Uzasadnienie nie zawsze znajduje się w orzeczeniu. Najkrócej je definiując, można stwierdzić, że jest to część orzeczenia sądowego, która zawiera powody rozstrzygnięcia zawartego w sentencji. Uzasadnianie wyroków pełni dwie zasadnicze funkcje: merytoryczną (informowanie stron o motywach rozstrzygnięcia) oraz kontrolną (umożliwia kontrolę sędziów, którzy wydali orzeczenie) [17, s. 41].

Składa się z dwóch głównych części: podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Dodatkowo może zawierać część wstępną o charakterze opisowym i wprowadzającym, nazywaną również częścią historyczną (opis dotychczasowego przebiegu sprawy, w tym między innymi: żądania powoda i ich uzasadnienie, obronę pozwanego i jego zarzuty i inne fakty, które mogą mieć znaczenie dla sprawy). W podstawie faktycznej kładzie się nacisk na omówienie postępowania dowodowego, ewentualnych domniemań i ważnych dla sprawy faktów. Cechuje się ona stanowczym tonem wypowiedzi i unika cytowania lub streszczania wypowiedzi uczestników sprawy. W podstawie prawnej natomiast następuje przywołanie właściwych przepisów prawnych, które sąd konfrontuje ze stanem faktycznym (tzw. subsumcja) i z jednoczesnym określeniem skutków prawnych. Element ten może również zawierać odniesienia do ustalonego w tej materii lub popularnego orzecznictwa.

Uzasadnienie musi być podpisane przez sędziów. Procedurę i wyjątki od tej zasady regulują przepisy. Z elementów formalnych poświadczających legalność orzeczenia na uwagę zasługują również pieczęcie urzędowe sądów. Pieczęć sądu jest okrągła i widnieje na niej wizerunek orła w koronie w środku oraz napis prezentujący nazwę i siedzibę sądu na otoku. Brak pieczęci, analogicznie jak podpisów, powoduje nieważność orzeczenia. Przykładowy wyrok (bez uzasadnienia) został zaprezentowany na Rysunku 2.

Źródła informacji o orzeczeniach

Źródła informacji o orzeczeniach można klasycznie podzielić na tradycyjne i elektroniczne. Wśród tych pierwszych znajdują się:

- zbiory urzędowe;
- zbiory nieurzędowe;

Tabela 1. Charakterystyka elementów sentencji wyroku

1.	— Sygnatura akt sprawy – kombinacja liter i cyfr, z której można wydobyć informacje o wydziale sądu (ewentualnie jego sekcjach), który rozpatruje sprawę, oznaczeniu repertorium ⁶ , do którego przyporządkowano sprawę, numerze pod którym sprawa jest zapisana w repertorium, roku założenia akt ⁷ .	Rubrum
2.	— Wizerunek orła w koronie (tylko w przypadku wyroków)	
3.	— Nagłówek „wyrok” z oznaczeniem jego rodzaju i uroczystą inwokacją do Rzeczypospolitej Polskiej (wynika to z przepisów zawartych w <i>Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i> , która stanowi: „Sądy i Trybunały wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej” [24, art. 174].	
4.	— Data i miejsce wydania wyroku	
5.	— Oznaczenie sądu i wydziału, w którym wydano wyrok poprzez wskazanie nazwy sądu oraz miejsca jego siedziby.	
6.	— Wykaz członków składu orzekającego: ławników, protokolanta. Przy nazwiskach mogą pojawić się stopnie naukowe. Imiona ławników zapisuje się w formie inicjału.	
7.	— Wskazanie prokuratora, jeśli brał udział w sprawie – podaje się jego stanowisko służbowe i afiliację, tj. nazwę prokuratury, której jest reprezentantem.	
8.	— Data i miejsce rozpoznania sprawy oraz rodzaj posiedzenia.	
9.	— Wskazanie stron – powoda („z powództwa”) i pozwanego („przeciwko”). Należy podać pełne imiona i nazwiska stron lub pełną nazwę organizacji.	
10.	— Zwięzłe oznaczenie przedmiotu sprawy, np.: „o zapłatę”, „o ochronę dóbr osobistych”, „o wpisanie do rejestru dzienników i czasopism”, „o ukaranie grzywną”. W przypadku więcej niż jednego roszczenia należy wymienić je wszystkie w określonej kolejności.	
11.	— Formuła sentencji, inaczej tenor, to najważniejszy jej element, będący ścisłym rozstrzygnięciem o żądaniach stron. W tenorze stosuje się bardzo sformalizowane rozpoznawalne słownictwo, np.: „oddala”, „ustala”, „zasądza”, „postanawia”, po którym następuje dalsza część wypowiedzi.	Dictum
12.	— Podpisy wszystkich członków składu orzekającego. W przypadku odpisu wyroku można znaleźć informację o tym, że dokument jest odpisem oraz notatkę, że właściwe podpisy znajdują się na oryginale (informacja ta potwierdzona jest pieczęcią i podpisem urzędnika).	
13.	— Może się zdarzyć, że członek składu orzekającego ma wątpliwości co do rozstrzygnięcia, wówczas zgłasza zdanie odrębne. Jest to również odnotowywane na orzeczeniu wzmianką (do wyboru): „vs” (votum separatum), „cvs” (cum voto separato), „zd. odr.” (zdanie odrębne) przy jego nazwisku.	

Źródło: Opracowanie własne.

— inne źródła (np. wydawnictwa „przypadkowe”, serie wydawnicze).

Źródłami elektronicznymi będą głównie zautomatyzowane systemy informacyjne udostępniające orzecznictwo. Mogą one funkcjonować samoistnie (np. *Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych*) albo jako moduły w ramach wielkich systemów informacji prawnej (moduł *Orzecznictwo w Systemie Informacji Prawnej LEX*).

⁶ To rodzaj księgi biurowej sądu. Por. [45].

⁷ Przykład: Sygn. akt I C 997/07 (I – wydział I sądu; C – oznaczenie dla spraw cywilnych wszczętych na skutek pozwu lub skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego spraw cywilnych rozpoznawanych w procesie; 997 – numer nadany w toku rejestracji sprawy; /07 – rok założenia akt 2007).

Zbiory urzędowe, nieurzędowe oraz inne źródła informacji

Zbiory urzędowe – nazywane czasem od kolorów okładek „kolorowym” orzecznictwem – są wydawane na mocy ustawy o SN [37] oraz ustawy o ustroju sądów administracyjnych [40] i zawierają najważniejsze krajowe rozstrzygnięcia sądów. Zalicza się tu:

- *Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna* (OSNC), tzw. „zielone” orzecznictwo;
- *Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna: Zbiór Dodatkowy*, tzw. „szare” orzecznictwo;
- *Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych* (OSNP), tzw. „białe” orzecznictwo;

<p>Sygn. akt IV P 361/09</p> <div style="text-align: center;"> <p>WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ</p> <p style="text-align: right;">Dnia 28 kwietnia 2009 r.</p> <p>Sąd Rejonowy w Zabrzu Wydział IV Pracy w składzie: Przewodniczący: SSR Magdalena Kowal Ławnicy: Stanisława Nowak, Helena Kocot Protokolant: Ewelina Kurek</p> <p>po rozpoznaniu w dniu 15 kwietnia 2009 r. na rozprawie,</p> <p>sprawy z powództwa: Andrzeja Dzielickiego, przeciwko: Samodzielnemu Publicznemu Szpitalowi Klinicznemu w Zabrzu,</p> <p>o przywrócenie do pracy i zapłatę wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. przywraca powoda Andrzeja Dzielickiego do pracy u pozwanego: Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego w Zabrzu na dotychczasowych warunkach, 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy w kwocie 1.500 zł (jeden tysiąc pięćset złotych), pod warunkiem podjęcia pracy przez powoda, w terminie 7 dni od dnia uprawomocnienia wyroku, 3. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 60.00 zł (sześćdziesiąt złotych), tytułem kosztów zastępstwa procesowego, 4. nakazuje pobrać od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Zabrzu) kwotę 225 zł (dwieście dwadzieścia pięć złotych), tytułem opłaty od pozwu od obowiązku uiszczenia której powód był zwolniony. <p style="text-align: right;">Podpisy</p> <p>Pieczęć urzędowa</p> </div>	<ul style="list-style-type: none"> - Sygnatura akt - Wizerunek orła w koronie - Nagłówek wskazujący rodzaj orzeczenia wraz z inwokacją do RP - Data wydania wyroku - Oznaczenie sądu i wydziału - Skład orzekający i protokolant - Data i miejsce rozpoznania sprawy - Strony postępowania (powód i pozwany) - Przedmiot postępowania - Tenor - Pieczęć urzędowa i podpisy składu orzekającego (ew. dodatkowe adnotacje)
---	---

Rysunek 2. Schemat przykładowego wyroku

Źródło: Opracowanie własne.

- *Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Wojskowa* (OSNKW), tzw. „czerwone” orzecznictwo;
- *Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych* (ONSA), tzw. „żółte” orzecznictwo.

Co ciekawe, mimo że są to zbiory urzędowe wydawane pod auspicjami sądów, ich wydawaniem zajmują się komercyjne instytucje, np. wydawnictwo LexisNexis

czy redakcja miesięcznika skierowanego do środowiska adwokackiego – *Palestra*.

Informacja sygnalizująca publikację orzeczeń w którymś z powyższych zbiorów jest zamieszczana w dostępnym on-line Biuletynie Sądu Najwyższego [1] w formie tzw. tez z orzecznictwa. Są to krótkie – subiektywne, nie mające charakteru urzędowego – streszczenia orzeczeń zawierające najważniejszą myśl, zasadę wynikającą z rozstrzygnięcia.

Nieliczne sądy umożliwiają dostęp do wydanych przez siebie orzeczeń za pośrednictwem lokalnych biuletynów. Można nawet stwierdzić, że im niższa instancja, tym mniejsze prawdopodobieństwo, że sąd publikuje swoją wytwórczość na stronie internetowej. Zdarzają się jednak przypadki sądów rejonowych i okręgowych, które na bieżąco prowadzą wykazy orzeczeń wraz z odsyłaczami do ich pełnych tekstów lub tez. Dotyczy to zwłaszcza decyzji posiadających uzasadnienia. Ponadto – na mocy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów [35, art. 32] – do publikacji swojego orzecznictwa z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów są zobligowane: Sąd Okręgowy w Warszawie, sąd apelacyjny rozpatrujący odwołania od orzeczeń tegoż Sądu Okręgowego oraz Sąd Najwyższy w sprawach dotyczących kasacji orzeczeń wskazanego sądu apelacyjnego. Publikatorem przewidzianym dla rozstrzygnięć tych sądów jest Dziennik Urzędowy Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów [10] wydawany przez Prezesa UOKiK.

Orzecznictwo w formie skróconej do tez, ale za to często wzbogaconej o glosy do orzeczeń, czyli naukowe komentarze do orzecznictwa pisane przez ekspertów, jest obecne również na łamach wielu czasopism nie posiadających statusu zbiorów urzędowych. Można spotkać dwa warianty takiej obecności:

- na łamach czasopisma istnieje dział / rubryka / dodatek poświęcony orzecznictwu, np. dział *Z orzecznictwa Izby Cywilnej Sądu Najwyższego* w miesięczniku *Państwo i Prawo*, dział *Orzecznictwo* w kwartalniku *Prawo i Medycyna*, wkładka *Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Monitorze Prawa Pracy*;
- czasopismo jest w całości poświęcone orzecznictwu na dany temat, np. *Orzecznictwo w Sprawach Ochrony Danych Osobowych*, *Orzecznictwo Sądów w Sprawach Gospodarczych*, *Przegląd Orzecznictwa Podatkowego*, *Glosa – Przegląd Prawa Gospodarczego*⁸.

Jeżeli chodzi o częstotliwość ukazywania się tych wydawnictw, to w większości są to miesięczniki, rzadziej kwartalniki. Coraz częściej obok wersji drukowanej pojawiają się elektroniczne wersje czasopism dostępne w ramach wielkich systemów informacji prawnej. Przeglądanie tych materiałów odbywa się najczęściej w trybie on-line bez możliwości (przynajmniej teoretycznie) zapisywania artykułów na dysku prywatnego komputera.

Wśród innych tradycyjnych źródeł informacji prezentujących orzecznictwo można wymienić m.in. cza-

sopisma, które Wojciech Wiewiórowski podczas konferencji „Zarządzanie informacją w nauce”⁹, określił mianem „źródeł przypadkowych”. Prelegent zaliczył do tej kategorii znane dzienniki o szerokim kręgu odbiorców *Gazetę Prawną* i *Rzeczpospolitą*, z których okazjonalnie można uzyskać informacje o orzecznictwie i komentarzach do niego. Ważną rolę w dostępie do orzecznictwa odgrywają serie wydawnicze, np. *Zbiory Orzecznictwa Becka* (C.H. Beck) lub *Orzecznictwo* (Wolters Kluwer), na które składają się wydawnictwa zwarte dotyczące wąskich zagadnień, np. *Prawo zamówień publicznych: orzecznictwo* albo *Ustawa o drogach publicznych: orzecznictwo: wzory aktów prawnych*.

Polskie zautomatyzowane systemy informacyjne dotyczące orzecznictwa

W kontekście rozważań na temat systemów udostępniających orzecznictwo bardzo wyraźnie zarysowuje się podział na systemy niekomercyjne, działające pod egidą państwa oraz komercyjne. Wśród polskich systemów zawierających informację o orzecznictwie można wyróżnić następujące¹⁰:

- a) systemy niekomercyjne (państwowe):
  - Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (NSA) [7];
  - Supremus (SN) [34];
  - Portal Podsystemu Dostępu do Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych [29] (Ministerstwo Sprawiedliwości);
- b) systemy komercyjne:
  - System Informacji Prawnej Lex (Wolters Kluwer);
  - Legalis (C.H. Beck);
  - LexPolonica (LexisNexis);
  - Infor Lex (Infor Expert);
  - Amba Lex (Nowe Media);
  - System Informacji Komputerowej Polskie Prawo (Wydawnictwo Polskie Prawo);

⁸ Całe czasopismo zawiera glosy do wybranych orzeczeń sądów różnych instancji.

⁹ II Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Zarządzanie informacją w nauce” została zorganizowana w Katowicach 19-20 listopada 2008 r. przez Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego oraz Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wojciech Wiewiórowski wygłosił na niej referat pt. „Orzeczenie sądowe jako źródło informacji naukowej”.

¹⁰ Stan na grudzień 2010.

— Serwis Informacji Prawnej Kwantum (Wydawnictwo Kwantum).

Oferują one najczęściej pełne teksty orzeczeń w postaci zanonimizowanej i tezy z orzecznictwa.

W kwestii orzecznictwa administracyjnego najbardziej znaczące zasoby posiada – powstała z inicjatywy Prezesa NSA, który w 2007 r. nałożył na poszczególne sądy administracyjne obowiązek wprowadzania wydawanych przez nie orzeczeń – *Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych*. System ten zawiera orzeczenia NSA oraz wojewódzkich sądów administracyjnych (WSA) i posiada dwa moduły: pełny udostępniany sędziom i niektórym pracownikom sądów administracyjnych oraz zanonimizowany dostępny publicznie w Internecie.

Wpisów do księgi wieczystej najlepiej szukać w podsystemie *Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych* udostępnionej na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości. Jest on efektem działań podjętych w 2003 r. przez Ministra Sprawiedliwości [32] w celu uruchomienia nowego systemu komputerowych ksiąg wieczystych. Przeglądanie jest możliwe przez Internet po podaniu numeru księgi wieczystej prowadzonej w postaci elektronicznej (składa się on z czteroznakowego kodu wydziału, właściwego numeru księgi wieczystej i cyfry kontrolnej). Liczba ksiąg wieczystych w bazie w czerwcu 2010 r. wynosiła ok. 12,1 mln [19]. Największą liczbą zdigitalizowanych ksiąg mogło pochwalić się województwo mazowieckie, inne pozostawały dość daleko w tyle.

Orzecznictwo SN choć formalnie rzecz ujmując nie ma charakteru źródła prawa, to odgrywa ogromną rolę w kształtowaniu się praktyki wykładania i stosowania przepisów. Sąd ten, chociażby ze względu na rangę swojego orzecznictwa, powinien dbać o to, aby wszystkie jego orzeczenia były dostępne dla zainteresowanych. Niestety tak nie jest. Na jego stronie internetowej można znaleźć dwa ważne źródła informacji:

- *Najważniejsze bieżące orzecznictwo* zawierające niestety wyłącznie uchwały SN oraz inne „węzłowe” orzeczenia izb,
- *Supremus* – bazę o zróżnicowanym dla poszczególnych izb zasięgu chronologicznym: Izba Cywilna (2000-2010), Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (1993-2010), Izba Kar (2000-2010), Izba Wojskowa (1999-2010).

Proces wyszukiwania w bazie jest utrudniony i ograniczony do kryteriów: sygnatura, data wydania, nazwis-

ko sędziego sprawozdawcy, adres publikacyjny, forma orzeczenia, izba sądu. Dużym minusem jest brak możliwości segregowania orzeczeń w oparciu o kryterium przedmiotu sprawy.

Pewne kontrowersje może również budzić fakt, że *Supremus* – narzędzie tworzone pod egidą samego Sądu Najwyższego – w porównaniu do komercyjnych systemów informacji prawnej zawiera najmniej orzeczeń! Dla przykładu, udostępnia on tylko około 13% zasobów systemu *LexPolonica* (on-line)¹¹. Praktycznie niemożliwe jest znalezienie starszych orzeczeń, a bieżące orzecznictwo publikowane jest tylko w części.

Pośród systemów oferujących orzecznictwo na zasadach komercyjnych jednym z najbardziej znanych jest *System Informacji Prawnej LEX*. W najobszerniejszej wersji o nazwie Omega zawiera on nie tylko orzeczenia publikowane w zbiorach urzędowych i nieurzędowych, ale również rozstrzygnięcia niepublikowane (tj. takie, dla których system LEX jest pierwszym miejscem publikacji). Wyróżnia go największa liczba orzeczeń sądów powszechnych (apelacyjnych, okręgowych i rejonowych). Podobnymi do niego, zarówno pod względem liczby jak i rodzaju udostępnianych orzeczeń, komercyjnymi źródłami informacji prawnej są systemy *Legalis* oraz *LexPolonica*. Drugi z nich może pochwalić się największą liczbą orzeczeń SN. Na tle powyższych narzędzi wyróżnia się stosunkowo nowy, lecz rozwijający się niezwykle dynamicznie, system o nazwie *Infor Lex*, który pozostawia w tyle konkurencję w zakresie orzecznictwa administracyjnego. Trzeba jednak podkreślić, że żaden z powyższych systemów nie dorównuje pod tym względem niekomercyjnej *Centralnej Bazie Orzeczeń Sądów Administracyjnych*. Zestawienie zawartości najbardziej znaczących systemów prezentuje Tabela 2.

Unijne zautomatyzowane systemy informacyjne dotyczące orzecznictwa

Ciekawa jest również kwestia dostępu do polskiego orzecznictwa w odniesieniu do multinarodowych systemów informacji prawnej działających w Unii Europejskiej. Polska jest członkiem Wspólnoty od 1 maja 2004 r., więc można domniemywać, że jej orzecznictwo jest dostępne w ramach istniejących systemów. Analiza wykazała, że teza ta jest jednak nieprawdziwa. Autorka przebadła siedem międzynarodowych baz danych:

¹¹ LexPolonica: 75967, Supremus: 9887. Dane z 28.01.2011 r.

Tabela 2. Zawartość najważniejszych systemów informacji prawnej udostępniających polskie orzecznictwo¹²

	LexPolonica Maxima + Prawo UE	Legalis Baza + wszystkie moduły	Lex Omega + Prawo Europejskie	InforLex Expert Plus
Sąd Najwyższy	75967	65626	50286	13204
Sądy administracyjne	102557	118768	76889	191636
Sądy powszechne	11329	9200	12122	919
RAZEM	189853	193594	139297	205759

	Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych	Supremus
Sąd Najwyższy	-	9887
Sądy administracyjne	591271	-

Źródło: Opracowanie własne.

a) systemy niekomercyjne:

- *Common Portal of National Case Law* [8] (Sieć Prezesów Sądów Najwyższych Państw Członkowskich Unii Europejskiej – Network of the Presidents of the Judicial European Supreme Courts);
- *Dec.Nat* [9] i *Jurifast* [22] (Stowarzyszenie Rad Stanu oraz Najwyższego Sądownictwa Administracyjnego Unii Europejskiej – Association of the Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union);
- *FRA* [13] (Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej – European Union Fundamental Rights Agency);
- *JURE* [21] (Komisja Europejska);
- *IARLJ* [18] (Międzynarodowe Stowarzyszenie Sędziów Orzekających w Sprawach Uchodźczych – International Association of Refugee Law Judges);

b) komercyjne:

- *Caselex* (Caselex s.a.r.l.).

*Common Portal of National Case Law*¹³ działa w ramach współpracy prezesów sądów najwyższych państw członkowskich Unii Europejskiej i umożliwia przeszukiwanie orzecznictwa tych państw. Posiada dwie wersje publiczną (dostęp do niej odbywa się jedynie w językach narodowych) oraz wersję dla użytkowników zarejestrowanych (zapewnia dostęp w dowolnym języku, przy czym tłumaczenia są niestety sporządzane automatycznie).

Systemy *Dec.Nat* i *Jurifast* są tworzone przez Stowarzyszenie Rad Stanu oraz Najwyższego Sądownic-

stwa Administracyjnego Unii Europejskiej. Udostępniają rozstrzygnięcia odnoszące się jedynie do prawa wspólnotowego:

- *Jurifast* – udostępnia pytania prejudycjalne skierowane do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, orzeczenia będące ich efektem oraz orzeczenia sądów krajowych tworzone na ich podstawie;
- *Dec.Nat* – zawiera odniesienia do orzeczeń krajowych oraz analizy tych orzeczeń przygotowane przez Dyрекcję Badań i Dokumentacji Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Orzeczenia są udostępniane w języku oryginalnym, wraz ze streszczeniem w językach angielskim i francuskim.

System *FRA* jest bazą Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Zawiera orzecznictwo krajowe związane z kwestiami dyskryminacji w państwach Unii Europejskiej. Rozstrzygnięcia są prezentowane w postaci krótkich opisów (niektóre posiadają pełne teksty).

Baza *JURE* tworzona przez Komisję Europejską umożliwia dostęp do orzecznictwa Unii Europejskiej i jej państw członkowskich dotyczące spraw cywilnych i handlowych oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w innych państwach niż państwo, w którym wydano orzeczenie, a także orzecznictwo dotyczące ważnych konwencji międzynarodowych. Wszystkie decyzje sądu są zamieszczone w języku oryginalnym oraz skrótowo w językach: angielskim, niemieckim, francuskim.

Międzynarodowe Stowarzyszenie Sędziów Orzekających w Sprawach Uchodźczych patronuje systemowi *IARLJ* odnoszącemu się do orzecznictwa w sprawach azylowych wielu państw członkowskich UE i innych krajów [12].

¹² Na podstawie analizy rekordów w systemach on-line przeprowadzonej 28.01.2011 r. (poza systemem InforLex, który był analizowany 02.12.2010 r.).

¹³ W wolnym tłumaczeniu *Wspólny Portal Orzecznictwa Krajowych*.

Wartym przeanalizowania elektronicznym źródłem informacji jest komercyjny system *Caselex* (wydawany przez Caselex s.a.r.l.). Gromadzi on rozstrzygnięcia sądów poszczególnych państw Unii Europejskiej oraz krajów należących do Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu. Zakres tematyczny bazy skupia się wokół takich zagadnień jak: spółki, konkurencja, konsumenci, praca, ochrona środowiska, swoboda poruszania się, technologie informacyjno-komunikacyjne, własność intelektualna, ubezpieczenia społeczne, zamówienia publiczne oraz międzynarodowe prawo prywatne [6]. Zasięg chronologiczny bazy to – w odniesieniu do orzecznictwa krajowego – 1 stycznia 2000 roku. Każde orzeczenie jest prezentowane w dwóch wersjach językowych: oryginalnej oraz angielskiej.

Tabela 3. Zawartość polskich orzeczeń sądowych w systemach informacyjnych Unii Europejskiej.

	Liczba orzeczeń 2011	Liczba orzeczeń 2008 ¹⁴
Common Portal of National Case Law	0	0
Dec.Nat	80	24
Jurifast	15	8
FRA	4	1
JURE	2	0
IARLJ	1	1
Caselex	brak danych ¹⁵	28

Analiza rekordów (Tabela 3) wykazała, że obecność polskich orzeczeń w powyższych systemach informacji prawnej jest śladowa. Nie ma znaczenia, czy są to źródła komercyjne czy też nie. Najbardziej dziwi jednak zupełny brak Polski w metawyszukiwarce *Common Portal of National Case Law*. Wszystkie kraje (poza Łotwą), które podobnie jak Polska w 2004 r. przystąpiły do Unii Europejskiej, są już tam dostępne.

Podsumowanie

Dostęp do orzecznictwa polskich sądów jest niejednorodny. Najlepiej prezentuje się kwestia orzecznictwa administracyjnego. Za sprawą *Centralnej Bazy Orzeczeń Sądów Administracyjnych* użytkownik łatwo i bez ograniczeń finansowych dotrze do wytwórstwa NSA i woje-

wódzkich sądów administracyjnych. Można prognozować, że w chwili, gdy proces migracji ksiąg wieczystych do *Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych* się zakończy, będzie to drugie bezpłatne, niekomercyjne i unikatowe źródło informacji o szczególnym typie orzeczeń sądowych jakim są wpisy do ksiąg wieczystych.

Bardzo źle przedstawia się natomiast kwestia dostępu do orzeczeń Sądu Najwyższego oraz sądów niższych instancji. O ile te drugie nie wywierają znaczącego wpływu na praktykę stosowania prawa, to orzecznictwo Sądu Najwyższego odgrywa tu niezwykle doniosłą rolę. Taka praktyka dziwi tym bardziej, że sąd ten od 2000 r. posiada wewnętrzny, intranetowy system informacyjny, zawierający kompletny zakres informacji o orzecznictwie. Paradoksalnie najwięcej orzeczeń tej najważniejszej instytucji sądowniczej udostępnia komercyjna baza *LexPolonica*.

Niezbyt dobrze wygląda również kwestia dostępności polskiego orzecznictwa w systemach informacyjnych Unii Europejskiej. Mimo, że Polska jest jej członkiem od ośmiu lat sprawy związane z informacją na temat jurysdykcji nadal nie zostały właściwie uporządkowane. Głównymi barierami w dostępie do decyzji polskich sądów zagranicą są ich fizyczna niedostępność oraz niska jakość orzecznictwa spowodowana niejasnymi kryteriami selekcji dokumentów na potrzeby systemów.

Literatura cytowana

- [1] *Biuletyn Sądu Najwyższego* [dokument elektroniczny]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sn.pl/orzecznictwo/index.html> [dostęp: 13.09.2010]
- [2] Bładowski B.: *Metodyka pracy sędziego cywilisty*. Kraków 2005
- [3] Błaszczak Ł.: *Orzeczenia nieistniejące (sententia non existens) w sądowym postępowaniu cywilnym*. W: *Wokół problematyki orzeczeń*. Red. Ł. Błaszczak. Toruń 2007 s. 7-24.
- [4] Borkowski P., Trzeźniewski-Kwiecień J.: *Wpisy do ksiąg wieczystych*. Warszawa 2008
- [5] Broniewicz W.: *Postępowanie cywilne w zarysie*. Warszawa 1975
- [6] *Caselex* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: www.caselex.com [dostęp: 28.01.2011]
- [7] *Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: <http://orzeczenia.nsa.gov.pl> [dostęp: 28.01.1011]
- [8] *Common Portal of National Case Law* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: <http://www.network-presidents.eu/rpcsje/> [dostęp: 28.01.1011]
- [9] *Dec.Nat* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: http://www.aca-europe.eu/en/jurisprudence/jurisprudence_en.lasso [dostęp: 28.01.1011]

¹⁴ Na podstawie [28].

¹⁵ Autorka wciąż czeka na odpowiedź od wydawcy systemu.

- [10] *Dzienniki Urzędowe UOKiK* [dokument elektroniczny]. Dostępny w World Wide Web: http://www.uokik.gov.pl/dzienniki_urzedowe_uokik2.php [dostęp: 28.01.1011]
- [11] *Encyklopedia prawa*. Red. U. Kalina-Prasznic. Warszawa 1999
- [12] *Europejski portal e-sprawiedliwość* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&lang=pl&suffix=17> [dostęp: 28.01.2011]
- [13] *FRA* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web <http://infoportal.fra.europa.eu/InfoPortal/caselaw-FrontEndAccess.do?homePage=yes> [dostęp: 28.01.1011]
- [14] Gapska E.: *Wady orzeczeń sądowych*. Warszawa 2009
- [15] Góra-Błaszczkowska A.: *Orzeczenia w procesie cywilnym: art. 316-366 KPC: komentarz*. Warszawa 2003
- [16] Góra-Błaszczkowska A.: *Postanowienia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym*. Warszawa 2002
- [17] Grzeszczyk W.: *Uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego*. „Prokuratura i Prawo” 2008 nr 6 s. 39-49.
- [18] *IARLJ* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: http://iarlj.ear.eu/IARLJ/SearchForms/search-form_Polish.htm [dostęp: 28.01.1011]
- [19] *Informacja prasowa: udostępnienie możliwości przeglądania ksiąg wieczystych przez Internet* [dokument elektroniczny]. 16.06.2010. Dostępny w World Wide Web: www.ms.gov.pl/aktual/informacja_prasowa_16_06_10.rtf [dostęp: 13.09.2010]
- [20] Jakubowicz-Dobrowolska K.: *Orzeczenie sądowe jako dokument w ogólnym postępowaniu administracyjnym*. „Prawo Administracja Kościoł” 2006 nr 4
- [21] *JURE* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: <http://ec.europa.eu/civiljustice/jure/index.htm> [dostęp: 28.01.1011]
- [22] *Jurifast* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: http://www.aca-europe.eu/en/jurisprudence/jurifast/jurifast_en.php [dostęp: 28.01.1011]
- [23] Knoppek K.: *Dokument w procesie cywilnym*. Poznań 1993
- [24] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm [dostęp: 28.01.1011]
- [25] Kurcysz J.: *Wprowadzenie do nauki o informacji i informatyce prawniczej: skrypt dla studentów I roku administracji studiów dziennych i zaocznych*. Katowice 1979.
- [26] Miączyński A.: *Struktura i funkcja orzeczeń w sprawach cywilnych*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze” 1975 z. 51
- [27] Nowacki J., Tobor Z.: *Wstęp do prawoznawstwa*. Warszawa 2007
- [28] Opijnen M. van: *Identifiers, metadata and document structures: essential ingredients for inter-european case law search* [dokument elektroniczny]. Dostępny w World Wide Web: http://www.epsiplus.net/media/files/223_marc_van_opijnen_paris_2008 [dostęp: 28.01.2011]
- [29] *Portal Podsystemu Dostępu do Centralnej Bazy Danych Ksiąg Wieczystych* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: <http://ekw.ms.gov.pl/> [dostęp: 28.01.1011]
- [30] Radwański Z.: *Prawo cywilne: część ogólna*. Warszawa 2009
- [31] *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 września 2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów*. Dz.U. 2001 nr 102 poz. 1122 z późn. zm.
- [32] *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 sierpnia 2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym*. Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1575 z późn. zm.
- [33] Studnicki F.: *Cybernetyka i prawo*. Warszawa 1969
- [34] *Supremus* [dokument elektroniczny]. Dokument dostępny w World Wide Web: <http://pub.sn.pl/> [dostęp: 28.01.1011]
- [35] *Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów*. Dz.U. 2007 nr 50 poz. 331 z późn. zm.
- [36] *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego*. Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296 z późn. zm.
- [37] *Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym*. Dz.U. 2002 nr 240 poz. 2052.
- [38] *Ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego*. Dz.U. 2000 nr 48 poz. 554 z późn. zm.
- [39] *Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*. Dz.U. 2001 nr 106 poz. 1148 z późn. zm.
- [40] *Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych*. Dz.U. 2002 nr 153 poz. 1269 z późn. zm.
- [41] *Ustawa z 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*. Dz.U. 2002 nr 153 poz. 1270 z późn. zm.
- [42] *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego*. Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555 z późn. zm.
- [43] *Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotecę*. Dz.U. 2001 nr 124 poz. 1361 z późn. zm.
- [44] Wiewiórowski W., Wierczyński G.: *Informatyka prawnicza: technologia informacyjna dla prawników i administracji publicznej*. Warszawa 2008
- [45] *Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. Nr 81/03/DO w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej* [dokument elektroniczny]. Dostępny w World Wide Web: www.ms.gov.pl/organizacja/zarz_MS_12_12_03_organ_zakres_dzial_sekr_sad_wers_ujedn_2010_01_01.pdf [dostęp: 7.02.1010]

Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/01/N/HS2/01062.

Mgr Honorata ZARĘBSKA – Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej. Uniwersytet Śląski. Adres: 40-032 Katowice, pl. Sejmu Śląskiego 1; tel. (32) 2009311; e-mail: honorata.zarebska@us.edu.pl

Anna MATYSEK

Uniwersytet Śląski, KATOWICE

Źródła informacji normalizacyjnej – typologia i charakterystyka

Celem artykułu jest charakterystyka źródeł informacji normalizacyjnej. Analizie poddane zostały typologie tych źródeł dostępne w polskiej literaturze fachowej oraz zaproponowana została własna typologia, obejmująca zasoby elektroniczne. Omówione zostały dokumentalne i niedokumentalne źródła informacji normalizacyjnej o zasięgu krajowym, europejskim i międzynarodowym. Wśród źródeł dokumentalnych wyróżnione zostały dokumenty normatywne, organizacyjno-prawne oraz informacyjne. W każdej z grup scharakteryzowane zostały rodzaje dokumentów lub podane zostały ich przykłady.

Sources of information on standards – typologies and characteristic. The aim of the article is to present sources of information on standards. Typologies presented in polish professional literature were analyzed. Author formulated her own typology, taking into account electronic resources. Documental and non-documental sources of national, European and international coverage were discussed. Groups of normative, informative, organizational and legal documents were distinguished. Types or examples of documents were characterized in each group of information sources.

Normalizacja pełni ważną rolę we współczesnym świecie, łącząc przestrzeń techniki, regulacje prawne i środowisko biznesu. Normy stanowią istotny element pobudzania konkurencyjności i innowacyjności, wspomagają usuwanie barier handlowych, zapewniają bezpieczeństwo i odpowiednią jakość produktów i usług, a przez ustalanie powszechnie stosowanych symboli i wyjaśnianie terminów ułatwiają porozumiewanie się. Bez tych uzgodnień świat byłby pełen różnorodnych, niekompatybilnych ze sobą urządzeń, a w życiu codziennym panowałby chaos. Pojęcie normalizacji jest tak powszechnie stosowane, że jego znaczenie każdy mógłby interpretować inaczej. Ogólnie możemy powiedzieć, że zmierza ona od różnorodności do uporządkowania w jakiejś dziedzinie. Warto tutaj wspomnieć, że jest to działalność dobrowolna i nikt nie jest zmuszany do stosowania norm, jednak korzyści z niej płynące zachęcają do uczestniczenia w tym procesie. Obowiązująca ustawa normalizacją nazywa „działalność mającą na celu uzyskanie optymalnego, w danych okolicznościach, stopnia uporządkowania w określonym zakresie, poprzez ustalenie postanowień przeznaczonych do powszechnego i wielokrotnego stosowania, dotyczących problemów istniejących

lub możliwych do zaistnienia” [29]. Należy tu zaznaczyć, iż jest to działalność obejmująca opracowywanie, wydawanie i rozpowszechnianie stosowania dokumentów normalizacyjnych. Działalność ta jednak nie byłaby tak wszechobecna, nie byłoby zapotrzebowania na normy, gdyby nie dobrze zorganizowany system informacyjny. W systemie tym organizacje normalizacyjne prowadzą działalność informacyjną i promującą, opracowują, przechowują i udostępniają różnego rodzaju dokumenty. Informacja normalizacyjna pełni w tym systemie szereg ważnych funkcji [28, s. 110-113], wśród których najważniejszą jest funkcja informacyjno-prawna. Polega ona na dostarczaniu i upowszechnianiu wiadomości o treści reguł postępowania technicznego, obowiązujących w produkcji, dystrybucji i konsumpcji towarów i usług [28, s. 112]. Bez informowania o prowadzonych pracach normalizacyjnych, opracowanych normach i innych podejmowanych działaniach, użytkownicy norm nie wiedzieliby o ich istnieniu, a cała działalność normalizacyjna nie miałaby znaczenia. Artykuł ma na celu przeanalizowanie grup dokumentów normalizacyjnych, dokonanie ich charakterystyki ze szczególnym uwzględnieniem form elektronicznych. Zamierzeniem jest także opracowa-

nie typologii źródeł informacji normalizacyjnej, gdyż w literaturze przedmiotu brak jest ich aktualnego podziału oraz sprawdzenie dostępności tych źródeł.

Czym zatem jest informacja normalizacyjna? Najkrócej można ją ująć jako informację o dokumentach normalizacyjnych. W *Słowniku terminologicznym informacji naukowej* wyjaśniono iż jest to informacja o normach, zaleceniach normalizacyjnych i projektach norm oraz o piśmiennictwie dotyczącym zagadnień normalizacyjnych [26, s. 54]. Zbliżone wyjaśnienie terminu podał Wojciech Piróg na IV Krajowej Naradzie Normalizacyjnej. Informacją normalizacyjną określił informację o normach i publikacjach dotyczących norm i zagadnień związanych z ich opracowaniem i zagospodarowaniem [20, s. 233]. Z kolei Maria Próchnicka termin ten scharakteryzowała w dwóch ujęciach – wąskim i szerokim. W wąskim ujęciu została ona ograniczona do czynności obejmujących dokumentowanie norm oraz informowanie o obowiązujących normach i zachodzących zmianach. W drugim ujęciu rozumienie informacji normalizacyjnej poszerzone zostało o zagadnienia dotyczące projektowania norm, instytucji odpowiedzialnych za ustanawianie norm, regulacji prawnych w zakresie normalizacji, współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie, konferencji i szkoleń dotyczących normalizacji, klasyfikacji norm [24, s. 269-270]. Przedstawione szerokie ujęcie w pełni odzwierciedla wszystkie formy tej informacji, wskazując jednocześnie jej źródła, które zostaną omówione w tym artykule.

Typologia źródeł informacji normalizacyjnej

Źródłem informacji w informacji naukowej określa się dokument, z którego pochodzi dana informacja [27, s. 317]. W szerszym znaczeniu mogą to być także dokumenty, osoby lub instytucje, czyli wszelkie obiekty, które umożliwiają zaspokojenie określonych potrzeb informacyjnych [26, s.130]. Źródłem informacji normalizacyjnej w rozumieniu drugiej definicji są dokumenty normalizacyjne, ale też systemy informacyjne, różnego rodzaju instytucje normalizacyjne i prowadzona przez te organizacje działalność informacyjna. Analiza serwisów internetowych europejskich i międzynarodowych organizacji normalizacyjnych wskazuje na tendencję wyróżniania dwóch grup źródeł informacji normalizacyjnej – dokumentów normatywnych oraz innych publikacji, najczęściej o charakterze informacyjnym. Taki podział jest jednak zbyt ogólny, dlatego autorka postanowiła podjąć próbę

opracowania dokładniejszej typologii źródeł tej informacji.

W polskiej literaturze można odnaleźć dwa szczegółowe podziały źródeł informacji normalizacyjnej. Pierwszą z nich przedstawił Edward Kierski na łamach czasopisma „Normalizacja”. W ramach dokumentów, jakie były gromadzone w Centralnym Ośrodku Informacji Normalizacyjnej i Metrologicznej, wyróżnił pięć grup:

- dokumentację normatywno-techniczną, do której zaliczył normy krajowe, zagraniczne i międzynarodowe, zalecenia normalizacyjne, karty informacyjne o opracowaniach typizacyjno-unifikacyjnych oraz inne ustalenia normatywne;
- dokumenty organizacyjno-prawne, czyli dzienniki urzędowe, statuty, porozumienia międzynarodowe itp.;
- dokumentację planistyczno-sprawozdawczą, która objęła programy prac normalizacyjnych, plany roczne, wieloletnie i perspektywistyczne, sprawozdania z działalności instytucji normalizacyjnych, protokoły z obrad organizacji międzynarodowych;
- literaturę normalizacyjną, a w niej książki, czasopisma, wytyczne metodyczne, prace naukowo-badawcze, analizy normalizacyjne;
- wydawnictwa informacyjne, wśród których autor wymienił katalogi norm, biuletyny, katalogi wyrobów, foldery, plakaty [16, s. 23].

Z kolei Józef Mrówka dokumenty normalizacyjne podzielił na dwie grupy: dokumentów podstawowych i pomocniczych. Do pierwszej z nich zaliczył:

- normy krajowe (Polskie Normy – PN, Normy Branżowe – BN, Normy Zakładowe – ZN) i międzynarodowe (normy ISO i RWPG);
- zalecenia normalizacyjne;
- Dziennik Polskiego Komitetu Normalizacji i Miar;
- Biuletyn PKNMiJ.

W grupie dokumentów pomocniczych znalazły się:

- Katalogi Polskich Norm i Norm Branżowych;
- Informator o zmianach w zbiorze PN;
- miesięcznik „Normalizacja”;
- normy zagraniczne i katalogi tych norm;
- zagraniczne czasopisma normalizacyjne;
- okresowe sprawozdania normalizacyjne;
- inne wydawnictwa normalizacyjne np. książki, broszury, foldery, plakaty [18, s. 7-8].

Typologia zaprezentowana przez Józefa Mrówkę pozwala w łatwy sposób odróżnić dokumenty normatywne, których opracowywanie jest celem działalności normalizacyjnej od dokumentów pomocniczych,

wspierających lub promujących tą działalność. Edward Kierski w swoich rozważaniach poszedł o krok dalej, gdyż zamiast ogólnej grupy dokumentów pomocniczych, podzielił je na cztery dodatkowe kategorie związane z różnymi formami aktywności organizacji normalizacyjnych. Obie typologie dają rozeznanie w obszernych źródłach informacji normalizacyjnej, ale ze względu na czas, w którym były opracowane, w pewnym stopniu zdezaktualizowały się. Część wymienianych typów dokumentów już nie istnieje, a na ich miejsce pojawiły się nowe, elektroniczne formy.

Przyjmując szersze rozumienie źródeł informacji można podzielić je na dwie grupy: dokumentalne i niedokumentalne. Źródła niedokumentalne obejmują instytucje normalizacyjne, jednostki świadczące usługi informacyjne oraz różnego rodzaju wydarzenia związane z działalnością normalizacyjną, np. konferencje, warsztaty, szkolenia.

Do źródeł dokumentalnych zaliczyć można:

- dokumenty normatywne – czyli dokumenty ustalające zasady, wytyczne lub charakterystyki odnoszące się do różnych rodzajów działalności lub ich wyników; do tej grupy zaliczyć można: normy krajowe, zagraniczne, regionalne i międzynarodowe, specyfikacje techniczne, porozumienia warsztatowe, raporty techniczne, przepisy, kodeksy postępowania;
- dokumenty organizacyjno-prawne, w tym sprawozdawcze – ustawy, rozporządzenia, porozumienia międzynarodowe, strategie rozwoju, roczne sprawozdania itp., a także wewnętrzne serwisy internetowe wspomagające prace normalizacyjne;
- wydawnictwa informacyjne – książki i czasopisma o tematyce normalizacyjnej, katalogi norm, broszury informacyjne, bazy danych, strony WWW organizacji normalizacyjnych.

Dawniej źródła dokumentalne miały przede wszystkim postać drukowaną, obecnie współistnieją lub są zastępowane wersją elektroniczną. Najczęściej w postaci cyfrowej występują wydawnictwa informacyjne, gdyż taka forma umożliwia dostęp do nich większej liczbie odbiorców przy mniejszych kosztach. Niektóre drukowane katalogi norm zostały już zastąpione bazami danych dostępnymi w sieci WWW lub są publikowane na płytach CD. Także dokumenty sprawozdawcze coraz częściej dostępne są w Internecie. Odbiorcy dokumentów normatywnych mają już możliwość zdecydowania, czy chcą dokument na nośniku papierowym czy elektronicznym.

Źródła dokumentalne

Źródła dokumentalne stanowią obszerny zbiór dokumentów normatywnych i innych publikacji. Dokumenty normatywne są celem działalności normalizacyjnej, gdyż to ich dostępność gwarantuje realizację zadań stawianych przed normalizacją. Dokumenty organizacyjno-prawne są w pewnym stopniu efektem ubocznym tej działalności, gdyż ich opracowanie ma na celu sprawne funkcjonowanie i zarządzanie organizacjami normalizacyjnymi. Z kolei wydawnictwa informacyjne pełnią ważną rolę popularyzatorską, informując na czym normalizacja polega, zachęcając do uczestnictwa w jej pracach i podkreślając korzyści płynące ze stosowania dokumentów normalizacyjnych.

Podstawowy dokument normatywny – norma

Za podstawowe źródło informacji normalizacyjnej zgodnie uznawane są normy. Jest to najliczniejsza, a jednocześnie najważniejsza grupa dokumentów powstających w wyniku prac normalizacyjnych. Norma to „dokument przyjęty na zasadzie konsensu i zatwierdzony przez upoważnioną jednostkę organizacyjną, ustalający – do powszechnego i wielokrotnego stosowania – zasady, wytyczne lub charakterystyki odnoszące się do różnych rodzajów działalności lub ich wyników i zmierzający do uzyskania optymalnego stopnia uporządkowania w określonym zakresie” [29].

Ponieważ norm powstaje bardzo dużo i dotyczą one różnorodnych zagadnień, można wyróżnić kilka grup tych dokumentów. W literaturze przedmiotu można spotkać dwa podziały: ze względu na treść i ze względu na zakres obowiązywania. Tradycyjny podział ze względu na treść obejmował normy przedmiotowe, znaczeniowe, czynnościowe, klasyfikacyjne i mieszane [17, s. 58-68]. Podział tych dokumentów, zawarty w normie PN-EN 45020:2009, wyróżnia ich odmienne typy:

- normę podstawową, obejmującą szeroki zakres zagadnień lub zawierającą ogólne postanowienia dotyczące jednej określonej dziedziny; może to być norma do bezpośredniego wykorzystania bądź mieć zastosowanie do opracowywania nowych norm;
- normę terminologiczną, która dotyczy terminów i zawiera zwykle także ich definicje oraz, w niektórych przypadkach, odpowiednie objaśnienia, ilustracje, przykłady itp.;
- normę badań, obejmującą metody badań, w niektórych przypadkach uzupełnioną innymi postanowie-

- niami, np. dotyczącymi pobierania próbek, wykorzystania metod statystycznych, kolejności badań;
- normę wyrobu, określającą wymagania, które powinny być spełnione przez wyrób lub grupę wyrobów w celu zapewnienia ich funkcjonalności;
- normę procesu, określającą wymagania, które powinny być spełnione przez proces w celu zapewnienia jego funkcjonalności;
- normę usługi, określającą wymagania, które powinny być spełnione w celu zapewnienia jej funkcjonalności;
- normę interfejsu, określającą wymagania dotyczące kompatybilności wyrobów lub systemów w miejscach ich wzajemnego łączenia;
- normę danych (do dostarczenia), zawierającą wykaz właściwości, dla których powinny być podane wartości lub inne dane w celu dokładnego określenia wyrobu, procesu lub usługi.

Nowy podział wprowadził kilka istotnych zmian do typologii treściowej norm. Zlikwidowane zostały normy klasyfikacyjne, a pojawiły się normy podstawowe, interfejsu i danych. Norma czynnościowa została zastąpiona przez normy badań, procesu i usługi, a norma przedmiotowa została w pewnym stopniu zastąpiona przez normę wyrobu. Podział ten dobrze odzwierciedla dziedzinę i zagadnienia dla których opracowywane są normy.

Ze względu na zakres obowiązywania można wyróżnić normy międzynarodowe, regionalne i krajowe. Normy międzynarodowe przyjmowane są przez międzynarodowe organizacje normalizacyjne (ISO, IEC), a regionalne przez regionalne organizacje normalizacyjne. W przypadku Polski są to dokumenty przyjęte przez europejskie organizacje normalizacyjne CEN, CENELEC i ETSI i oznaczone symbolem PN-EN. Normy krajowe tworzone są przez krajowe jednostki normalizacyjne np. PKN w Polsce, DIN w Niemczech, czy BSI w Wielkiej Brytanii. Polska Norma jest normą krajową, przyjętą w drodze konsensu i zatwierdzoną przez krajową jednostkę normalizacyjną, powszechnie dostępną, oznaczoną symbolem PN [29]. Może być ona wprowadzeniem normy europejskiej lub międzynarodowej, a wprowadzenie to może nastąpić w języku oryginału.

Pozostałe dokumenty normatywne

Obok norm publikowane są także inne dokumenty, wśród których wyróżnić można:

- Porozumienie Warsztatowe (CWA) – zawiera uzgodnienia techniczne, porady i informacje, opracowane

- wywany jest na otwartych warsztatach poza Komitetem Technicznym, najczęściej powstaje dla zagadnień związanych z szybko rozwijającymi się technologiami i obowiązuje nie dłużej niż 3 lata od opublikowania;
- Specyfikacja Techniczna (TS) – ma na celu przedstawienie informacji o cechach przedmiotu dokumentu, istotnych dla rozwoju rynku, podanie użytkownikom wytycznych w zakresie właściwości lub metod badań, wprowadzenie eksperymentalnych właściwości lub technologii lub opublikowanie wyników prac nad projektem normy w przypadku niedostatecznego poparcia projektu w głosowaniu;
- Raport Techniczny (TR) – stanowi uzupełnienie informacji zawartych w normie;
- Specyfikacja Powszechnie Dostępna (PAS) – publikowana przez ISO lub IEC na pilne zapotrzebowanie rynku, poprzedza Specyfikację Techniczną lub normę;
- Przewodnik (Guide) – zawierający zbiór zasad, metod lub wytycznych jako pomoc przy opracowywaniu norm [23];
- Dokument Harmonizacyjny (HD) – taka sama charakterystyka, jak dla normy europejskiej, ale nie ma obowiązku opublikowania identycznej normy krajowej [5];
- Raport Specjalny ETSI (SR) – publikowany przez Komitet Techniczny w różnych celach, może to być dokument „wirtualny”, generowany dynamicznie przy internetowym zapytaniu do bazy danych;
- Specyfikacja Grupowa ETSI (GS) – dokument stworzony przez Grupę Specyfikacji Przemysłowych [10];
- Międzynarodowe Porozumienie Robocze (IWA) – dokument opracowywany na warsztatach ISO, a nie przez Komitet Techniczny [14].

Dokumenty normatywne, które zostały zestawione w tabeli 1 razem z instytucjami je opracowującymi, stanowią podstawowe źródło informacji dla wszystkich zainteresowanych stron w zakresie normowania danego zagadnienia. Zawierają postanowienia i reguły postępowania w konkretnej kwestii, określają wymagania dla produktów i usług, a także instrukcje dla osób uczestniczących w opracowywaniu tych dokumentów.

Dokumenty organizacyjno-prawne

Grupa dokumentów organizacyjno-prawnych reguluje i usprawnia działalność normalizacyjną. Można tu wyróżnić ustawy, rozporządzenia, porozumienia międzynarodowe, strategie rozwoju i sprawozdania roczne.

<p>CEN Europejski Komitet Normalizacyjny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EN (Norma Europejska) • CWA (Porozumienie Robocze CEN) • TS (Specyfikacja Techniczna) • TR (Raport Techniczny) • Guide (Przewodnik)
<p>CENELEC Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EN (Norma Europejska) • HD (Dokument Harmonizacyjny) • TS (Specyfikacja Techniczna) • TR (Raport Techniczny) • Guide (Przewodnik) • CWA (Porozumienie Robocze CENELEC)
<p>ETSI Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EN (Norma Europejska) • EG (Przewodnik ETSI) • SR (Raport specjalny) • TS (Specyfikacja Techniczna) • TR (Raport Techniczny) • GS (Specyfikacja Grupowa ETSI)
<p>ISO Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Norma ISO • PAS (Specyfikacja Powszechnie Dostępna) • TS (Specyfikacja Techniczna) • TR (Raport Techniczny) • Guide (Przewodnik) • IWA (Międzynarodowe Porozumienie Robocze)

Tabela 1. Dokumenty normalizacyjne i instytucje opracowujące

Źródło: Opracowanie własne

Polski system normalizacyjny funkcjonuje zgodnie z *Ustawą z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji* oraz kilkoma rozporządzeniami i zarządzeniami [21]. Europejską normalizację reguluje między innymi *Rezolucja Rady z 28 października 1999 roku o roli normalizacji w Europie* [7] oraz *Ogólne wytyczne dla współpracy między CEN, CENELEC i ETSI a Komisją Europejską i Europejskim Stowarzyszeniem Wolnego Handlu* [12]. Strategicznym dokumentem dla Międzynarodowej Komisji Elektrotechnicznej jest *Statutes and Rules of Procedure* [25]. Ważną rolę w kształtowaniu i ulepszaniu działalności normalizacyjnej pełnią strategie rozwoju. Dokumentem nakreślającym kierunki i wizję rozwoju działalności Europejskiego Komitetu Normalizacyjnego jest zatwierdzona w 2010 roku na Zgromadzeniu Ogólnym „Strategia CEN 2011-2013” [3]. Z kolei CENELEC strategię działania zawarł w dokumencie *CENELEC Masterplan 2010 – 2013* [6], a ETSI w *ETSI Business Plan* [9], który nie jest ogólnodostępny. Organizacje międzynarodowe także opracowują co kilka lat plany działania. IEC

ostatni taki dokument opublikował w 2006 roku [13], a ISO aktualnie funkcjonuje według strategii na lata 2011-2015 [15]. Roczne sprawozdania publikowane są na stronach internetowych omawianych instytucji. Poza tym PKN publikuje w czasopiśmie „WIADOMOŚCI PKN. Normalizacja” krótkie streszczenia raportów ogłaszanych przez europejskie i międzynarodowe organizacje normalizacyjne.

Dokumenty organizacyjno-prawne są istotnym źródłem informacji przede wszystkim dla osób bezpośrednio zaangażowanych w normalizację. Pozwalają także zaobserwować, jakie zadania wyznaczają sobie organizacje normalizacyjne i jak zapowiadają się kierunki zmian w ich działalności.

Wydawnictwa informacyjne

Wydawnictwa informacyjne to grupa dokumentów odgrywających niezwykle istotną rolę w informowaniu szerokiego grona odbiorców o różnych aspektach normalizacji, bieżącej działalności organizacji normalizacyj-

nych i opracowywanych dokumentach. Znaleźć tu można przede wszystkim czasopisma, w których przedstawiane są aktualne problemy i wydarzenia w normalizacji, katalogi norm i broszury informacyjne w formie drukowanej lub elektronicznej oraz bazy danych i strony internetowe organizacji normalizacyjnych.

Polski Komitet Normalizacyjny od 2008 roku wydaje w formie drukowanej miesięcznik „WIADOMOŚCI PKN. Normalizacja”. Pierwsze polskie czasopismo normalizacyjne „Wiadomości Polskiego Komitetu Normalizacyjnego” ukazywało się w latach 1930-1939. Po wojnie, w latach 1947-1954, wydawane były „Wiadomości PKN”, a od 1955 do końca 2007 roku miesięcznik naukowo-techniczny „Normalizacja”. W publikowanym obecnie periodyku zamieszczone są informacje o aktualnie podejmowanych przez PKN zadaniach, działalności Komitetów Technicznych, wydarzeniach w normalizacji europejskiej i międzynarodowej. Czytelnicy mogą także zapoznać się z wykazem opublikowanych i wycofanych Polskich Norm, projektach PN, opublikowanych Normach Międzynarodowych oraz najnowszych dokumentach normalizacyjnych CEN i CENELEC. Czasopismo stanowi źródło najbardziej aktualnej informacji o krajowej normalizacji i umożliwia rozeznanie w najważniejszych aspektach normalizacji europejskiej i międzynarodowej. Europejski Komitet Normalizacyjny wydawał do końca 2009 roku w wersji drukowanej i elektronicznej dwumiesięcznik „networking”, w którym można było znaleźć informacje o nowościach i wydarzeniach w świecie europejskiej normalizacji. Czasopismo zostało zastąpione publikacją *Connect*, wydawaną wspólnie z CENELEC. Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna wydaje od początku 2010 roku biuletyn *ISO Focus+*, który ukazuje się 10 razy w roku. Publikacja dostępna jest za opłatą w wersji drukowanej lub elektronicznej. Wcześniej ukazywały się dwa czasopisma – *ISO Focus* w latach 2004-2009 oraz dwumiesięcznik *ISO Management Systems* w latach 2001-2009. Międzynarodowa Komisja Elektrotechniki publikuje miesięcznik *e-tech*, ale na stronie internetowej znaleźć można tylko 2 numery [8].

Najważniejszym źródłem informacji o samych dokumentach normatywnych są ich katalogi. Katalog Polskich Norm, do niedawna publikowany na płycie CD-ROM, dostępny jest już tylko na stronie WWW Polskiego Komitetu Normalizacyjnego [21]. Zawarte są w nim informacje o Polskich Normach oraz innych dokumentach normatywnych. Zaletą elektronicznej formy wydania jest wygodne wyszukiwanie norm po-

przez dostępną w serwisie prostą lub zaawansowaną wyszukiwarke. Umożliwia ona odnalezienie normy przez: podanie dokładnego numeru normy lub jego fragmentu, fragment lub cały tytuł normy, częściowy lub cały numer zastępującej lub wprowadzanej normy albo symbol Międzynarodowej Klasyfikacji Norm. Aktualny wykaz norm zharmonizowanych z dyrektywami nowego podejścia znajduje się także na stronie internetowej PKN.

Europejskie i międzynarodowe organizacje normalizacyjne także zrezygnowały z publikowania katalogów norm. Ich miejsce zajęły bazy danych umożliwiające przeszukiwanie całych zbiorów dokumentów normatywnych opublikowanych i będących w fazie opracowywania. Proste i zaawansowane formularze wyszukiwawcze umożliwiają odnalezienie dokumentów według różnych kryteriów jak: tytuł, numer i typ dokumentu, klasyfikację ICS czy nazwę Komitetu Technicznego. Rezultaty wyszukiwania mogą być wyświetlane w zależności od preferencji użytkowników. Międzynarodowy Komitet Elektrotechniki udostępnia podgląd karty tytułowej, spisu treści i wstępu dokumentu normatywnego, a Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych umożliwia zapisanie dokumentu na komputerze użytkownika.

Decyzja o publikowaniu informacji o normach w formie elektronicznej umożliwia szybsze wprowadzanie zmian o obowiązujących dokumentach i sprawną aktualizację o nowe publikacje. Cyfrowa postać katalogu znacznie ułatwia wyszukiwanie norm, zaś dostęp do tych informacji w sieci WWW zwiększa liczbę użytkowników, a tym samym zainteresowanie dokumentami normalizacyjnymi. Bazy danych dostępne on-line wypierają używane w punktach informacji normalizacyjnej i czytelnich norm bibliograficzne bazy danych POLINORM, zawierającą informacje o polskich dokumentach oraz PERINORM obejmującą normy zagraniczne, europejskie i międzynarodowe¹.

Poza informacją o dokumentach normatywnych, istotne jest także przekazywanie informacji o instytucjach normalizacyjnych, działalności normalizacyjnej, promowanie jej wśród potencjalnych odbiorców. W tym celu tworzone są różnego rodzaju broszury informacyjne. Najbogatszy zbiór dokumentów tego typu powstaje w Europejskim Komitecie Normalizacyjnym.

¹ Dokładnej analizie baz dokonano w publikacjach: *Normalizacja. Cz. 2, Informacja normalizacyjna*. red.: Ł. Łukomski. Warszawa 2002, s. 31-41; E. Polatowska: *PERINORM – podstawowe źródło informacji*. „Normalizacja” 2001, z. 10, s. 20-21.

Wszystkie publikacje organizacji europejskich dostępne są w wersjach elektronicznych w formacie PDF na stronach internetowych, ale istnieje też możliwość zamówienia wersji drukowanej. Broszury, ulotki i inne wydawnictwa informacyjne prostym językiem i w przystępny sposób wyjaśniają na czym polega normalizacja, jakie są zalety stosowania norm, a także jak brać udział w procesie ich opracowywania. Jest to ważne narzędzie promowania normalizacji i zachęcania do uczestniczenia w tej działalności.

Najbardziej aktualnym i najobszerniejszym źródłem informacji o organizacjach normalizacyjnych i realizowanych przez nie zadaniach są strony internetowe tych instytucji. Można tam znaleźć różne informacje, które można podzielić na następujące grupy:

- podstawowe informacje o organizacji – jej strukturze, sposobach funkcjonowania i prowadzenia prac normalizacyjnych, obszarach działalności, instytucjach współpracujących, Komitetach Technicznych i programach ich prac, a także punktach udzielania informacji i dane kontaktowe;
- informacje o produktach i usługach – dokumentach normalizacyjnych, publikacjach informacyjnych czy dokumentach organizacyjno-prawnych, jak również organizowanych szkoleniach, warsztatach czy innych działaniach promujących normalizację;
- aktualności – informacje o bieżących wydarzeniach, najnowsze wiadomości z prasy itp.;
- systemy wewnętrzne – obszary serwisu dostępne dla zarejestrowanych użytkowników, zawierające dokumenty i wsparcie techniczne dla prac normalizacyjnych.

Strony internetowe są cennym źródłem informacji normalizacyjnej, gdyż są najbardziej aktualne, a jednocześnie najłatwiej dostępne. Każda instytucja, chcąc mieć znaczenie w świecie, posiada swoją stronę WWW, która umożliwia nie tylko publikowanie informacji, ale także kontakt z odbiorcą poprzez szeroki wybór form komunikacji elektronicznej. Wśród grupy wydawnictw informacyjnych ten sposób stanowi najszybszy i docierający do najszerszego grona odbiorców kanał informacji, który może umożliwiać jednocześnie dostęp do pozostałych źródeł informacji normalizacyjnej.

Źródła niedokumentalne

Źródła niedokumentalne stanowią bogaty zbiór informacji normalizacyjnej dostępnej jedynie poprzez

bezpośredni kontakt z instytucjami, osobami czy wydarzeniami związanymi z działalnością normalizacyjną.

Udzielaniem informacji o normalizacji i normach europejskich czy międzynarodowych zajmują się przede wszystkim krajowe jednostki normalizacyjne państw członkowskich i stowarzyszonych. Europejski Komitet Normalizacyjny CEN oraz Europejski Komitet Normalizacji Elektrotechnicznej CENELEC prowadzą wspólnie Infodesk – serwis, w którym udzielane są odpowiedzi na ogólne pytania dotyczące normalizacji europejskiej. Pytania mogą być zadawane telefonicznie bądź drogą elektroniczną przez formularz zamieszczony na stronie internetowej. Innym kierunkiem działalności informacyjnej, nastawionym na najbardziej bezpośredni kontakt z użytkownikiem, są różnego rodzaju warsztaty, konferencje, szkolenia, spotkania i wystawy. Cyklicznie (dwa razy w roku) organizowane są dwudniowe warsztaty *CEN Standard Days*, a uczestniczyć może w nich każda osoba zainteresowana zagadnieniami związanymi z normalizacją europejską i systemem CEN. Warsztaty dają jasny pogląd na Europejski System Normalizacyjny, szczegółowo prezentują działalność CEN i jego produkty. Uczestnicy warsztatów poznają też, jakie mogą płynąć dla nich korzyści z uczestnictwa w normalizacji. O pozostałych, aktualnie organizowanych przez europejskie organizacje normalizacyjne imprezach można dowiedzieć się bezpośrednio z ich stron internetowych. Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych również oferuje szkolenia dla swoich członków i osób zainteresowanych normalizacją. ETSI Seminar² to bezpłatne warsztaty, na których omawiane są zagadnienia związane z opracowaniem norm, przekazywane są informacje o strukturze i sposobach funkcjonowania Instytutu, projektach partnerskich, a także narzędzia on-line wspierające elektroniczną pracę nad dokumentami normatywnymi. Celem szkoleń jest poprawa efektywności prac normalizacyjnych.

Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna i Międzynarodowa Komisja Elektrotechniczna prowadzą wspólnie centrum informacji. Dostarcza ono partnerom informacji o normalizacji, dokumentach normatywnych i samych instytucjach. Ponadto prowadzony jest portal internetowy³, który uzupełnia te dane

² Więcej o szkoleniu można dowiedzieć się ze strony internetowej *Come to an ETSI seminar* [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.etsi.org/WebSite/NewsandEvents/ETISeminar.aspx> [dostęp: 04 maja 2011].

o katalog dokumentów i publikacji. W Sekretariacie ISO zlokalizowana jest biblioteka, w której znajdują się wszystkie dokumenty normatywne i pozostałe publikacje obu organizacji. Obie instytucje organizują także konferencje, warsztaty i szkolenia, o których aktualne informacje można znaleźć w portalach internetowych. Sekretariat ISO oferuje 10 kursów szkoleniowych o różnicowanej tematyce obejmującej wiedzę i nabywanie profesjonalnych umiejętności niezbędnych w pracach normalizacyjnych. Kursy przeznaczone są dla przewodniczących i sekretarzy komitetów ISO, przewodniczących Grup Roboczych i pozostałych członków ciał technicznych.

Polski Komitet Normalizacyjny normalizację promuje przez organizację szkoleń związanych z różnymi aspektami działalności normalizacyjnej. Szkolenia organizowane są cyklicznie, uczestniczyć może w nich każdy zainteresowany, a ich aktualny harmonogram dostępny jest na stronie internetowej PKN. Usługi informacyjne świadczone są w ramach sieci punktów informacyjnych. Główny dział informacyjny razem z Czytelnią Norm i Krajowy punkt informacyjny WTO TBT⁴ zlokalizowane są w Warszawie w siedzibie Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. W czytelnii udostępniane są normy i dokumenty normalizacyjne, katalogi norm i czasopisma wydawane przez organizację normalizacyjną. Obok oddziału warszawskiego funkcjonują dwa działy sprzedaży – w Katowicach, specjalizujący się w informacji dla górnictwa i hutnictwa oraz w Łodzi, udzielający specjalistycznych informacji w zakresie przemysłu lekkiego. Poza tym na obszarze całego kraju istnieje dwanaście Punktów Informacji Normalizacyjnej (PIN), usytuowanych głównie w bibliotekach wyższych uczelni technicznych⁵. We wszystkich punktach sieci udostępniane są zbiory norm

i projektów norm polskich i międzynarodowych, katalogi tych dokumentów, publikacje książkowe i czasopisma normalizacyjne, często także Międzynarodowa Klasyfikacja Norm czy bazy danych. Niektóre PIN prowadzą również sprzedaż norm. We wszystkich oddziałach bezpłatnie udzielane są podstawowe informacje o posiadanych normach i dokumentach normalizacyjnych. Informacja specjalistyczna, jak opracowywanie zestawień tematycznych, wykazów Polskich Norm powiązanych z europejskimi lub międzynarodowymi, wykazów norm międzynarodowych i europejskich wprowadzonych do norm krajowych, czy wykazów norm zharmonizowanych, jest informacją płatną, wykonywaną na konkretne zamówienie. Polski Komitet Normalizacyjny oferuje też możliwość opracowania informacji ekspresowej, np. zestawienia tematycznego, informacji bibliograficznych, informacji o przepisach technicznych. Inną odpłatną usługą informacyjną jest ABAK, czyli Abonament Aktualizacji norm klienta, w zakresie norm krajowych, międzynarodowych ISO i IEC oraz zagranicznych – brytyjskich (BS), niemieckich (DIN) i francuskich (NF).

Różnorodność oferowanych usług promuje znacznie normalizację, zachęca do korzystania z dokumentów normalizacyjnych, a także uczestniczenia w procesie opracowywania norm. Sprawnie funkcjonująca i posiadająca bogate zbiory informacji normalizacyjnej sieć zachęca do korzystania z tych dokumentów. Wszystko to przyczynia się do wzrostu zainteresowania dokumentami normalizacyjnymi, zwiększenia liczby użytkowników tej informacji.

Podsumowanie

Przedstawiona typologia źródeł informacji wyróżnia ich rodzaje ze względu na formę (dokumentalne i niedokumentalne), jak i przeznaczenie (trzy grupy źródeł dokumentalnych). Podział ten ułatwia odnalezienie konkretnych typów dokumentów i jest uproszczeniem zarówno dla osób udostępniających informację normalizacyjną, jak również dla osób poszukujących takiej informacji. Dla użytkowników zainteresowanych zastosowaniem konkretnych rozwiązań najważniejsza jest grupa dokumentów normatywnych. Informacje organizacyjno-prawne przeznaczone są przede wszystkim dla organizacji normalizacyjnych i osób aktywnie uczestniczących w procesie opracowywania norm. Z kolei wydawnictwa informacyjne mają na celu przekazywanie aktualnych informacji o normalizacji i dokumentach normatywnych, promowanie

³ ISO/IEC Information Centre [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.standardsinfo.net/info/livelink/fetch/2000/148478/6301438/index.html> [dostęp: 04 maja 2011].

⁴ WTO TBT to Porozumienie Światowej Organizacji Handlu ds. Barier Technicznych w Handlu.

⁵ Punkty informacji normalizacyjnej znajdują się w Bibliotece Politechniki Białostockiej, Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym w Bydgoszczy, Bibliotece Głównej Politechniki Gdańskiej, Bibliotece Głównej Politechniki Świętokrzyskiej, Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej, Bibliotece Politechniki Lubelskiej, Bibliotece Głównej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Bibliotece Głównej Politechniki Radomskiej, Politechnice Rzeszowskiej, Bibliotece Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego, Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej oraz Bibliotece Uniwersyteckiej Uniwersytetu Zielonogórskiego.

tej działalności i zachęcanie do współpracy. W dobie społeczeństwa informacyjnego na znaczeniu przybierają elektroniczne formy informacji normalizacyjnej, gdyż można je łatwo aktualizować, koszty ich publikowania są niskie, a dostęp do nich jest nieograniczony czasowo i terytorialnie. Także prace normalizacyjne, w których biorą udział instytucje zlokalizowane w różnych częściach świata, przebiegają sprawniej dzięki wykorzystaniu Internetu. Można spodziewać się, że w niedalekiej przyszłości znaczna część działań normalizacyjnych odbywać będzie się w sieci Internet, a większość źródeł informacji przyjmie formę elektroniczną i będzie dostępnych na stronach WWW.

Literatura cytowana

- [1] CEN – European Committee for Standardization: *Strategy* [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cen.eu/cenorm/aboutus/strategy/index.asp> [dostęp: 04 maja 2011].
- [2] CEN [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cen.eu/cen/Pages/default.aspx> [dostęp: 04 maja 2011].
- [3] CEN Strategy 2011-2013 [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cen.eu/cenorm/aboutus/strategy/index.asp> [dostęp: 04 maja 2011].
- [4] CENELEC [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cenelec.eu/Cenelec/Homepage.htm> [dostęp: 04 maja 2011].
- [5] Cenelec deliverables [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cenelec.eu/Cenelec/About+CENELEC/Our+work/Types+of+deliverables/Default.htm> [dostęp: 04 maja 2011].
- [6] Cenelec Masterplan [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.cenelec.eu/Cenelec/About+CENELEC/Our+strategy/CENELECs+Master+Plan/Default.htm> [dostęp: 04 maja 2011].
- [7] Council Resolution of 28 October 1999 on the role of standardisation in Europe. Dz.U. C 141 z 19.5.2000.
- [8] E-tech [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.iec.ch/etech/> [dostęp: 04 maja 2011].
- [9] ETSI [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.etsi.org/WebSite/homepage.aspx> [dostęp: 04 maja 2011].
- [10] ETSI deliverables [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.etsi.org/WebSite/Standards/ETSIDeliverables.aspx> [dostęp: 04 maja 2011].
- [11] ETSI vision and mission [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.etsi.org/WebSite/AboutETSI/Introduction/VisionMission.aspx> [dostęp: 04 maja 2011].
- [12] General guidelines for the co-operation between CEN, CENELEC and ETSI and the European Commission and the European Free Trade Association. Dz.U. C 91 z 16.4.2003.
- [13] IEC Masterplan 2006 [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.iec.ch/members_experts/refdocs/strategy/masterplan.pdf [dostęp: 04 maja 2011].
- [14] ISO Standards development processes and deliverables [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.iso.org/iso/standards_development/processes_and_procedures/deliverables/iso_iwa_deliverable.htm [dostęp: 04 maja 2011].
- [15] ISO Strategic Plan 2011-2015 [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.iso.org/iso/iso_strategic_plan_2011-2015.pdf [dostęp: 04 maja 2011].
- [16] Kierski E.: *Informacja normalizacyjna. Przeznaczenie, źródła, strategia*. „Normalizacja” 1974, nr 5, s. 20-25.
- [17] Leśmian-Kordas R., Drzewieniecka B.: *Normalizacja w Polsce*. Szczecin 2000.
- [18] Mrówka J.: *Dokumentacja i informacja normalizacyjna*. Bydgoszcz 1982.
- [19] *Normalizacja. Cz. 2, Informacja normalizacyjna*. red.: Ł. Łukomski. Warszawa 2002.
- [20] Piróg W.: *Funkcja informacji normalizacyjnej w ogólnokrajowym systemie informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej*. W: IV Krajowa Narada Normalizacyjna. Warszawa 1971.
- [21] PKN [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.pkn.pl/> [dostęp: 04 maja 2011].
- [22] Polatowska E.: *PERINORM – podstawowe źródło informacji*. „Normalizacja” 2001, z. 10, s. 20-21.
- [23] *Polskie dokumenty normalizacyjne* [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.pkn.pl/var/resources/1/1/768/pkny.pdf> [dostęp: 04 maja 2011].
- [24] Próchnicka M.: *Elektroniczne publikowanie informacji dotyczącej normalizacji i certyfikacji*. W: *Elektroniczne publikacje w bibliotekach i ośrodkach informacji*. Kraków 2002, s. 268-273.
- [25] *Statutes and Rules of Procedure 2013* [dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.iec.ch/members_experts/refdocs/iec/stat-2001e.pdf [dostęp: 04 maja 2011].
- [26] *Słownik terminologiczny informacji naukowej*. Red. M Dembowska. Wrocław 1979.
- [27] *Słownik terminologiczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Oprac. B. Bojar, Warszawa 2002.
- [28] Szewc A.: *Informacja patentowa, normalizacyjna i techniczno-handlowa*. Katowice 1992.
- [29] *Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji*. Dz.U. Nr 169, poz. 1386.

Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/01/N/HS2/01068.

Mgr Anna MATYSEK – Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Uniwersytet Śląski. Adres: 40-032 Katowice, pl. Sejmu Śląskiego 1; tel. (32) 2009311; e-mail: anna.matysek@us.edu.pl

Milan M. KONVIT

Silesian University, OPAVA, CZECH REPUBLIC

The community librarianship in the Silesian University in Opava

Abstract: This paper introduces educational strategy of specialists in community librarianship in the Silesian University, Opava, Czech republic. Based on the analysis of current trends (impact of digitization and globalization on libraries, influence of the ICT phenomena on society and the existence of the virtual communities phenomena) future development trends are identified (multimedia type of information, increase of interest in a local cultural heritage, emergence of personal informational spaces). Consequently, key competences of community librarian are derived from these trends, document processing (traditional/new), communication skills (traditional, virtual with a support of ICT) and managerial (library management and public relations). Expected scenarios of development in the area of community librarianship and appropriate response from educational sector are discussed. Finally, a strategy of further development of education of community librarians is outlined.

Bibliotekarstwo społeczne na Uniwersytecie Śląskim w Opawie. Praca przedstawia strategię edukacyjną specjalistów w zakresie bibliotekarstwa społecznego na Uniwersytecie Śląskim w Opawie w Czechach. Na podstawie analizy obecnych trendów (wpływ digitalizacji i globalizacji bibliotek, wpływ teleinformatyki na społeczeństwo oraz występowanie zjawiska społeczności wirtualnych), zidentyfikowano tendencje rozwojowe na przyszłość (informacje multimedialne, wzrost zainteresowania lokalnym dziedzictwem kulturowym, pojawienie się przestrzeni informacji osobowych). Następnie z tendencji tych wyprowadzone zostały główne kompetencje bibliotekarza społecznego, przetwarzanie dokumentów (tradycyjne/nowe), umiejętności komunikacyjne (tradycyjne, wirtualne, ze wsparciem technologii teleinformatycznych) oraz zarządcze (zarządzanie biblioteką oraz public relations). Praca omawia spodziewane scenariusze rozwoju w dziedzinie bibliotekarstwa społecznego, jak również różne formy reakcji ze strony sektora edukacji. Praca przedstawia również zarys strategii dalszego rozwoju kształcenia bibliotekarzy społecznych.

Introduction

It take five years to prepare new librarian in library and information study university program. Conse-

quently, universities have to look into the future, anticipate the trends in society and technology and to tailor the program to the future needs. Key questions to ask are: "How can library contribute to future so-

ciety?” and, consequently, “What services it will offer?”. Silesian University in Opava, Czech republic, is one of three Czech universities offering the LIS programs. Contrary to the two other universities Opava’s program is oriented on community librarianship. Arguments in support such orientation are discussed in this paper. The paper is organized as follows: key development trends are analyzed in chapter one. Chapter two highlights the state of the art in the discussion regarding the future of libraries and digital reading Silesian university to these developments is stated in the chapter three. Finally, conclusions are given in the chapter four.

Development trends

Countless contributions to the development trends are available today. For the purpose of this paper we choose just four of them.

— L. Manowich has come to the conclusion that “...all social, economic, and cultural systems of modern society — run on software. Software is the invisible glue that ties it all together” [8]. In other words, software side of any solution (e.g. library) is the most important.

— U. Eco in his interview has stated: “... through Internet you can reach, say, two persons in every city, giving them materials, documents. People will be encouraged to xerox all these materials and to establish local groups, networks. So it is a sort of collaboration between virtual and real communities” [5]. The message of this statement is clear – coexistence of two worlds, real and virtual, is unavoidable.

— Castells in his trilogy introduces thesis of a decline of the welfare state: “Social state is becoming weaker and weaker” [3] – that implies less and less money will be available for libraries.

— Brown points out the difference between „brave old world“ and the new world: „The first thing to notice is that the media we’re all familiar with—from books to television — are one-way propositions: they push their content at us. The Web is two-way, push and pull” [2]. It is about interactivity – only solutions that offer an interactivity feature can compete with web solutions.

Moreover, elsewhere in literature can be found the following conclusions regarding development trends in society:

— Overlapping work and leisure time leads to less and less space for traditional reading.

- Networking and online community is becoming the most important social phenomena.
- Emergence of global culture oriented more on consumption causes that information itself is no more attractive, attractive is experience.

We conclude this chapter by P. Drucker’s statement “we live in turbulent times”. Everything is on a move and one can hardly to predict anything beyond a horizon of five years.

The future of libraries

We start this chapter with one statement and one observation. The statement is denoted to Crawford and says: “...predictions about the future of anything are largely academic” [4]. We definitely agree. Hardly any topic is so popular as the future of libraries among LIS community. When we put phrase “future libraries” into a search engine we receive the following responses:

- English: 100 000+
- Czech: 1 200+
- Polish: 1 900+
- German: 24 700+
- Russian: 12 000+
- French: 71 300+
- Spain: 172 000+

Applying technique of tag clouds we observe that the most frequent worlds in a debate on a future of libraries are: digital and 2.0. far less frequent are books (we distinguish books and ebooks) and reading. The term „Library 2.0“ has been coined by Michael Casey on his blog [7]. It is characterized by the four principal features:

- User centricity,
- Multimediality combined with interactivity,
- Social richness,
- Responsiveness to community.

Another approach to discussion on the shapes of future library is through scenario technique. Here we see these possibilities:

- All digital library
- Hybrid library
- No library
- Library as a memory institution (i.e. museum)

Yet another approach is to see the future through optics of library mission. Here we come to the idea of library as a community center. Frey in this connection observed that “Libraries will transition from a center of information to a center of culture“ [6]. In general, present discourses are centered around two axes:

1. there is no need for physical library in an all digital Library will exist only in a virtual form – library 2.0, 3.0, ...
2. physical library is and will be tight to its local community: it will response to the community's needs, culture, philosophies,...

LIS program offered by Silesian University in Opava

LIS program offered by Silesian University is built on the following core ideas:

- a. Future library will be an open space.
- b. Reading will remain key activity carried out in libraries (even in a form of digital reading).
- c. Future librarian will need to distinguish herself/himself from ICT specialists through her/his ability to work with information, communicate it and communicate with people in a plain language.
- d. Future libraries will operate on the boundaries between education, entertainment, social work and public sector activities.

Based on these ideas community librarianship has been identified as the most prospective type of LIS program. This choice is supported by several other arguments:

- though the word “community” is new in Czech dictionary, the phenomena of community is deeply rooted into Czech society,
- free access to information is traditionally guaranteed by the Czech constitution, (there is large network of public libraries in the Czech republic – one library per 2000 inhabitants on average),
- there is a long public library tradition (first Library Act goes back to 1919),
- Silesian University has strong ties with public libraries.

In our opinion the core competences of community librarian are

- document processing (traditional/new),
- communication (traditional, virtual with a support of ICT)
- managerial skills (library management and public relations management).

As for further development we want to develop mainly these three pillars:

- Combined forms of teaching (lectures, projects, expert lectures, teaching in virtual worlds),
- combined study (study of librarianship in combination with history, languages, informatics, etc.),

- practical training in traditional, hybrid or digital libraries.

Conclusions

Despite of some pessimistic view (c.f Ridley [1] who predicts completely different scenario of future – because machine is, objectively, better in manipulation with symbols, it will take over managing and organizing information. Consequently, no literacy and reading will be required from human) we see the future of libraries in their traditional role: to provide free access to information. However, in a far more broadly sense. Library community will be formed by individuals who are interested not only in various forms of reading, but also in culture as a such, cultural heritage, discussions, exchange of information, organization of community activities, etc. Reading (traditional/digital) is and will be the key activity supported by a library that will preserve also its physical shapes and will become a centre of community life.

References

- [1] Abanese A.: *At ACRL, a Look to the Very, Very Distant Future*. “Library Journal” [online document], 2009 Vol. 134 No. 7, http://www.libraryjournal.com/lj/ljprintcurrentissue/854634-403/at_acrl_a_look_to.html.csp; [accessed on 15th May 2011].
- [2] Brown J. S.: *Growing Up Digital: How the Web Changes Work, Education and the Way People Learn* [online document], http://www.johnseelybrown.com/Growing_up_digital.pdf; [accessed on 15th July 2011].
- [3] Castells E.: *The information age: economy, society and culture*. Malden, MA; Oxford, UK 1997.
- [4] Crawford, W.: *Futurism and Libraries*. “Online” [online document], 2009 Vol. 33 No. 2, <http://pqasb.pqarchiver.com/infotoday/access/1646340021.html?dids=1646340021:1646340021:1646340021&FMT=ABS&FMFS=ABS:FT:PAGE&type=current&date=Mar%2FApr+2009&author=Walt+Crawford&pub=Online&edition=&startpage=58&desc=Futurism+and+Libraries>; [accessed on 15th May 2011]
- [5] Eco U.: *A Conversation on Information* [online document], <http://carbon.ucdenver.edu/~mryder/itc/eco/intro.html>; [accessed on 15th May 2011].
- [6] Frey T.: *The Future of Libraries: Beginning the Great Transformation* [online document], <http://www.davinciinstitute.com/page.php?ID=120>; [accessed on 15th May 2011].

- [7] Maness J. M.: *Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries*. "Webology" [online document], 2006 Vol. 3 No. 2, <http://www.webology.org/2006/v3n2/a25.html#5> [accessed on 14th July 2011].
- [8] Manovich L.: *Software takes command, draft version* [online document], <http://www.manovich.net>; [accessed on 15th July 2011].

Milan M. KONVIT – Institute of the Czech Language and Library Science. Silesian University, OPAVA, CZECH REPUBLIC; Masarykova třída 343/37, 746 01 Opava; e-mail: milan.konvit@pf.slu.cz

Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej

Plik Edycja Widok Historia Zakładki Narzędzia Pomoc

<http://www.ptin.org.pl/> Google

POLSKIE TOWARZYSTWO INFORMACJI NAUKOWEJ

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa ZARZĄDZANIE INFORMACJĄ W NAUCE Katowice, 28 – 29 listopada 2012

PTIN

Działalność

Władze PTIN

Konferencje

PTINT

Publikacje

Strona główna

IBiN

PTIN

**UNIWERSYTET
KRAKOW**

- [ZAPROSZENIE](#)
- [ORGANIZATORZY](#)
- [MIEJSCE KONFERENCJI](#)
- [TERMINY](#)
- [FORMULARZ ZGŁOSZENIOWY](#)
- [OPLATA KONFERENCYJNA](#)
- [RAMOWY PROGRAM KONFERENCJI](#)

Koniec strony

Libuše FOBEROVÁ

Silesian University in Opava, OPAVA, CZECH REPUBLIC

Accreditation of the Information and Library Studies at the Silesian University over the Time

Summary: *The paper presents a strategy applied in the accreditations of study program „Information and Library Studies” at the Silesian University in Opava. The first accreditation received the Institute of Bohemian and Library Studies in 1994 and the last one in 2010. The program has expanded to new spheres – Information and Library Studies, Libraries in Combination with another Discipline and Librarianship with a Focus on Community-based Public Library. The core of our specialization is information science. While bachelor’s degree sees the librarianship as a craft a master study is split into the information study branch and the branch of the community libraries. The article defines the present and future curricula, respectively, of the study program „Information and Library Studies”. The teaching will focus on information science not only in theory, but applied researches will also be implemented in practice. The main aim is to theoretically and practically prepare the information and library specialists for professional careers. Another aim of the new library’s branches is to be an inspiration for work with information for other disciplines realized at the Silesian University in Opava and for the librarian community.*

Historia akredytacji studiów w dziedzinie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim. *Praca przedstawia strategię stosowaną przy okazji akredytowania programów studiów w zakresie „Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa” na Uniwersytecie Śląskim w Opawie. Pierwszą akredytację uzyskał Instytut Filologii Czeskiej i Bibliotekoznawstwa w roku 1994, a ostatnią w roku 2010. Program został rozszerzony na inne dziedziny – Informację Naukową i Bibliotekoznawstwo, Biblioteki w połączeniu z innymi Dyscyplinami oraz Bibliotekarstwo z akcentem na Społeczne Biblioteki Publiczne. Nasza specjalizacja skupia się na informacji naukowej. Podczas gdy studia licencjackie postrzegają bibliotekarstwo jako jeden zawód, studia magisterskie są podzielone na informację naukową i biblioteki publiczne. Artykuł przedstawia obecne i przyszłe programy nauczania programu studiów „Informacja Naukowa i Bibliotekoznawstwo”. Nauczanie będzie się skupiać na informacji naukowej nie tylko teoretycznie, przeprowadzane badania będą również wdrażane w praktyce. Głównym celem jest przygotowanie teoretyczne i praktyczne specjalistów w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa do ich przyszłej kariery zawodowej. Kolejnym celem nowych kierunków bibliotekoznawstwa jest inspirowanie do pracy z informacją naukową skierowane do przedstawicieli innych dziedzin realizowanych na Uniwersytecie Śląskim w Opawie oraz do społeczności bibliotecznej.*

Historical Review

Silesian University of Opava is one of the newest universities in the Czech Republic, established after 1989.

Masaryk University of Brno was established a legal holder, responsible for developing of Silesian University of Opava. Based on the decision of the Academic Senate of Masaryk University, the Faculty of Arts in Opava with humanities and natural sciences and Fa-

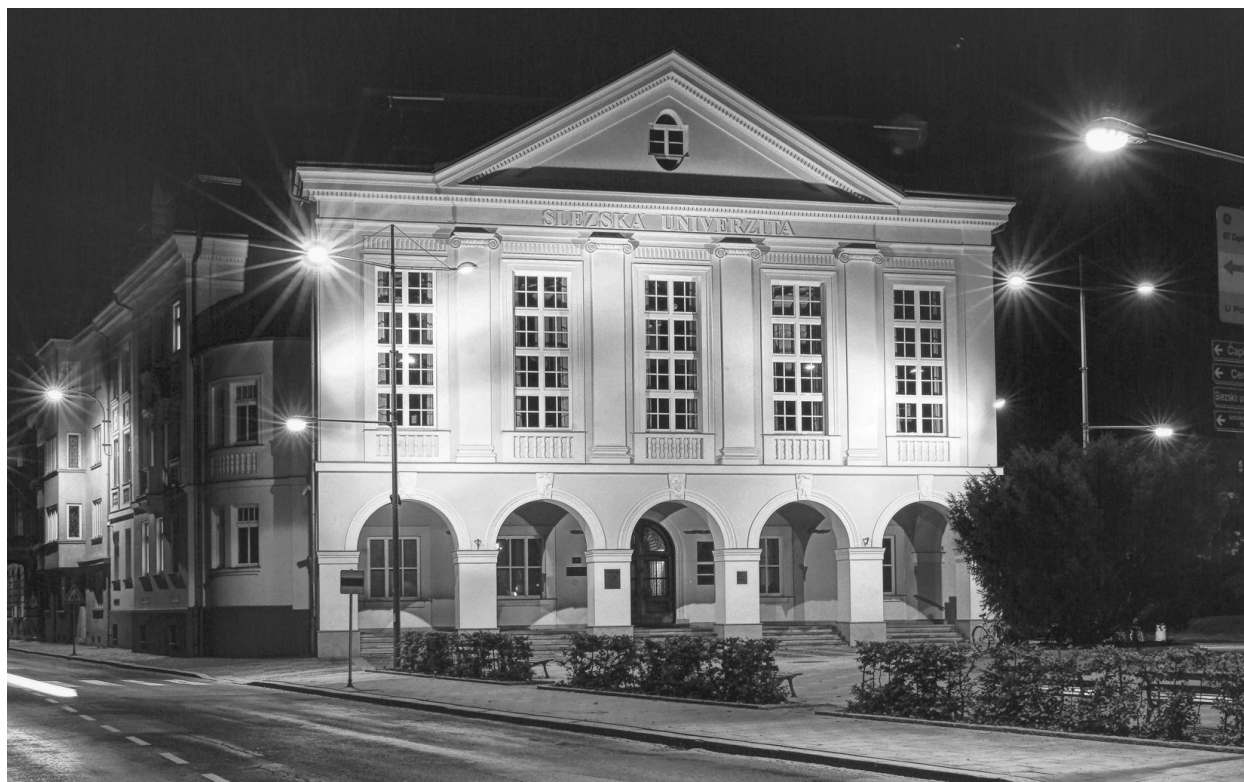

Accreditation Allocation – Time Period	Field of Study (B 7201, N 7201, B 7206 Information Studies and Librarianship, Human Studies)
1993 – 1996	Czech Literature focused on Libraries (Bachelor Degree Programme)
1994 – 2011	Librarianship (Bachelor Degree Programme)
2005 – 2013	Librarianship in combination with another Field of Study (Bachelor Degree Programme)
2007 – 2013	Information Studies focused on Libraries (Bachelor Degree Programme)
2007 – 2013	Librarian and Information Studies (Follow-up Master's Degree Programme)
2011 – 2019	Librarianship Re-Accreditation (Bachelor Degree Programme)
2011 – 2019	Librarianship focused on Public Libraries of Commune Type (Follow-up Master's degree Programme)
2012 – ?	Rigorous Degree Programme
2013 – ?	Doctoral Degree Programme

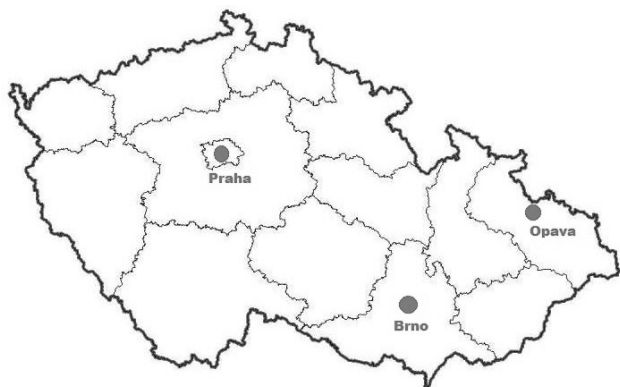
culty of Commerce and Business in Karviná were established on September 17th, 1990. Both faculties started teaching on October 8th, 1990. Silesian University of Opava was established by Czech National Board law, issued on July 9th, 1991 and it came into force on Sept. 28th, 1991. The name of the faculty was changed to the Faculty of Arts and Natural Sciences on June 1st, 1992. Third faculty – Faculty of Public Policy – was established in 2008.

Teaching Librarian and Information Studies in Opava

Charles' University in Prague was the first university that introduced Information Studies and Librarianship programme in the school year 1952/1953, when the Department of Librarianship was established. After 1989, Professor Jiří Cejpek became the head of the Department of Information Studies and

Silesian University in Opava <http://www.slu.cz>

Map of Czech Republic with fixed locations of Prague, Opava and Brno. Librarianship in Czech Republic is taught in Prague, Opava and Brno

Librarianship of Charles' University; he made a great merit of the development of Information and Librarianship in the Czech Republic.

In 1993, the Study programme of Information Studies and Librarianship was introduced also in Opava, first of all in the Department of Languages, Literary Science and Librarianship. The programme was taught within humanities and its official name was Czech Literature focused on Librarianship and it was available only as a full-time programme. In 1994 the Department changed its name to Department of Bohemistics and Librarianship; Professor Jiří Cejpek

was in the head of the Department for ten years – his work was a great contribution to teaching librarianship. University of Opava gained one of the best specialists in the field of Librarianship and Information Science and his traces can be still seen there. Teaching conception was overtaken from the Charles' University in Prague, where Professor Cejpek was still engaged.

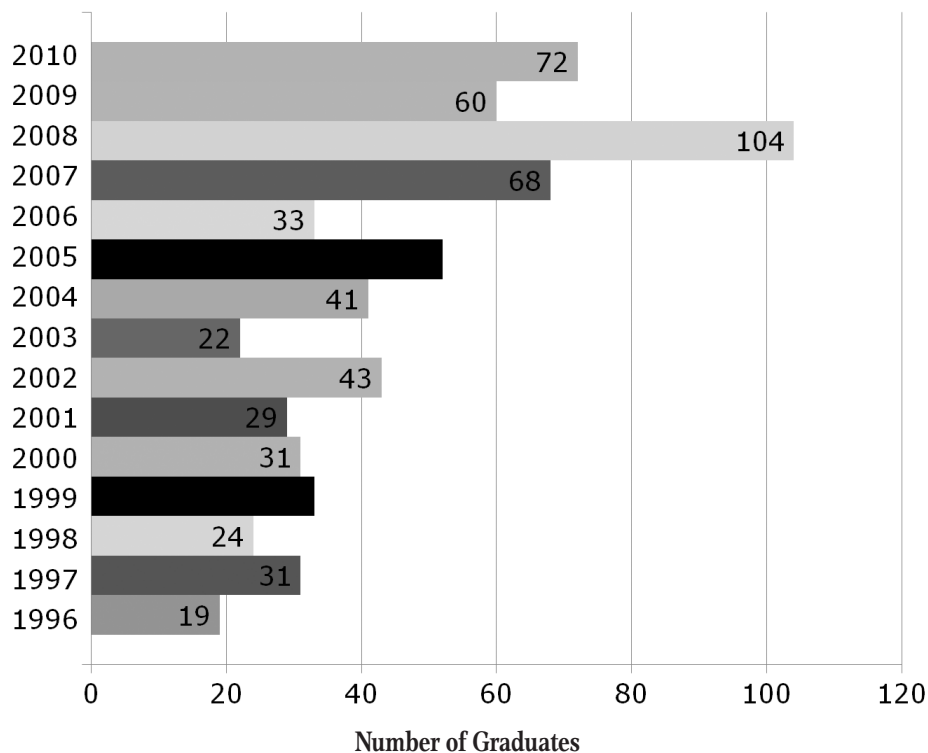
Librarianship was independently accredited in 1994; the concept structured subjects into four blocks.

Block A consisted of Humanities, focused on Philosophy, Psychology, Sociology, Pedagogy and Law.

Block B consisted of Librarian and Information subjects; these were, before all, subjects focused on Acquisition, Processing, Mediation and Storing Information Resources and Documents.

Acquisition – acquisition and storing documents was subject of Structure and Organization of Document Fund. To certain extent, subjects Typology of Documents, Document Systems, and Documentographic Systems etc. Deal with the same.

Processing – subjects focused on utilization of information and communication technologies in library and information sciences – Information Document Analysis, Identification Document Description, Factual Processing, Basics of Selection Languages, Automation Library Systems, and Information Science etc.

Mediation – mediation of documents is primarily a matter of library and information services and it includes subsidiary subjects as communication with user, reader theory, users' education, social communication, communication skills, information ethics etc.

Historical roots of Librarianship and library management are dealt with especially in following subjects – book culture history, library and librarianship history, library organization and management etc.

C Block consisted of literary science and literary history subjects, e.g. Silesian history, history of the 20th century, world and Czech literature, literature for youth and children and regional literature.

D Block consisted of foreign languages, English is still compulsory, students can choose from German, Latin, French and Spanish languages.

The Bachelor Field of Librarianship (both for full-time and distance students) has been taught for a long time without any significant changes, because its accreditation was repeatedly prolonged. Last year, the programme was innovated to meet the requirements and need of contemporary libraries; new trends were taken into account and new subjects were introduced, e.g. information literacy, digitizing of written culture heritage, librarian research methods, Bibliotherapy etc. The core subjects are unchanged, but the content was optimized and teaching methods were updated. We try to follow the theory that lecturer is students' guide through education process. Students are considered to be clients who are entitled to receive quality education and friendly background. As a result of surveys, students perceive the Silesian University as friendly, "domestic" milieu, where they feel well and where they would get back to study. Our future based on combination of friendly attitude to students and improved quality of teaching.

Content of Teaching Librarian and Information Science in Opava

Introduction

University education in the Czech Republic is obtained by studies within accredited study programmes in accordance with specified study plans. According to the Law 111/1998 Coll. on Universities, each study programme is a subject of accreditation by the Ministry of Education, Youth and Sports. One of conditions for receiving accreditation for a sturdy programme is an approval of Accreditation Committee. Study pro-

gramme can be divided into study fields and the approval is granted for a definite time period (two-four-six-eight years).

Professor Jiří Cejpek emphasized human point of view of social information processes, but he did not leave out technical and technological aspects, either. He emphasized partnership of student and a lecturer as well as searching scientific truth. He supported open policy within the Faculty of Arts and Natural Science as well as forming librarian knowledge fund by means of other study fields. This was successfully accomplished in 2005, when the study programme Librarianship in combination with another field of study was accredited as B7206 – Human Studies; it is enjoying high reputation. It is studied in combination with foreign languages (English, German, and Italian) and in combination fields of study taught at the Department of historical sciences. Educational concept arises the conclusions of the Educational Committee of UNESCO (1993) „Education for the 21st Century“, specifying four main types of learning: learning to know, learning to do, learning to live together and learning to be, so called Delors' report “Four Pillars of Education”.

The University of Opava prepares students for their future career in the Bachelor Degree Programme, while Master and Doctoral Degree Programmes offer their students a possibility to search their way how to integrate education to their lives and give sense to their lives through education. In Europe, education is emphasized, while in America, abilities to utilize education are stressed as well as attitudes and decision in various situations.

The profile of future information specialist/librarian is considered to be essential for preparing accreditations – new fields of study. A librarian is seen in the role of a teacher, counsellor, consultant, who guides users through the world of information. Information science is an interdisciplinary one and it includes all sorts of specializations gathered around its core.

Professor Jiří Cejpek advised of lack of systematic media science, on transformation of traditional document into digital one, which was considered to be essential issue for Librarianship and Information Science.

New accredited fields of study follow the legacy. We are looking for foreign experiences, following trends and developing applied research, we are preparing closer cooperation with foreign universities with re-

gard to applied research (cooperation with University of Silesia in Katowice is being prepared) etc. Follow-up master Degree Programme is focused on remediation and mediamatics; active work with digital information is especially stressed.

Trends of community society were taken into account in the process of preparation of accreditation documentation. The programme is called Librarianship focused on Community type Public Libraries and it is available for full time students as well as for distance students. Many libraries are following foreign examples and implementing community activities, responding to social changes. Libraries are getting back to their grounds and are more active, developing and supporting reading and information literacy; this is the basis on which the accreditation was prepared.

Statistics

Since 1993, 558 students of bachelor degree programme from all parts of the Czech Republic, both full time and distance, graduated from the University of Opava, as well as 74 students, who accomplished their master degree programmes. The number of fields of study increased to five. Librarianship, Librarianship in combination with other subject, Librarianship focused on Community Type Public Libraries, Information Science focused on Librarianship and Information and Librarians Science are taught. There are 300 students, both full time and distance, who are studying these five fields of study at the moment.

About 10 000 students are studying at the Silesian University of Opava. Last year, 60% of applicants were enrolled. As far as the programme Information Studies and Librarianship is concerned, 50% applicants were enrolled, which means 175 students.

Job opportunities for students

There are 5432 public libraries in the Czech Republic with nearly five thousand professional librarians; their average age is 53 years. We can speak about change of generations in librarian profession. Traditionally, many people are interested in distance programmes, where many professional librarians increase their qualification. Exact percentage of students who stay in this field is not known. Many librarians, our former students, work in libraries in all sorts of libraries and we are happy that they are successful

in their career. We suppose that about 40% of students work as librarians and the rest work successfully in other, similar professions. We are pleased that our students do not end up in Bureau of Labour as unemployed. As these data are considered to be an important feedback, we intend to find out more exact data in the future.

Strategic goals

We find education of adults very important and this is why we have accredited all programmes for distance students as well. Lower number of students in individual programmes would enable improvement of quality. Further connection with practice is considered to be of key importance: close cooperation with the new Central University Library is planned. Rigorous degree program and subsequently doctoral programmes are planned to be accredited in the forthcoming year. We plan to cooperate with librarian community and prepare librarian conferences and courses (examples: the 8th year of librarian conference Book in the 21st was held in February; we co-organized the first year of the International Week of Reading; course of lecturer skills for librarians is prepared in the framework of Summer School for Librarians; students' activities are prepared in cooperation with the Union of Librarians, where students read books for ill children in hospitals and many others). Public lectures are being prepared. We work on publishing articles and we plan to establish a reviewed journal for librarian and information sciences. It is very important that all teachers gained the doctoral degree (PhD.) and they are preparing for habilitation. Experts from the best libraries are engaged as external teachers. We are doing our best to establish an identity of the department in harmony with the university strategy.

We are processing both external and internal analyses of the environment, improving the education and planning the implementation of focused marketing. We want to define the mission and strategic goals. We plan to develop our cooperation with Czech and foreign institutions, universities and librarian community.

Libuše FOBEROVÁ – Institute of the Czech Language and Library Science. Silesian University in Opava, OPAVA, CZECH REPUBLIC; Masarykova třída 343/37, 746 01 Opava; e-mail: libuse.foberova@centrum.cz

Lisa BEUTELSPACHER, Lisa ORSZULLOK

Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf

Traditional Teaching Meets E-Learning

Abstract: *The academic subject „Information Science and Language Technology” at the Heinrich-Heine-University in Duesseldorf is characteristic by its interdisciplinarity. In addition to information science the academic subject contains linguistics, computational linguistics and computer science. This structure ensures that the students are prepared for the wide range of tasks in their future jobs. The Department of Information Science also offers an E-Learning platform where students can choose between different services and media in order to prepare or repeat lectures and seminars. This paper shall present how Traditional Teaching and E-Learning can be combined in a successful academic subject in a university.*

Spotkanie nauczania tradycyjnego z e-learningiem. *Przedmiot akademicki „Informacja naukowa i technologia językowa” na Uniwersytecie im. Heinricha Heine w Dusseldorfie charakteryzuje interdyscyplinarność. Oprócz informacji naukowej, przedmiot ten zawiera również lingwistykę, lingwistykę komputacyjną oraz informatykę. Taka struktura zapewnia dobre przygotowanie studentów do różnego rodzaju zadań, jakie będą wykonywać w swojej karierze zawodowej. Wydział Informacji Naukowej oferuje również platformę e-learningową, na której studenci mogą skorzystać z różnych usług i mediów, aby przygotować się do wykładów i seminariów lub je powtórzyć. Artykuł ten przedstawia, w jaki sposób można połączyć nauczanie tradycyjne z e-learningiem w jeden popularny przedmiot akademicki na uniwersytecie.*

Heinrich-Heine-University Duesseldorf

The Heinrich-Heine-University Duesseldorf is one of the youngest universities in the federal state North Rhine-Westphalia in Germany. It was founded in the year 1965 and bears since 1988 the name of the famous German poet Heinrich Heine. Actually the university is the alma mater for currently over 17000 students, 260 professors and almost 600 staff members. They are not only allocated in the faculties of the university, but also in the University Hospital as well as in the University- and State-Library and in the administration department.

The structure of the university divides it into five faculties: Faculty of Philosophy (containing all humanities), Faculty of Science, Faculty of Law, Faculty of Medicine, Faculty of Business Administrations and Economics. In the following the most emphasized one is the Faculty of Philosophy because it contains several institutes – one of these is the Institute for Language

and Information. The Department of Information Science belongs to the Institute for Language and Information [13].

Information Science as an academic subject

The Department of Information Science offers different kinds of academic subjects

- Information Science and Language Technology – Bachelor of Arts
- Information Science and Language Technology – Master of Arts
- Information Science – Subsidiary Subject
- Doctorate on Information Science

Information Science and Language Technology – Bachelor of Arts

As the name already says the subject is not only information science but rather an interdisciplinary composition of different fields. The bachelor studies

include information science, computational linguistics and computer science.

Information Science

The section of information science is divided into four modules. Starting with information retrieval the students learn for example theories about Boolean retrieval systems, the model of vector space and the probabilistic model. For this they get competent knowledge of the functioning of search engines. Furthermore the students get practical experience in search strategies and web design.

Another module is the knowledge representation where the evaluation and initialization of knowledge are stressed. An important aspect of this topic is how to handle knowledge organization systems like classification, thesaurus or ontology. Besides the exposure to these systems the students learn in practice exercises also indexing. The knowledge representation is very close to library science in general.

Informetrics illuminates the empirical research in information science. Adjacent to different informetric studies which the students become acquainted with they learn the evaluation of information architecture and how to do user research on their own.

The fourth module is called applied information science and combines different topics. As a start there is information markets and information economy. Moreover the students get to know knowledge management and in which vein they can implement it in firms and enterprises. Beyond that in context of visiting a professional event they are shown the occupational field and job opportunities. An example for such an event is the Online Information in London.

Computational Linguistics

The computational linguistics starts with an introduction to linguistics. The basic knowledge in linguistics, above all morphology, syntax and logic is significant for the continuative studies of computational linguistics. It represents in a manner of speaking the basic framework. Building on this the computational linguistics – also called language technology – contains two sections: theoretical computational linguistics and natural language processing. They concern problems, techniques and theoretical consideration how to handle natural language with computers.

Computer Science

Going-on with the third sub-subject of Information Science and Language Technology: Computer Sciences. In cooperation with the Faculty of Mathematics and Natural Science, especially the Department of Computer Sciences the students must pass three modules. In the first one they get basic knowledge of computer sciences, for example what is an algorithm and how to implement smaller programs. Based on this know-how the students must co-operate and work in groups on projects where they are trained in programming. Finally, the last module concentrates on the design, construction and exposure to databases. To recess the programming skills there are special practice exercises: programming tasks are combined with information science topics.

Information Science – subsidiary subject

The Department of Information Science in Duesseldorf provides also Information Science as a subsidiary subject. Students of the Faculty of Philosophy have the possibility to take courses in information science. They have the same courses in information retrieval, knowledge representation, informetrics and applied information science like the bachelor students. The main idea is that information science should supplement the main subject and create special synergies in context with it. For this there is the combination of the knowledge about information with another area of expertise.

Information Science and Language Technology – Master of Arts

The master studies of Information Science and Language Technology are based on the bachelor studies. But it is also possible to get on with another degree. On the whole there is the same division into information science, computational linguistics and computer sciences as before.

In information science there is an accentuation on information retrieval and the combined topic knowledge representation and knowledge management. For deeper know-how in information retrieval the students learn about information typology and special retrieval techniques. In addition to this practical projects are established. These projects integrate the theoretical knowledge with the programming skills. An exam-

ple for such a project is the implementation as well as the evaluation of a retrieval system. The module knowledge representation and knowledge management focuses on the design of a knowledge organization system or a knowledge system just as the use and the quality assurance.

The computational linguistics offers a great assortment of courses. Therefore the students can have insights in different topics and get an overview of up-to-date research questions.

In computer sciences there are different options which fit into the main structure of the academic curriculum. These possibilities boost the individual interests of the students.

Specific characteristics of the subjects

An obvious feature of the academic subjects is the interdisciplinarity as already shown before. The Department of Information Science in Duesseldorf places emphasize on the combination of sub-subjects like information science, computational linguistics and computer sciences.

In addition a further specific characteristic is that the students are encouraged to do research on their own. For the bachelor students and the students of the subsidiary subject there is a course called "Studi 2.0" (it is a combination of the word "students" and the collaborative attribute 2.0) where students find a topic which their interests fit and then they can research it. They are supported by the scientific staff members of the department. This concept is continued in the master studies with the "team project". In the team project the students concentrate single-handed in groups on a research topic. It is important to mention that many of these researches end in scientific publications. This specialty is also the reason why many master alumni decide to do also a doctorate on information science. On this account there are almost as much master students as ph d students.

Another distinctive feature of the Department of Information Science in Duesseldorf is the designing and exertion of e-learning modules.

E-Learning and Blended Learning

„With the emergence of Internet technologies, there has been an explosion of nontraditional learning opportunities during the past few years" [16, p. 299].

E-learning uses information technologies to disseminate and convey knowledge [31]. The benefit of e-learning according to Moritz [24] is the possibility of using multimedia content. Another important factor in terms of self-directed learning is the place and time independence. Also, the flexible pace of learning plays a major role in successful learning. Each student can work through their courses individually without considering the progress of other students [24]. E-learning can also be a relief for teachers. For example, updating documents and courses that are available online is much easier and faster than updating printed material [31]. In addition to the benefits of e-learning there can also be identified some disadvantages. According to Moritz [24], there is a lack of social interaction. Mandl & Kopp [19] show further disadvantages, such as the high resource and financial cost and the fact that some content is not suitable for a virtual presentation.

For these reasons, the so-called „Blended Learning" is in the center of attention. The concept of blended learning is based on the integration of classroom and e-learning phases (see [8, 9 or 4]). Blended Learning also means that the content is integrated in different media and methods [3]. The difficulty in developing a blended learning platform is an effective combination of different elements. It is important that the individual components in a blended learning platform not only next to each other but are embedded and integrated in a social environment [19, 2].

Construction of the Learning Platform

The concept of blended learning has been implemented by Isabella Peters, Sonja Gust von Loh and Katrin Weller from the Department of Information Science, Heinrich-Heine University in Dusseldorf. The resulting learning platform „InfoCenter" integrates multimedia and collaborative services that allow students to repeat what they have learned, to ask questions and exchange information among themselves or with teachers. It provides an ideal complement to classroom teaching, as themes and issues from the lecture will be taken up again and explained. The development of the platform has been implemented by staff and students of the department of information science in seminars [28, 29]. Through the cooperation the students learn to handle information, prepare them for fellow students and make them searchable.

Concept

The InfoCenter has been included on the website of Information Science, so it is easily accessible for the students. It contains of three different parts which have different E-Learning approaches:

- Multimedia Mediation
- Web 2.0 Tools
- Learning Management System

The learning platform is designed so that students can choose their own learning place and time individually. The wide range of different media and services, and interactive lecture recordings shall ensure that the students can choose their own learning path.

Multimedia Mediation

The multimedia mediation tools set the focus on self-paced learning. This means that students mostly learn on their own, without fellow students. That gives them the possibility to choose their own learning speed.

Lecture Slides

The pre- and postprocessing of lectures are important for the students learning process. Here Blended Learning has particular relevance. The InfoCenter provides the lecture slides, so that students are able to print it and learn with the slides. It is important to have a clear structure in these slides, so that students can easily find the information they need.

Interactive Video Lectures

Lecture recordings offer students the opportunity to become independent of time and place to watch a lecture [22]. This may on the one hand used for the repetition of a difficult and complex subject matter, but are also of interest to students who have to reduce their presence at the university because of jobs or parenting [34].

For these reasons, the idea of interactive videos has been included into the learning platform of information science. Interactivity is ensured through a clickable table of contents by jumping directly to the topics the students are interested in and through the use of context-sensitive links to full texts and other important information. The recordings show not only the teachers but also students who can always ask questions during the lecture. This allows active discussions between students and teachers [5, 6].

Video Glossaries

The video glossaries are short films, where difficult topics are discussed. The videos are held in a dialogue with two persons where one poses a question about the topic and another one answers. As a visual addition the speakers use a flipchart to support their discussion. This form of video gives the students the possibility to understand a difficult topic more easily.

Web 2.0 Tools

In Web 2.0 users are not just readers, but may participate with little effort even in the creation and distribution of content [25]. Web 2.0 services such as blogs, wikis or social networks offer an easy and cost-effective way for online communication [14]. With Web 2.0, students are encouraged to generate their own content for students [30]. Due to the easy handling of the collaborative services, it is possible to “teach” time and place independent. The boundaries between teachers and learners become blurred. Both are the architects of the learning environment [15].

In the following the Web 2.0 services which were integrated into the learning platform of information science are introduced. The focus here is on the collaborative content creation and development and on the communication between students using wikis, blogs, social bookmarking and social networking [33].

Wiki

The use of a wiki requires only little knowledge of the use and the design of the World Wide Web [10]. Each user can create or change any content. Different priorities of students, as well as discussions on difficult issues are integrated into one system.

The students, who were concerned with the creation of the wiki, were faced with the task of designing a suitable structure and populate the Wiki with initial information [29]. The main page of the wiki is divided into four areas. First, it gives general information about the curriculum. Here prospective students can find information about information science in general as well as information on career opportunities or requirements. The help section contains, among other things, FAQs (Frequently Asked Questions), information about the Heinrich-Heine-University or Duesseldorf. In the „formalities” section, important information about exam registration, term papers and study

regulations have been assembled. The fourth area is the work area. This area provides collected information about information science topics. The area also provides an overview of the courses and seminars, in which the students worked on the wiki. Encyclopedia articles on selected topics help students to find specific information.

Weblog

Weblogs (short blogs) become increasingly important in the Blended Learning (see [1] and [21]). Blogs with education background, so-called Edublogs [21], are particularly useful for presenting research results and study-related issues [21]. Also reviews of courses and internships can be easily applied to other students and interested parties. The comment feature allows to make comments on each blog entry. This encourages the discussion between the participants [1].

The Blog of the Information Science was established on the basis of the platform Wordpress. Students and employees can present reports on their internship, experience, comment, new research results or current events [29]. Individual articles can be tagged, what makes them easier to find. Tag Clouds facilitate additional browsing [7]. Moreover, it is possible to search not only to specific tags, but also for users or groups [29].

Social-Bookmarking

Social bookmarks are web bookmarks that can be created and developed collaboratively by users (Interactive-net, nd). Social bookmarking services like Delicious or BibSonomy are browser-based and users need no programming skills or additional software. The literature can be accessed by using tags and content search [28]. Through the collaborative content development it is easier for the students to find scientific work. By indexing the capabilities in knowledge representation can be improved [23]. Students can manage their bookmarks and references and make them available to other students. „Classic text” like articles or conference proceedings were collected and tagged in BibSonomy.

Social-Network

Social networks are platforms on which users can network with each other and form communities. Each

user creates his own profile page with personal or (depending on platform) professional information he can thus pass on to his virtual contacts [18]. In the private sector, these platforms have been around for several years very successfully. But also in E- and Blended Learning that social networking is gaining in importance. Mason and Rennie [20] believe that the casual atmosphere in such networks is a good foundation for learning. It can cause learning groups, who meet time and place independent or discuss problems and difficulties.

The Department of Information Science has created its own Facebook profile. Any Facebook user can become a „fan” of the information science in Duesseldorf. On the profile page the students can find updated information of the department and information science. As a fan of the profile it is possible to find other fans to contact. This creates a network of students and staff. As many students already know Facebook from their private lives, the environment is familiar what allows a relaxed working atmosphere.

Learning Management System

The open-source system ILIAS (Integrated Learning, information and working system) allows teachers to include and create learning content and provide this to their students.

With the help of ILIAS learning items, students have the opportunity to repeat and deepen the substance of a lecture. The learning items are, like the lecture, the accompanying text book [32] and the corresponding films, divided into chapters, allowing the easy navigation between topics. This approach follows the theory of behaviorism. The learner takes on factual knowledge in itself, with the aim to reproduce this.

Students should check their knowledge regularly. This is offered by the test function of ILIAS. The current state of knowledge of students is requested. The questions are closely related to the lectures and the ILIAS learning items. Students get their scores and the right solutions directly after responding to a question block.

Evaluation

Method. The learning platform has been evaluated in the summer term 2009. The 19 participating students of information science were at the end of their second semester. For the evaluation, the SERVQUAL

method was applied. This is a questionnaire that works with two scales on each question [27]. The participants had the opportunity to rate their expectations and experiences on a scale from 1 (worst) to 7 (best). All aspects of the learning platform were controlled, in order to identify strengths and weaknesses.

Results

The evaluation results are shown in Table 1. Generally speaking, the expectations of students are very high. In the field of the Multimedia Mediation very large differences between the expectations of students and the actual experience of the InfoCenter can be observed. In particular, the experiences of the lecture slides differ -0.83 in contrast to the expectations.

Many students consider video lectures for a useful complement to conventional teaching. The experiences of the lecture recordings of information science are lower than the expectations, but satisfactory with a value of 5.67. The lower value may result from the

fact that the videos are very long and exceeds the attention of many students. The rating of the context-sensitive links is very low. Here would be an appropriate approach to improve the description of links and point out their relevance to increase the motivation of students.

The clear questions of the tests and the immediate feedback from the students seem to raise motivation. The ILIAS learning modules have been rated relatively well, but do not meet the expectations. The reason for this may lie in the extent of the learning modules.

The students are very critical about the use of collaborative media for blended learning. A study by Klein et al. [17] found out that almost all students use Web 2.0 services. The most popular are Wikipedia, social networking and social media platforms like Facebook or YouTube [12]. It seems to be difficult for the students to involve these services in the learning process. The worst results in terms of expectation and experience were found in social bookmarking. According to Freimanis & Dornstädter [12], only a quar-

Table 1: Evaluation Results

Scale	1	2	3	4	5	6	7
	Low rating			High rating			
Multimedia Mediation	Element			Expectation	Experience	Difference	
	Video Lectures			5,89	5,67	-0,22	
	Jump Lables in Video Lectures			6,11	6,00	-0,11	
	Context sensitive Links in Video Lectures			5,33	5,00	-0,33	
	Lecture Slides			6,39	5,56	-0,83	
Video Glossaries			5,58	4,83	-0,75		
Learning Management System	Element			Expectation	Experience	Difference	
	Tests in ILIAS			5,56	5,67	0,11	
Learning Units in ILIAS			6,74	5,94	-0,80		
Web 2.0 Tools	Element			Expectation	Experience	Difference	
	Blog			4,00	3,82	-0,18	
	Social Bookmarking			3,84	4,05	0,21	
	Social Network			4,79	3,95	-0,84	
Wiki			5,63	5,53	-0,10		
„Infocenter” in general	Are you planning to use the learning platform for your test preparation regularly?			How do you assess the usability?		Should other lectures be integrated in the platform?	
	6,28			6,28		6,5	

ter of the students know Social Bookmarking. Although platforms such as YouTube and Facebook are fully exploited in the private sector, it is difficult for students to see those services as part of their studies. The students have to be encouraged to integrate these platforms in their learning process.

Due to the wide range of offered learning materials, it is possible to address all types of learners. Students are thus able to select the one learning method that fits their learning style and their personal information management at best. The fact that many students have to do with the Web 2.0 services both in private life and as part of their studies, there are few problems with using the learning platform, even if the use in the learning process is not sufficient.

Many students think that more courses need to be included in the InfoCenter. Here is to consider to what extent this happens, because of very high effort for some of the materials. Creating the collective knowledge base is less expensive, because all students and staff can participate.

It is worth considering whether a better alignment of the individual materials is promising [5, 6]. Another important point that has been neglected is the publicity of the learning platform among the students. Although first-year students were made familiar through short training courses with the InfoCenter, these efforts should be applied to older terms. This may motivate the students to participate in collaborative content generation.

As the evaluation of the InfoCenter has shown, a few fixes to the platform are necessary. A particular difficulty that has occurred during the test phase is the acceptance among students, particularly with respect to the Web 2.0 services. Also, Ersoy [11] writes about his study results: „The results of the study revealed that students had positive perceptions about Web-based instruction and online instructor, while they were uncertain about their perceptions about online cooperative learning.”

Despite these problems with blended-learning environments suggest Page et al. [26] that the numerous advantages, including ease of updating information or the location and time independence, Blended Learning will be even more popular in the coming years.

References

- [1] Akbulut Y., Kiyici M.: *Instructional Use of Weblogs*. “Turkish Online Journal of Distance Education” 2007 Vol. 8(3) p. 6–15.
- [2] Akkoyunlu B., Yilmaz-Soylu M.: *Development of a scale on learners' views on blended learning and its implementation process*. “Internet and Higher Education” 2008 Vol. 11 p. 26–32.
- [3] Arnold P., Kilian L., Thilloßen A., Zimmer G.: *E-Learning. Handbuch für Hochschulen und Bildungszentren. Didaktik, Organisation, Qualität*. Nürnberg 2004.
- [4] Baelo S.: *Blended Learning and the European Higher Education Area: The Use of WebQuests*. “Porta Linguarum” 2010 Vol. 13 p. 43–53.
- [5] Beutelspacher L.: *Interaktive Videos und Lernstandskontrollen in der akademischen Lehre*. “Information Wissenschaft und Praxis” 2010 Vol. 61(8) p. 443–447.
- [6] Beutelspacher L., Kessler J. N., Klein R. N.: *Blended Learning in Academic Teaching – Present State and Opportunities at the Heinrich-Heine-University Duesseldorf*. In: Workshop Proceedings of the 18th International Conference on Computers in Education 2010.
- [7] Dahl D., Vossen, G.: *Evolution of learning folksonomies: social tagging in e-learning repositories*. “International Journal of Technology Enhanced Learning” 2008 Vol. 1 p. 35–46.
- [8] Dziuban C. D., Hartman J. L., Moskal P. D.: *Blended learning, Educause Center for Applied Research*. “Research Bulletin” [online document] 2004 Vol. 7 p. 2–12, <http://www.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0407.pdf>; [accessed on 3rd September 2010].
- [9] Dziuban C. D., Moskal P. D., Hartman, J. L.: *Higher education, blended learning and the generations: Knowledge is power-no more*. In: Elements of Quality Online Education: Engaging Communities. J. Bourne & J. C. Moore (Hrsg.). Needham, MA 2005.
- [10] Ebersbach A.: *Wiki-Tools: Kooperation im Web*. Berlin 2005.
- [11] Ersoy H.: *Blending Online Instruction with Traditional Instruction in the Programming Language Course: A Case Study*. Ankara 2003.
- [12] Freimanis R., Dornstädter R.: *Informationskompetenz junger Information Professionals: Stand und Entwicklung*. “Information – Wissenschaft und Praxis” 2010 Vol. 61(2) p. 123–128.
- [13] Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf. Welcome to the Heinrich Heine University Düsseldorf [online document], <http://www.uni-duesseldorf.de/home/en/university.html>; [accessed on 10th June 2011].
- [14] *Handbuch E-Learning*. A. Hohenstein, K. Wilbers (Hrsg.). Köln 2002.
- [15] Kerres M.: *Potenziale von Web 2.0 nutzen*. In: *Handbuch E-Learning*. A. Hohenstein, K. Wilbers (Hrsg.). München 2006, S. 1–15.
- [16] Kim K.-J., Bonk J.C., Teng Y.-T.: *The present state and future trends of blended learning in workplace learning settings across*

- five countries. "Asia Pacific Education Review" 2009 Vol. 10 p. 299–308.
- [17] Klein R. N., Beutelspacher L., Hauk K., Terp C., Anuschewski D., Zensen C., Trkulja V., Weller K.: *Informationskompetenz in Zeiten des Web 2.0. – Chancen und Herausforderungen im Umgang mit Social Software*. "Information – Wissenschaft und Praxis" 2009 Vol. 60(3), p. 129-142.
- [18] Künzler S., Iltgen A.: *Social Networking – Plattformen und Potenziale*. München 2008.
- [19] Mandl H., Kopp B.: *Blended Learning: Forschungsfragen und Perspektiven (Forschungsbericht Nr. 182)*. München 2006.
- [20] Mason R., Rennie, F.: *E-learning and social networking handbook: resources for higher education*. Hampshire 2008.
- [21] McGee P., Diaz V.: *Wikis and Podcasts and Blogs! Oh, My! What Is a Faculty Member Supposed to Do?* "EDUCAUSE Review" 2007 Vol. 42(5) p. 28–41.
- [22] Mertens R., Krüger A., Vornberger O.: *Einsatz von Vorlesungsaufzeichnungen*. In K.-C. Hamborg, A. Knaden (Hrsg.). *Good Practice – Netzbasierendes Lehren und Lernen*. Osnabrücker Beiträge zum medienbasierten Lernen, Band 1 2004, S. 79-92.
- [23] Moria L.: *WEB 2.0 implications on knowledge management*. "Journal of Knowledge Management" 2009 Vol. 13(1) p. 120–134.
- [24] Moritz W.: *Blended-Learning: Entwicklung, Gestaltung, Betreuung und Evaluation von E-Learningunterstütztem Unterricht*. Norderstedt 2008.
- [25] O'Reilly T.: *What Is Web 2.0 – Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software* [online document], <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>; [accessed on 3rd September 2010].
- [26] Page T., Thorsteinsson G., Niculescu A.: *A Blended Learning Approach to Enhancing Innovation*. "Studies in Informatics and Control" 2008 Vol. 17(3) p. 297–311.
- [27] Parasuraman A., Zeithaml V. A., Berry L. L.: *SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality*. "Journal of Retailing" 1988 Vol. 64(1) p. 12-40.
- [28] Peters I.: *Folksonomies: Indexing and Retrieval in Web 2.0*. Berlin 2009.
- [29] Peters I., Gust von Loh S., Weller K.: *Multimediale und kollaborative Lehr- und Lernumgebungen in der akademischen Ausbildung*. In: *Information: Droge, Ware oder Commons? Wertschöpfungs- und Transformationsprozesse auf den Informationsmärkten*. Proceedings des 11. Internationalen Symposiums für Informationswissenschaft (ISI 2009), Konstanz, Germany. R. Kuhlen (Hrsg.). Boizenburg 2009, S. 363-377.
- [30] Richardson W.: *Blogs, Wikis, Podcasts and other Powerful Web Tools for Classrooms*. Thousand Oaks CA 2006.
- [31] Ruiz J. G., Mintzer M. J., Leipzig R. M.: *The impact of E-Learning in Medical Education*. "Academic Medicine" 2006 Vol. 81(3) p. 207–212.
- [32] Stock W. G.: *Information Retrieval: Informationen suchen und finden*. München 2007.
- [33] Wheeler S.: *Learning Space Mashups: Combining Web 2.0 Tools to Create Collaborative and Reflective Learning Spaces*. "Future Internet" 2009 Vol. 1 p. 3-13.
- [34] Zhang D., Zhou L., Briggs R. O., Nunamaker J. F. Jr.: *Instructional video in e-learning: Assessing the impact of interactive video on learning effectiveness*. "Information and Management" 2006 Vol. 43 p. 15–27.

Lisa BEUTELSPACHER, Lisa ORSZULLOK – Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf, Department of Information Science, Universitätsstr. 1, 40204 Düsseldorf, Germany; Lisa.Beutelspacher@uni-duesseldorf.de, Lisa.Orszullok@uni-duesseldorf.de

Miroslaw GARBACZ, Łucja MACIEJEWSKA

Politechnika Wroclawska, WROCLAW

Kariera zawodowa w bibliotece szkoły wyższej

Przedmiotem pracy jest przedstawienie ścieżki zawodowej i kariery absolwenta informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (INiB) w bibliotece szkoły wyższej na przykładzie Biblioteki Politechniki Wroclawskiej. W referacie omówiono przebieg studiów z zakresu INiB na Uniwersytecie Wroclawskim oraz poddano ocenie wiedzę studenta na temat przyszłego zawodu w trakcie jego nauki, a także przedstawiono zmiany jego podejścia do bibliotekarstwa po zdobyciu praktycznego doświadczenia. Przeanalizowano poziom wiedzy i umiejętności posiadane przez absolwenta a oczekiwane przez pracodawcę takiego jak biblioteka akademicka. Współczesny pracownik tego typu biblioteki musi mieć dużą świadomość przenikania się nauki, edukacji i techniki, która wkracza we wszystkie sfery życia, co równocześnie obliguje go do stałego śledzenia tych przemian. Temat kariery zawodowej absolwenta INiB przedstawiono z dwóch punktów widzenia: pracodawcy i pracownika, skupiając się na procesie oceny i weryfikacji wiedzy osób nowo zatrudnianych. W zakończeniu artykułu przedstawiono kilka wniosków, jakie nasunęły się autorom w oparciu o doświadczenia własne i w konfrontacji z literaturą przedmiotu, sformułowano też rolę permanentnego uczenia się i podnoszenia kwalifikacji bibliotekarzy w nieustannie zmieniających się realiach ich pracy.

Professional Career in a University Library. The subject of this study is the presentation of a professional path and career of a graduate from the faculty of scientific information and librarianship in a university library, upon an example of the Library of the Wrocław University of Technology. The study discusses the course of studies in the scope of scientific information and librarianship at the Wrocław University and evaluates the knowledge of a student concerning his/her future profession during the course of his/her education, as well as presents the changes of his/her attitude towards librarianship after obtaining practical experience. The level of knowledge and skills exhibited by a graduate and expected by an employer such as an academic library are discussed. The contemporary employee of a library of the kind needs to be aware of the fact of intermingling of science, education and technology, entering all spheres of life, which at the same time obliges him/her to investigate these changes constantly. The subject of the professional career of a graduate from the faculty of scientific information and librarianship is presented from two points of view: of an employer and of an employee, focusing on the process of evaluating and verifying the knowledge of the newly employed. The final part of the paper presents a number of conclusions drawn up by the authors on the basis of their own experience and in confrontation with the subject literature, the role of the permanent learning and improving qualifications of librarians in the constantly changing conditions of their work is also formulated.

Wstęp

Misją współczesnej biblioteki szkoły wyższej jest dążenie do utrzymywania wysokich standardów usług i produktów. Profesjonalna działalność biblioteki ma

służyć aktywnemu wspieraniu procesów naukowo-badawczych i edukacyjnych macierzystej organizacji, gdyż oczekiwania i potrzeby użytkownika bliskiego, czyli pracowników, doktorantów i studentów własnej uczelni, powinny być zaspokajane w jak naj-

wyższym stopniu. Biblioteka akademicka pełni również funkcję ogólnodostępnej biblioteki publicznej, w związku z tym w swoich działaniach musi także uwzględniać potrzeby biblioteczno-informacyjne użytkownika zewnętrznego.

Zróznicowane potrzeby, oczekiwania i wiedza informacyjna współczesnego użytkownika oraz jego coraz większe umiejętności z zakresu zaawansowanych technologii informatycznych, a także domaganie się uzyskania w krótkim czasie adekwatnych odpowiedzi na swoje zapytania, wymuszają poszukiwanie nowych dróg kontaktu na linii bibliotekarz-użytkownik, racjonalnych i jednocześnie bardziej przyjaznych rozwiązań promocyjno-marketingowych zaadaptowanych i wykorzystywanych przez bibliotekę, a także dysponowania przez władze biblioteki kompetentnym i dobrze wykształconym zespołem ludzkim.

Rozwijające się i w ostatnich latach zauważalnie dominujące w zbiorach bibliecznych formy elektronicznych źródeł informacji wskazują pewne tendencje rozwoju biblioteki: z tradycyjnej przez formę biblioteki hybrydowej ku bibliotece wirtualnej, gdzie „...technika, szczególnie komputerowa, nie powinna zepchnąć pracowników informacji do roli sprzątających cyber-przestrzeń, ale raczej powinni się oni stać przewodnikami, tymi, którzy przybliżają i przetwarzają wiedzę, aby ją udostępnić...” [11].

Celem niniejszego artykułu jest prześledzenie kariery zawodowej absolwenta wrocławskiego Instytutu INiB, zatrudnionego w dużej bibliotece akademickiej, jaką jest Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej (PWr). Miejsce pracy autorów posłużyło jako pole badawcze, w oparciu o które, wykorzystując też własne doświadczenie z okresu studiów oraz pracy, starano się udowodnić, że programy studiów INiB są dostosowane do oczekiwań pracodawców, takich jak biblioteki akademickie, opierających się na najnowocześniejszych formach przekazu wiedzy i informacji, oraz że ten kierunek należy przygotowywać studenta do zawodu.

Wrocławskie studia bibliekoznawcze i ich charakterystyka

Instytut INiB na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego ma długą i bogatą historię. Katedra Bibliekoznawstwa powstała 1 grudnia 1956 r. jako trzecia z kolei w kraju placówka akademickiego kształcenia bibliekarzy, po Łodzi i Warszawie. Inicjatorem powołania Katedry był ówczesny dyrektor Bib-

lioteki Uniwersyteckiej prof. dr Antoni Knot. Z kręgu Biblioteki wywodziła się również pierwsza kadra pracowników Katedry. W tym samym roku rozpoczęto kształcenie studentów w trybie zaocznym, a w październiku 1957 r. uruchomiono studia stacjonarne.

W październiku 1969 r. Katedra została przekształcona w Instytut Bibliekoznawstwa, a z dniem 15 listopada 2003 r. Instytut zmienił nazwę na Instytut Informacji Naukowej i Bibliekoznawstwa¹.

Mimo realizowania w całym kraju do roku 1998 jednakowego programu kształcenia, zatwierdzanego centralnie przez władze ministerialne, istniała pewna specyfika wrocławskiego bibliekoznawstwa, której centrum stanowił kontekst historyczny i kulturowy, w jakim funkcjonuje książka i biblioteka.

Od roku akademickiego 1998/99 program kształcenia oparto na systemie transferu punktów kredytowych (ECTS) i składa się on z bloków przedmiotów obowiązkowych i opcyjnych. Od trzeciego roku studenci kształtują swój plan studiów w ramach wybranej przez siebie specjalizacji². Dzięki wykwalifikowanemu zespołowi nauczającemu kierunek dostosowywany jest do potrzeb rynku pracy. Od kilku lat Instytut zatrudnia wykładowców-specjalistów spoza Instytutu do wybranych przedmiotów praktycznych, np. *Czasopisma w zbiorach bibliecznych*, *Warsztat redakcyjny czasopism elektronicznych*, *Redakcje czasopism w instytucjach książki*.

Po drugim i czwartym roku studiów wymagane jest zaliczenie dwóch praktyk wakacyjnych³. Studia kończą się złożeniem pracy dyplomowej oraz zdaniem egzaminu magisterskiego.

Umiejętności zdobywane w trakcie studiów

Przy opisie studiów zamieszczono oczekiwania wobec przyszłych studentów⁴, wymieniając wśród nich posiadanie szerokich zainteresowań humanistycznych, postawy pro-społecznej i łatwości nawiązywania kontaktów z ludźmi. Mile widziane są również zainteresowania techniką komputerową i jej zastosowaniami.

Zdobywając specjalistyczne umiejętności zawodowe zwieńczone zdobyciem dyplomu, studenci korzy-

¹ Od 2005 r. dyrektorem Instytutu jest prof. dr hab. Marta Skalska-Zlat.

² Autorzy w artykule odnoszą się do specjalizacji *Prasa w systemie informacji*, obecnie noszącej nazwę *Prasa w systemie komunikacji społecznej*.

³ Zawodowe praktyki wakacyjne w limicie 120 godzin każda.

⁴ Opis kierunku studiów dostępny jest na stronie domowej Uniwersytetu Wrocławskiego <http://www.uni.wroc.pl/node/1915>

tają z przedmiotów kierunkowych dostarczających wiedzy teoretycznej oraz praktycznej z zakresu funkcjonowania komunikacji piśmienniczej, jej znaczenia w kulturze książki i innych źródłach informacji, wpływu na rozwój i zmiany zachodzące w tzw. instytucjach książki, czyli bibliotekach, mediotekach, ośrodkach informacji. Program obejmuje również szereg przedmiotów dających możliwość zdobycia wiedzy ogólnej, a także pogłębienia wiedzy z wybranych zagadnień, zgodnie z zainteresowaniami i potrzebami przyszłej specjalizacji. Ponadto podczas studiów obowiązują praktyki specjalizacyjne w wydawnictwach i księgarniach (edytorstwo), bibliotekach i ośrodkach informacji (biblioteki naukowe, biblioteki szkolne i pedagogiczne, elektroniczne serwisy informacji naukowej), działach zbiorów specjalnych bibliotek i w muzeach (sztuka książki), a także praktyki ogólne bibliotekarskie (budowa i organizacja zbiorów, opracowanie formalne i rzeczowe, przechowywanie zbiorów, praca z czytelnikiem i użytkownikiem informacji).

Wiedza zdobyta w trakcie studiów obejmuje duży zasób wiadomości na temat zarządzania informacją na każdym etapie jej społecznego funkcjonowania. Studia oferują zdobycie umiejętności potrzebnych do zlokalizowania informacji w postaci drukowanej bądź elektronicznej, przygotowując tym samym absolwentów po podjęciu pracy w różnych instytucjach związanych z zawodem bibliotekarza w tradycyjnych i nowych specjalnościach branżowych.

Dodatkowe możliwości rozwoju zawodowego w trakcie studiów

Poza realizowaniem obowiązującego programu kształcenia studia INiB na Uniwersytecie Wrocławskim stwarzają studentom wiele innych możliwości rozwijania własnych zainteresowań w zakresie komunikacji społecznej, pedagogiki, psychologii, oświaty. Jedną z takich możliwości jest nieodpłatne zdobycie certyfikatu zawodowego świadczącego o posiadaniu kwalifikacji pedagogicznych⁵. Studentów obowiązuje kształcenie dwuprzedmiotowe w specjalnościach:

- Nauczyciel bibliotekarz w szkole podstawowej i gimnazjum;
- Nauczyciel literatury i języka polskiego w szkole podstawowej i gimnazjum.

Warunkiem uzyskania dyplomu przygotowania pedagogicznego jest również zaliczenie testu z języka angielskiego⁶ oraz odbycie praktyk pedagogicznych⁷.

Od roku 2002 roku ambitni, osiągający dobre wyniki studenci INiB mogą uczestniczyć w Europejskim Programie Wymiany Akademickiej LLP-Erasmus⁸. W ramach tego projektu mogą studiować w jednej z uczelni partnerskich Instytutu w takich krajach jak: Czechy, Litwa, Francja lub Portugalia. Dodatkowo od 3 lat istnieje możliwość odbycia obowiązkowej lub dodatkowej praktyki studenckiej poza granicami kraju, w dowolnym państwie Unii Europejskiej w ramach programu LLP Erasmus-Praktyki.

Na terenie Uniwersytetu Wrocławskiego prowadzi swoją działalność Koło Naukowe Bibliotekoznawców. Powstało ono w 1960 r. pod przewodnictwem Krzysztofa Migonia⁹ i od początku stawiało sobie za cel działalność naukową, służącą pogłębieniu wiedzy i zainteresowań naukowo-badawczych członków Koła, a także popularyzatorską, ukierunkowaną na kulturę książki. Na początku zakres zainteresowań skupiał się na historii i socjologii książki, a także obejmował problemy księgoznawstwa współczesnego, dziejów i estetyki książki oraz zagadnień czytelnictwa. Nawiązano wówczas współpracę z Instytutem Książki i Czytelnictwa (studenci pracowali w Sekcji Grafiki Książkowej i Sekcji Czytelnictwa) oraz prowadzono badania aktywności czytelniczej dzieci. W ostatnich latach aktywność Koła skupia się na teorii i praktyce edytorstwa¹⁰, a jako nowy kierunek działalności pojawiła się biblioterapia, która realizowana jest przez kontakty i współpracę z instytucjami: Polskim Towarzystwem Biblioterapeutycznym, Ośrodkiem Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w Toruniu, Pomaturalnym Studium Kształcenia Bibliotekarzy i Animatorów Kultury we Wrocławiu.

W ramach prowadzonych przez Koło prac naukowych z wybranych dziedzin: bibliologii, bibliotekoznawstwa, informacji naukowej, stosuje się typowe dla działalności naukowej formy pracy: począwszy od referatów i dyskusji naukowych, poprzez wycieczki do bibliotek, spotkania z ludźmi książki, a skończywszy

⁵ Zgodnie z Rozporządzeniem MENiS z dn.7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.

⁶ Na poziomie B2 – 240 godz.

⁷ W wymiarze 180 godz.

⁸ Informacja o programie na stronie: <http://www.ibi.uni.wroc.pl/index.php/erasmus-english>

⁹ Obecnie obowiązki opiekuna Koła pełni dr Renata Aleksandrowicz.

¹⁰ Członkowie Koła wydają czasopismo "Skrzyp Regałów" (od 1998 r. w wersji elektronicznej) oraz redagują i publikują inne materiały popularyzujące działalność organizacji i prowadzą stronę domową Koła.

na organizacji konferencji naukowych¹¹. Studenci podejmują też samodzielne badania czytelnicze.

Tradycyjną formą działalności Koła są też spotkania z wybitnymi przedstawicielami nauki i świata książki. W ciągu lat członkowie Koła spotkali się m.in. z Janem Trzynadlowskim, Karolem Głombiowskim, Antonim Knotem, Janem Miodkiem.

W ramach imprez towarzyszących działalności Koła organizowane są też ciekawe wycieczki bibliotekoznawcze, podczas których studenci dotarli m.in. do Lwowa i Kijowa. Ponadto corocznie, na początku grudnia, studenci biorą udział w giełdzie kół naukowych¹².

Należy podkreślić duże znaczenie Koła w integracji studentów ze środowiskiem naukowym i zawodowym bibliotekoznawców, a także jego pozytywny wpływ na wzmocnienie więzi społecznych grup studenckich.

W trakcie nauki przewidujący i odważniejsi studenci zaczynają poszukiwania pracy zarobkowej, która byłaby związana z bibliotekarstwem. Jest to bardzo ważna kwestia w rozwoju zawodowym studentów. Przez pracę w trakcie studiów chcą skonfrontować wykładaną im teorię z praktyką zawodową. Jednak sytuacja studenta na rynku pracy jest trudna, zwłaszcza gdy chodzi o uczących się w trybie dziennym. Pracodawca zazwyczaj oczekuje, że student będzie pracował kilka dni w tygodniu, co nie zawsze jest możliwe, przynajmniej na pierwszych latach studiów. Dopiero na IV roku można poważnie myśleć o podjęciu określonej pracy. Student zdaje sobie wtedy sprawę, że pracodawca może oczekiwać doświadczenia od kandydata na dane stanowisko, ale mając 20 lat trudno jest je posiadać, tym bardziej, że niewielu pracodawców ma w nawyku proponować studentom pomoc w jego zdobyciu.

Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom, oferując studentom formę zatrudnienia w ramach umowy zlecenia¹³. Zagadnienie to zostało omówione na przykładzie pracy w Oddziale Gromadzenia i Opracowania Wydaw-

nictw Ciągłych. Harmonogram zajęć na studiach dziennych nie stanowi przeszkody przy rekrutacji, wręcz przeciwnie – kierownik Oddziału doskonale zdaje sobie sprawę ze statusu studenta i nigdy z tego powodu nie ma nieporozumień. Obowiązki są dokładnie zdefiniowane i zamykają się w ramach prac Oddziału. Pracę na umowę zlecenie poprzedza dwudziestogodzinna nieodpłatna praktyka. Część wstępną, teoretyczną, przeprowadza kierownik (ogólna znajomość zagadnień związanych z funkcją, jaką oddział pełni w bibliotece i uczelni), natomiast naukę obsługi systemu ALEPH/Moduł Czasopisma powierza się innym pracownikom. Następnie studenci samodzielnie zajmują się wprowadzaniem do systemu wyszukanych wcześniej opisów bibliograficznych czasopism w bazie NUKAT. Uzupełniają też w bazie administracyjnej systemu dane o jednostkach oprawnych wydawnictw ciągłych. Stanowisko to ma charakter rotacyjny, co oznacza, iż pracuje się na nim do końca studiów, po czym zwalnia miejsce dla kolejnego kandydata. W założeniu wymiana kadry studentów ma być płynna, bez uszczerbku dla komfortu pracy Oddziału, czyli tak, żeby nie tworzyły się zaległości w pracy i stały zespół nie musiał odrywać się na zbyt długi czas od swoich głównych obowiązków.

Cechy osobowości i kompetencje przyszłego pracownika biblioteki naukowej

W procesie rekrutacji zwraca się zazwyczaj uwagę na kompetencje zawodowe kandydata, na jego wykształcenie, praktykę i wiedzę zawodową. Jednakże coraz częściej zapoznaje się też z jego cechami osobowości. Eksperti w zakresie zarządzania, tacy jak Peter F. Drucker, uważany za „ojca” współczesnych metod zarządzania, wskazują, że nie ma ludzi „bez skaz”. W czasie rozmowy kwalifikacyjnej należy zidentyfikować pozytywne i negatywne cechy wyróżniające kandydata spośród innych osób, czyli należy odpowiedzieć sobie na pytanie, czy dysponuje on umiejętnościami, których oczekuje się od potencjalnego pracownika. Kandydat powinien rozumieć, że jego wiedza i zdolności będą mieć duży wpływ na wydajność i efektywność jego pracy, a także zespołu, z którym przyjdzie mu pracować [4, s.323-327].

Biblioteka akademicka oczekuje, że kandydat na dobrego pracownika będzie posiadać nie tylko wszechstronną wiedzę z zakresu bibliotekoznawstwa oraz informacji naukowej, podbudowaną rozeznaniami w nowościach z rynku technologii informatycznych,

¹¹ M.in. Konferencja Kół Naukowych w Bydgoszczy pt. „Regionalna działalność bibliotek” (1998), Symposium Bobcatss w Krakowie pt. „Własność intelektualna a prawo do wiedzy” (2000), II Letnie Spotkania Akademickie (2002).

¹² W 2006 r. Koło zajęło I miejsce wśród wrocławskich kół, przedstawiając historię książki od starożytności po wiek komputerów.

¹³ Jest to obowiązująca forma zatrudniania studentów Instytutu INiB Uniwersytetu Wrocławskiego w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej od 2000 roku.

leczyć również cechy, jakimi powinien się charakteryzować jej przyszły pracownik. Od dawna specjaliści od zarządzania kadrami zwracają uwagę na dwie grupy czynników osobowościowych: zdolności personalne oraz interpersonalne [17, s. 41-396]. Wśród zdolności personalnych wymieniają:

- doskonalenie samoświadomości, połączone z identyfikacją własnych celów i wartości (umiejętność promowania siebie);
- zarządzanie stresem, zdolność przystosowywania się do nowych warunków i wymagań (elastyczność);
- połączenie myślenia racjonalnego i kreatywnego.

W pracy bibliotekarza, którego głównym zadaniem jest kompleksowe i kompetentne zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb użytkownika, istotne są też zdolności interpersonalne. W relacjach bibliotekarz-użytkownik najbardziej przydatne są kompetencje komunikacyjne, czyli skuteczne mówienie i słuchanie, a w sytuacji trudnej – zdolność kierowania konfliktem. Autorzy podają pewne reguły, które powinny zmniejszać ryzyko konfliktu i dać szansę porozumienia się z niełatwym użytkownikiem. Doradza się uprzejmie i życzliwe odnoszenie się do rozmówcy, aprobatę i nieokazywanie zniecierpliwienia, podkreślenie chęci przyjaznej i skutecznej współpracy z nim. W takich okolicznościach przydatna jest inna zdolność interpersonalna, tj. umiejętność wpływania na innych, związana z posługiwaniem się własnym autorytetem. Uogólniając, kandydat powinien wykazywać się aktywnością i zaangażowaniem, ale też asertywnością, jeżeli tego wymaga sytuacja.

Jak pokazuje praktyka, umiejętności interpersonalne są nieodzowne w pracy bibliotekarskiej. Sprzyjają one efektywnemu funkcjonowaniu jednostek zarówno w małej grupie, jak oddział, jak i w dużym zespole, jakim jest biblioteka, i dlatego ważne jest, by proces rekrutacji absolwentów INiB był przeprowadzony odpowiedzialnie.

Oprócz wymienionych wyżej predyspozycji zawód bibliotekarza wymaga szeregu kompetencji. Współczesny specjalista INiB ma być ekspertem w swojej dziedzinie, a ponadto w pewnych sytuacjach musi się wykazać umiejętnościami menedżera, negocjatora, nauczyciela, znawcy nowych technologii; powinien być wszechstronnym brokerem informacji pośredniczącym w ich udzielaniu. Taki specjalista nie tylko poszukuje i dostarcza, ale również weryfikuje informacje charakteryzujące się najwyższą jakością. Zna też języki obce (praca bibliotekarza w coraz większym stopniu

ma zasięg globalny) i stale podwyższa swoje kwalifikacje [6, s. 103]. Należy zwrócić uwagę, że dla sprawnego korzystania z nowych technologii niezbędne okazuje się przygotowanie informatyczne bibliotekarza, współpracującego z użytkownikiem nieobytym z technikami informatycznymi. Ponadto, wobec zachodzących stale zmian edukacyjnych oraz społecznych, powinien on dysponować też trzema innymi kompetencjami [10, s. 78-79]:

- prakseologicznymi – przydatnymi w organizowaniu, ocenianiu i ulepszaniu procesów biblioteczno-informacyjnych;
- kreatywnymi – wykorzystywanymi w uczestniczeniu lub podejmowaniu innowacyjnych działań;
- współdziałania – niezbędnymi w budowaniu przyjaznej atmosfery pracy w zespole.

Wymienione kompetencje pozwalają, po pierwsze, na sprawne poruszanie się w przestrzeni biblioteki hybrydowej i skuteczne wykorzystywanie nowoczesnych narzędzi i technologii, a po wtóre na pośredniczenie między zasobami informacji a użytkownikiem poszukującym uporządkowanej wiedzy. Dają też swobodę w prowadzeniu działalności szkoleniowej oraz w promowaniu wizerunku nowoczesnej biblioteki, bibliotekarza i macierzystej uczelni.

Do określenia profilu osób zabiegających o stanowisko bibliotekarza można posłużyć się siedmiopunktowym planem Rodgera [19, s. 113], charakteryzującym kandydata według poniższych elementów:

- cechy fizyczne (nie tylko wygląd i siła fizyczna, ale też sposób zachowania i mówienia);
- osiągnięcia zawodowe (wykształcenie i praktyka);
- inteligencja ogólna;
- specjalne uzdolnienia (kwalifikacje danego stanowiska);
- zainteresowania (przede wszystkim pod kątem działalności na rzecz biblioteki i/lub uczelni);
- dyspozycje psychiczne (stosunek do otoczenia, relacje pracownik – przełożony);
- uwarunkowania środowiskowe kandydata.

Jakość wykonywanej pracy oraz poziom świadczonych usług biblioteczno-informacyjnych służą m.in. tworzeniu odpowiedniego, pozytywnego wizerunku firmy. Zadowolenie klientów – użytkowników biblioteki przekłada się na wysokie oceny, które biblioteka uzyskuje. Dobrze funkcjonująca biblioteka to satysfakcja również dla władz macierzystej uczelni. To wszystko w dużym stopniu zależy od właściwego, trafnego doboru kadry wywodzącej się głównie spośród absolwentów INiB. Ważne jest też, aby nabyta wiedza na danym

stanowisku pracy, wynikająca z długoletniego doświadczenia osób kończących pracę zawodową, mogła być przekazywana następcom. Oznacza to, że zarządzający organizacją musi myśleć perspektywicznie, brać pod uwagę i terażniejszość, i przyszłość firmy. Planowanie kadr powinno przewidywać kontrolowaną rotację personelu, obejmującą swym zasięgiem mało wartościowych pracowników. Trzeba pamiętać, że od stylu zarządzania zależy sprawność i skuteczność organizacji, przetrwanie i sukces firmy na konkurencyjnym rynku. Już dawno prof. Tadeusz Kotarbiński proponował, że: „... należy poddać rewizji sytuację gospodarczo-społeczną zawodu bibliotekarskiego tak, by garnęli się do niego kandydaci najsprawniejsi intelektualnie” [3, s. 7].

Z doświadczeń wynika, że pod wieloma względami akademicka kadra biblioteczna stanowi wysoko wykwalifikowaną grupę zawodową, zapewniającą szeroki dostęp do wiedzy o zasięgu międzynarodowym, a także właściwe wsparcie merytoryczne dla adresata informacji naukowej.

Zapotrzebowanie biblioteki akademickiej na wiedzę i kompetencje absolwenta INiB

Biblioteki szkoły wyższej są instytucjami wspomagającymi edukację na najwyższych szczeblach nauczania (studia magisterskie, doktoranckie), równocześnie we wszystkich jej formach: stacjonarnej, zaocznej, indywidualnego toku, e-learningu. Większość bibliotek, podobnie jak Biblioteka Politechniki Wrocławskiej, uczestniczy również w samym procesie kształcenia, a także prowadzi projekty specjalistyczne i zajmuje się pracą naukowo-badawczą. W związku z wszechstronną działalnością tych bibliotek zabiegają one o doborową kadrę specjalistów. W opinii środowiska bibliotekarskiego, jak również akademickiego, Biblioteka PWr postrzegana jest jako przyjazne miejsce pracy oraz rzetelna i kompetentna, specjalistyczna instytucja usługowa. Taką ocenę podtrzymuje również własny personel – absolwenci INiB, jak też studenci praktykujący w Bibliotece. To cieszy, ale też zobowiązuje, narzucając konieczność stosowania określonych kryteriów doboru pracowników, co równocześnie czyni bibliotekę pracodawcą wymagającym. Ustalanie takich kryteriów na poszczególne stanowiska Dyrekcja Biblioteki pozostawia uznaniu kadry zarządzającej. W opinii kadry oraz autorów ta decyzja jest słuszna, gdyż kierownik oddziału lub sekcji Biblioteki doskonale zna zadania i funkcje komórki, którą prowadzi, a równo-

ześnie ma dobre rozeznanie w powiązaniach między poszczególnymi elementami struktury organizacyjnej Biblioteki. Świadomy jest miejsc, w których zakresy działań różnych komórek biegną równolegle, gdzie się krzyżują, a gdzie uzupełniają. Chcąc dobrze realizować powierzone mu zadania, musi dysponować odpowiednio dobranym zespołem ludzi otwartych na nowe wyzwania, angażujących się w działania na rzecz swojego miejsca pracy oraz uczelni. Oczekiwania przełożonego wobec kandydata dotyczą przede wszystkim jego wykształcenia i doświadczenia zawodowego, ale też wiedzy specjalistycznej oraz dodatkowych umiejętności pożądaných lub niezbędnych do realizacji zadań przewidywanych na oferowanym stanowisku pracy, przy czym opracowany profil kandydata musi być wyważony, a stawiane wymagania – realne [14, s. 11-13].

W przypadku Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych (nazywanego zwyczajowo Oddziałem Czasopism) praca jest szczególnie urozmaicona i wszechstronna [Rys. 1]. Jej postawą jest nowoczesny, zautomatyzowany warsztat, a jednocześnie wymaga ona znajomości specyficznych zasad opracowania i katalogowania czasopism, a także reguł obowiązujących instytucje budżetowe w zakresie gromadzenia wydawnictw ciągłych przy wykorzystaniu procedur przetargowych.

Praca w tym Oddziale cieszy się dużym zainteresowaniem wśród absolwentów INiB, a jego kierownik nie ma problemu z wypełnieniem ewentualnego wakat. Korzysta on również ze stworzonych przez Dyrekcję Biblioteki możliwości zatrudniania studentów i włącza ich do różnych prac ciągłych i akcyjnych. W przypadku pozytywnej oceny ich umiejętności powierzano im „na stałe” określone zadania¹⁴. Tego typu współpraca przynosi wzajemne korzyści (Tabela 1) i jest doskonałą okazją do wyboru spośród studentów przyszłych pracowników działu. Jeżeli ocena pracy, zachowań i umiejętności studenta jest dobra, kierownik występuje z propozycją zatrudnienia go na etacie. Kierownik Oddziału Czasopism mógł zweryfikować teoretyczną wiedzę studentów na temat gromadzenia i opracowania wydawnictw ciągłych dzięki temu, że prowadził z nimi zajęcia w Instytucie INiB na Uniwersytecie Wrocławskim. Zgodnie z zaprezentowanym modelem działania stan osobowy Oddziału Czasopism w ostatnich latach został uzupełniony o trzech młodych pracowników.

¹⁴ W tym przypadku obowiązywała umowa-zlecenie.

Politechnika Wroclawska

Biblioteka Główna i OINT

Oddział Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych

Wybrzeże Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław, Budynek A-1, klatka schod. „b”, pok. 403-405,
tel. 71 320 23 07, 71 320 34 12; czasop@pwr.wroc.pl

1. Gromadzenie i opracowanie naukowych periodyków, drukowanych i elektronicznych, dla wszystkich bibliotek Politechniki Wrocławskiej.
2. Organizacja zakupów prasy i czasopism popularno-naukowych do Biblioteki Beletrystycznej.
3. Tworzenie, we współpracy z wydziałami Uczelni, planu prenumeraty czasopism i baz danych.
4. Przygotowanie i prowadzenie procedur przetargowych na dostawę czasopism i baz danych.
5. Prace związane z zakupem licencji i realizacją umów dot. zagranicznych i krajowych czasopism elektronicznych oraz baz danych.
6. Tworzenie centralnego katalogu czasopism.
7. Organizacja dostępu do czasopism elektronicznych oraz opieka nad serwisem e-Czasopisma.
8. Koordynacja działań bibliotek uczestniczących w projekcie tworzenia bazy <i>Czasopisma Zagraniczne w Bibliotekach Wrocławia i Opola</i> .
9. Współpraca z Biblioteką Narodową w zakresie współtworzenia bazy <i>Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych</i> .
10. Prace związane z selekcją i uzupełnianiem kolekcji czasopism gromadzonych w Bibliotece.
11. Działalność szkoleniowa.

Rys. 1. Ramowy zakres prac Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych Biblioteki PWr

Źródło: <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/1032162.dhtml>

Poza bardzo dobrym przygotowaniem teoretycznym i wstępnym praktycznym (podstawowa znajomość zasad opracowania wydawnictw ciągłych w oparciu o format MARC), przy ocenie kandydata kierownik działu posługuje się też następującymi kryteriami dodatkowymi, z jego punktu widzenia ważnymi:

- zdecydowane zainteresowanie pracą w podległym jej zespole;
- miła powierzchowność, dbałość o wygląd zewnętrzny, kulturalne zachowanie;
- życzliwy stosunek do kolegów oraz szacunek należy przełożonej;
- inteligencja, operatywność i samodzielność.

W przypadku większości absolwentów Instytutu INiB Uniwersytetu Wrocławskiego trybu stacjonarnego nie ma żadnych wątpliwości, że posiadają te zalety w stopniu co najmniej zadowalającym. Jednak trzeba stwierdzić, że dopiero w bibliotece student poznaje, na czym polega praca bibliotekarza, która wielu osobom często kojarzy się tylko z „wypożyczaniem książek”. W rzeczywistości jest ona żmudna i skomplikowana, wymagająca poświęcenia wielkiej uwagi i specjalnych dyspozycji.

Rola wizerunku w pracy bibliotekarza

W bibliotekach szkół wyższych punkt ciężkości działalności bibliotecznej jest coraz bardziej przesuwany na czynności informacyjne, do niedawna charakterystyczne wyłącznie dla oddziałów informacji naukowej lub katalogowej. Obecnie funkcje informacyjne przenikają do działów „czysto” bibliotecznych. Młody pracownik zatrudniony w bibliotece akademickiej po stosunkowo krótkim czasie zdobędzie biegłą umiejętność korzystania z baz danych i serwisów e-czasopism, przeglądarek, wyszukiwarek i innych podobnych narzędzi, które umożliwiają i ułatwiają wyszukiwanie informacji naukowej. Karierę w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej realizuje on w wielu funkcjach, nie tylko tradycyjnie znanych, jak gromadzenie, selekcionowanie i klasyfikowanie zbiorów, ale też przez prezentowanie ich na stronie domowej biblioteki, testowanie i organizowanie dostępu do bezpłatnych i komercyjnych e-źródeł, a także przez cyfrowe przetwarzanie zasobów bibliotecznych. Reasumując, w toku praktyki zawodowej pracownik zdobywa kompetencje niezbędne do pełnienia coraz bardziej

złożonych zadań, podczas których styka się z użytkownikami z różnych środowisk naukowych, wydawniczych, oświatowych i gospodarczych. Ważna jest więc umiejętność kreowania pozytywnego wizerunku własnego, jak i macierzystej jednostki. Pozytywny PR w bibliotece realizuje się m.in. dzięki:

- wiedzy na temat zaawansowanych komputerowych systemów bibliotecznych;
- znajomości zagadnień związanych z promocją usług i produktów bibliotecznych;
- opanowaniu co najmniej jednego języka obcego;
- aktywności i otwartości na nowe przedsięwzięcia.

Poza posiadanymi umiejętnościami i wiedzą ważne jest również, z punktu widzenia firmy, jak pracownik użyje tych zasobów w celu jej promowania. Jeżeli jest związany z firmą i całkowicie się z nią utożsamia, to będzie zabiegał o tworzenie jej pozytywnych relacji z bliższym i dalszym środowiskiem zawodowo-naukowym. W bibliotece jako instytucji non-profit działania wizerunkowe polegają przede wszystkim na:

- utrzymywaniu jak najlepszych kontaktów z użytkownikami i pozyskiwanie nowych;
- utrwalaniu pozytywnych skojarzeń z firmą;
- pozyskiwaniu sponsorów na finansowanie zasobów materialnych (księgozbioru, komputerów, remontów itp.).

Bibliotekarze Politechniki Wrocławskiej, dbając o dobry wizerunek instytucji muszą wykazywać się staranną obsługą użytkowników, tworzeniem przyjaznego, przyciągającego klimatu, uczestnictwem w imprezach zewnętrznych (targi edukacyjne, Dolnośląski Festiwal Nauki), a także podejmować współpracę ze środowiskiem zawodowym, np. przez koordynację Krajowego Konsorcjum Chemical Abstracts, organizowanie ogólnopolskich kursów dokształcających z zakresu komputerowych systemów bibliotecznych, korzystania z czasopism elektronicznych¹⁵ oraz budowę środowiskowej bazy czasopism zagranicznych¹⁶.

Przy budowie wizerunku biblioteki, na przykładzie Politechniki Wrocławskiej, istotna wydaje się inwestycja w pracownika, która wzmacnia i rozwija jego pozytywne nastawienie do miejsca pracy i funkcji, jakie biblioteka pełni w społeczeństwie. Władze Biblioteki zachęcają do permanentnego samokształcenia przez

m.in. szkolenia wewnętrzne, a także inspirują do działalności publikacyjnej, udziału w konferencjach, członkostwa w stowarzyszeniach i organizacjach bibliotekarskich oraz czynnego uczestniczenia w życiu uczelni.

Możliwości rozwoju zawodowego

Zasady awansu w bibliotece naukowej szkoły wyższej reguluje Rozporządzenie MNiSzW [13]. Przy założeniu, że pracownik posiada wykształcenie wyższe kierunkowe, proces ten rozpoczyna się średnio po 3 latach przeszeregowaniem go na stanowisko bibliotekarza. Najwyższym tytułem zawodowym możliwym do osiągnięcia w bibliotece jest kustosz – tytuł ten przysługuje po 10-letnim stażu pracy oraz co najmniej miesięcznej praktyce specjalistycznej w innej, poza macierzystą, bibliotece naukowej, potwierdzonej stosownym zaświadczeniem. Ponadto przewidziane są inne formy rozwoju zawodowego, takie jak:

- studia podyplomowe, np. Studia Podyplomowe Technik Informacyjnych i Multimedialnych lub Studia Podyplomowe Zarządzanie Dokumentacją Audiowizualną i Dokumentem Elektronicznym na Uniwersytecie Wrocławskim;
- studia doktoranckie;
- zdanie egzaminu państwowego przed Komisją Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomowanych przy Ministrze Edukacji Narodowej;
- wyjazdy na szkolenia, warsztaty i seminaria;
- działalność publikacyjna i aktywny udział w konferencjach specjalistycznych;
- ataze zagraniczne w ramach wymiany między uczelniami (przykładem może być współpraca Politechniki Wrocławskiej z Universität Stuttgart).

Wnioski

Absolwent INiB w czasie studiów zdobywa przygotowanie, w zależności od wybranej specjalizacji, do podejmowania prac wydawniczych (redaktor merytoryczny, techniczny), wykonywania zawodu bibliotekarza i pracownika informacji w tradycyjnych i nowych specjalnościach (bibliotekarz systemowy, dziedzinowy, projektant systemów informacyjnych, konsultant informacyjny, broker informacji), do pracy w zbiorach specjalnych bibliotek (np. z dawną książką) lub pracy biblioterapeutycznej z czytelnikami o różnych typach niesprawności.

¹⁵ Informacja o kursie na stronie: <http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/150031.dhtml>

¹⁶ Lista bibliotek uczestniczących w projekcie: http://www.biblioteka.pwr.wroc.pl/czasopisma_zagraniczne_w_bibliotekach_wroclawia_i_opola.dhtml

Praca studenta w bibliotece szkoły wyższej w okresie studiów jest zjawiskiem bardzo pozytywnym, przynoszącym korzyści obu stronom: bibliotece i studentowi. Wspólnym mianownikiem są korzyści finansowe; dodatkowo student rozwija praktyczną wiedzę zawodową, a biblioteka oszczędza czas i środki niezbędne na rekrutację.

Na przykładzie wyników współpracy Biblioteki Politechniki Wrocławskiej ze studentami INiB stwierdza się funkcjonalność zaproponowanego modelu. Słuszne wydaje się również włączanie do procesu dydaktycznego specjalistów – praktyków, bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach wyższych.

Zarysowuje się jednocześnie kwestia rozpoznawania potrzeb środowisk potencjalnych pracodawców (placówki biblioteczno-informacyjne różnego typu oraz centra informacji branżowej), gdyż jest ona nierozdzielnie związana z oferowanymi programami kształcenia w zakresie INiB. Przy realizowaniu idei współpracy Instytutów INiB z pracodawcami istotne byłoby zapewnienie środków techniczno-informatycznych oraz poprawy warunków lokalowych koniecznych podczas procesu dydaktycznego mającego na celu przygotowanie przyszłej kadry specjalistów bibliotekarzy.

Praca w bibliotece szkoły wyższej, cechująca się różnorodnością zadań i obowiązków, stwarza naturalne warunki do rozwoju intelektualnego i zawodowego. Pracownik może rozwijać się na wiele sposobów: przez udział w kursach, stażach zagranicznych i konferencjach specjalistycznych, przystąpienie do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego i podejmowanie innych działań przyczyniających się do wyższego zaszerogowania w kategoriach zawodowych i naukowych, przewidzianych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Studia INiB przygotowują nie tylko do pracy zawodowej (np. w bibliotece, księgarni, wydawnictwie itp.), lecz służą również rozwojowi wiedzy niezbędnej przyszłej kadrze naukowo-badawczej i dydaktycznej. W związku z tym trzeba zauważyć, a także docenić, jak trudnym zadaniem jest pogodzenie teorii i praktyki w tworzeniu programów kształcenia tych dwóch, nie zawsze równoległych ścieżek naukania.

Literatura cytowana

- [1] Armstrong M.: *Zarządzanie zasobami ludzkimi*. Warszawa 2011.
- [2] Augustyn R.: *Sztuka efektywnego doboru pracowników do biblioteki*. „Biuletyn EBIB” [dokument elektroniczny], 2010 nr 5. Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2010/114/a.php?augustyn>; [dostęp 17 marca 2011].
- [3] Dembowska M.: *Profesor Tadeusz Kotarbiński o pracy bibliotek i bibliotekarzy*. W 110 rocznicę urodzin i 15 rocznicę śmierci Uczonego. „Przegląd Biblioteczny” 1996 nr 1, s. 7-11.
- [4] Drucker P. F.: *Mysli przewodnie Druckera*. Warszawa 2002.
- [5] Iwańska M.: *Student w bibliotece – norma czy wyjątek?* W: *II Seminarium: Gromadzenie zbiorów – sztuka wyboru: Wrocław, 23-24 czerwca 2005*. „EBIB Materiały konferencyjne” [dokument elektroniczny], 2005 nr 11. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/grom2/iwanska.php>; [dostęp 18 kwietnia 2011].
- [6] Jazdon A.: *O nowych stanowiskach, specjalnościach i zawodach*. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro. V Forum SBP*. Warszawa 2003, s. 97-114.
- [7] Kubów S.: *Znaczenie poznawania osobowości pracowników dla sprawnego zarządzania kadrą bibliotek*. „Bibliotheca Ostra” 2008 nr 2(14), s. 10-15.
- [8] *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Warszawa 2005.
- [9] Lepkowska E., Kostecki G.: *Komunikacja interpersonalna a wizerunek bibliotekarza w nowoczesnej bibliotece*. „Biuletyn EBIB” [dokument elektroniczny], 2006 nr 10. Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2006/80/a.php?lepkowska_kostecki; [dostęp 25 kwietnia 2011].
- [10] Majewska M.: *Kompetencje bibliotekarza wobec zmian społecznych i edukacyjnych*. W: *Biblioteka w społeczeństwie informacyjnym*. Warszawa 2005, s. 75-80.
- [11] Pindłowa W.: *Czy technika, która obecnie wspomaga komunikację między ludźmi, doprowadzi do upadku zawodu bibliotekarza – pracownika informacji?* „Biuletyn EBIB” [dokument elektroniczny], 2010 nr 5. Tryb dostępu: www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib09/pindlowa.html; [dostęp 17 maja 2011].
- [12] *Przewodnik po zawodach Tom I* [dokument elektroniczny], 2003. Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, s. I-451 – I-456. Tryb dostępu: http://www.praca.gov.pl/files/TOM_I.pdf; [dostęp 17 marca 2011].
- [13] *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej*. [dokument elektroniczny] (Dz. U. 2011, nr 88 poz. 498). Tryb dostępu: <http://isap.sejm.gov.pl/VolumeServlet?type=wdu&rok=2011&numer=088>; [dostęp 13 czerwca 2011].
- [14] Starosta B., Wolańska A.: *Proces rekrutacji pracowników a strategia rozwoju biblioteki wyższej uczelni*. W: *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Gdańsk 2010, s. 7-26.

- [15] Suchan O.: *Student – pracownik w bibliotece*. „Biuletyn EBIB” [dokument elektroniczny], 2006 nr 5. Tryb dostępu: www.ebib.info/2006/75/suchan.php; [dostęp 18 marca 2011].
- [16] Szyllabel K.: *Droga zawodowa bibliotekarza – od studenta do pracownika*. „Biuletyn EBIB” [dokument elektroniczny], 2006 nr 5. Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/75/szyllabel.php>; [dostęp 18 kwietnia 2011].
- [17] Whetten D. A., Cameron K. S.: *Developing management skills*. New York 2005.
- [18] *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia*. Tom 3: *Wizerunek bibliotekarza*. Wrocław 2006.
- [19] *Zarządzanie kadrami*. Warszawa 2010.

Mgr Mirosław GARBACZ, mgr inż. Łucja MACIEJEWSKA – Oddział Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych. Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej. Adres: 50-370 Wrocław, Wyb. Wyspiańskiego 27; tel.: (71) 320 34 12, (71) 320 23 07; e-mail: Miroslaw.Garbacz@pwr.wroc.pl, Lucja.Maciejewska@pwr.wroc.pl

Maria DASZKIEWICZ, Elżbieta KARPIŃSKA-PAWLAK

Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania, KRAKÓW

Przygotowanie zawodowe pracowników informacji a potrzeby ośrodków informacji naukowej i technicznej

Na podstawie doświadczenia z pracy w Branżowym Ośrodku Informacji Naukowej i Technicznej, a obecnie Zakładzie Informacji Naukowej i Technicznej, Promocji i Szkoleń IZTW przedstawiono niektóre wymagania dotyczące pożądanych umiejętności pracownika ośrodka INT w jego obecnym kształcie. Zmiany zakresu działania ośrodka INT wynikają m.in. z konieczności dostosowania się do potrzeb jednostki macierzystej, która tę działalność finansuje.

Professional Preparation of Information Workers versus Scientific and Technical Information Centers' Requirements. *On the basis of the experience from the work for the Trade Centre of Scientific and Technical Information, and currently the Institute of Scientific and Technical Information, Promotion and Trainings of IZTW, some requirements pertaining to the desired skills of an employee in a scientific information centre in its present form are presented. The changes of the scope of activity of the scientific information centre result from e.g. the need to adjust to the needs of the mother institution, which finances this activity.*

Jednym ze skutków zmian w Polsce po roku 1989 było ograniczenie działalności, a nierzadko likwidacja ośrodków informacji naukowej i technicznej (INT) funkcjonujących w ramach jednostek naukowo-badawczych, obecnie – instytutów badawczych. Z powodu generowania kosztów i braku szans nawet na częściowe samofinansowanie ośrodki informacji naukowej w warunkach gospodarki rynkowej sukcesywnie znikły z „mapy informacyjnej” kraju. Z punktu widzenia pracodawcy finansowanie działalności informacyjnej stało się „luksusem”, jeśli wziąć pod uwagę nieomal powszechny dostęp do rodzimych i światowych zasobów wiedzy, a z drugiej strony – coraz mniejsze możliwości finansowania takiej działalności z budżetu przeznaczonego na naukę.

Ośrodek informacji naukowej i technicznej w Instytucie Zaawansowanych Technologii Wytwarzania funkcjonuje nieprzerwanie od lat 60. ubiegłego wieku. Zmiany wymuszone nową sytuacją geopolityczną i ekonomiczną przełożyły się bezpośrednio na ograniczenie liczby pracowników i reorganizację zadań, a miały na celu możliwie daleko idącej adaptacji działań ośrodka do potrzeb jednostki macierzystej. Teraz oznacza to, że obok działalności określanej ogólnie

jako gromadzenie, przetwarzanie, przechowywanie i udostępnianie informacji, czyli działalności bibliotecznej, dokumentacyjnej, a także wydawniczej (choć w mocno okrojonym zakresie), kontynuowania prac nad własnymi bazami danych i współpracy przy powstawaniu innych baz, informacji patentowej i normalizacyjnej, pojawiły się zupełnie nowe zadania, realizowane wcześniej przez odrębne komórki Instytutu. Do działalności ośrodka włączono prace o charakterze promocyjno-marketingowym zakładające wykorzystanie dostępnych kanałów informacyjnych do rozpowszechniania wiedzy na temat dokonań Instytutu, a więc szeroko pojętą aktywność w umieszczaniu informacji o firmie macierzystej w bazach danych o ogólnopolskim zasięgu oraz pośrednio promujących opracowania własne ośrodka, organizowanie szkoleń, konferencji i targów, pomoc przy opracowywaniu wydawnictw i organizowaniu procesu wydawniczego (materiały konferencyjne, reklamowe, wydawnictwa własne IZTW), współpraca z instytucjami realizującymi podobne zadania w zakresie informacji. W aktualnych warunkach ekonomicznych koniecznością staje się pozyskiwanie środków finansowych z projektów współfinansowanych z UE i innych funduszy, umożli-

wiających realizację choćby części wymienionych zadań.

Z perspektywy wielu lat pracy w ośrodku informacji naukowej i – siłą rzeczy – aktywnego uczestniczenia w procesach adaptacyjnych konkretnego ośrodka INT do warunków narzuconych dawniej wymaganiami ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych, a obecnie ustawy o finansowaniu nauki (Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 o zasadach finansowania nauki, Dz.U. Nr 96, poz. 615), a także w kontekście zadań wykonywanych w tym ośrodku aktualnie, można określić pożądane umiejętności potencjalnego pracownika działu informacji naukowej i technicznej. Bez względu na nazwę przyjętą w schemacie organizacyjnym danej jednostki (np. zakład/dział informacji, promocji i szkoleń, ośrodek informacji naukowej i technicznej, biblioteka itp.) określenie „ośrodek INT” na potrzeby niniejszego artykułu oznacza integralną komórkę instytutu badawczego.

Prace wykonywane w ośrodkach INT i wymagania stawiane pracownikom

Centrum działalności informacyjnej pozostaje niezmiennie biblioteka gromadząca specjalistyczne książki, czasopisma, materiały konferencyjne, literaturę patentową, firmową, normalizacyjną, a więc specyficzny zasób źródeł informacji, który wymaga umiejętności ewidencjonowania, katalogowania i opracowywania różnych typów dokumentów. Biblioteki ośrodków INT gromadzą zbiory wyspecjalizowane tematycznie i bardzo różnorodne pod względem rodzajów dokumentów. Dobór zbiorów specjalistycznych wiąże się z ciągłym śledzeniem rynku wydawniczego, kalendarza konferencji, sympozjów, targów itp. Odrębnym zagadnieniem jest gromadzenie norm, obwarowane szczególnymi wymaganiami Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Biblioteki w ośrodkach INT są systematycznie unowocześniane, choć ciągle jeszcze korzysta się z katalogów kartkowych, zwłaszcza w odniesieniu do materiałów wydanych przed 20 laty i wcześniej. Literatura techniczna stosunkowo szybko się starzeje, co sprawia, że ze starszych dokumentów korzysta niewielu użytkowników, dlatego pozostawianie katalogów kartkowych najstarszych, częściowo zdezaktualizowanych zbiorów, biorąc pod uwagę nawał innych prac, wydaje się uzasadnione. Automatyzacja prac bibliotecznych dotyczy zazwyczaj katalogowania najnowszych zbiorów zwartych i ciągłych, akcesji, wypożyczalni, statystyki. Ze względu na jedno- lub

najwyżej dwuosobową obsadę biblioteki bibliotekarz w ośrodku INT wykonuje wszystkie czynności biblioteczne, od gromadzenia zbiorów przez ewidencję, katalogowanie do udostępniania w czytelni i wypożyczania. Generalnie zakres zadań bibliotecznych pozostaje niezmienny, zmieniły się jedynie narzędzia pracy i możliwości dostępu do informacji.

W ośrodkach INT kładzie się nacisk na głębokie opracowanie dokumentów, np. jednostką podlegającą opracowaniu dokumentacyjnemu jest artykuł w czasopiśmie, a nie całe czasopismo. Na podstawie gromadzonych zbiorów w ośrodkach INT tworzone są specjalistyczne bibliograficzno-abstraktowe bazy danych, rejestrujące zawartość czasopism naukowych i technicznych oraz materiałów konferencyjnych, bazy publikacji pracowników naukowych danej instytucji, a także bazy opisów patentowych i bazy norm – te ostatnie tylko na potrzeby pracowników instytucji macierzystej. Powstają również bazy faktograficzne, w których gromadzi się np. dane o parametrach urządzeń, właściwościach materiałów, a także bazy firm wykorzystywane m.in. w kontaktach handlowych instytucji z podmiotami gospodarczymi, w działaniach promocyjnych. Poza tworzeniem i utrzymywaniem własnych baz danych ośrodki czynnie uczestniczą w tworzeniu baz ogólnopolskich lub dziedzinowych. Jest to albo tradycyjna działalność dokumentacyjna (np. współtworzenie bazy danych o zawartości polskich czasopism technicznych BazTech¹), albo szczególny rodzaj promocji, który polega na dostarczaniu informacji o wynikach badań, usługach, produktach do takich baz danych jak np. *Baza Wiedzy o Nowych Technologiach* Ministerstwa Gospodarki² bądź bazy prowadzone przez Ośrodek Przetwarzania Informacji (baza *Nauka Polska*, w tym *SYNABA*, *Polskie Technologie*, *Baza Aparatury Badawczej*)³. Pracownicy ośrodka uczestniczą w każdym etapie tworzenia baz, od selekcji dokumentów prymarnych, przez sporządzanie abstraktów, aż do wczytywania rekordów do bazy i korekty wpisanych informacji. Rekordy opracowane na potrzeby baz danych są często dodatkowo wykorzystywane w wydawnictwach bibliograficznych, takich jak przeglądy dokumentacyjne (rekordy zawierające opis bibliograficzny i abstrakt) lub informacje ekspresowe (rekordy zawierające tylko opis bibliograficzny lub opis bibliograficzny i słowa kluczowe, ewentualnie adnota-

¹ <http://baztech.icm.edu.pl/>

² <http://innowacje.gov.pl/>

³ <http://www.opi.org.pl/pl/bazy-danych/>

cję wyjaśniającą). Wydawnictwa informacyjne są rozpowszechniane w prenumeracie (w postaci tradycyjnej) lub udostępniane w Internecie na stronie WWW ośrodka INT.

Bardzo pożądaną umiejętnością jest orientacja w dyscyplinach naukowych, „obsługiwanych” przez bibliotekę i daną jednostkę, pomocna zarówno przy doborze zbiorów i ich opracowywaniu (abstrakty, słowa kluczowe), jak też przy formułowaniu zapytań związanych z obsługą użytkowników informacji. Niektóre ośrodki dysponują własnymi słownikami słów kluczowych lub tezaurusami, które są systematycznie uzupełniane i aktualizowane, i dlatego wymagają dobrej znajomości dziedziny wiedzy, którą zajmuje się jednostka macierzysta, a często konsultacji ze specjalistami.

Kolejny nurt działalności ośrodka INT to działalność wydawnicza, ściśle powiązana z funkcjonowaniem danej jednostki, tj. tematyką realizowanych prac badawczych, organizowanymi konferencjami i publikacjami pracowników, do której mobilizuje znana wszystkim instytutom badawczym rywalizacja „na punkty” przyznawane za publikacje. Pożądana jest więc znajomość technik wydawniczych, wykorzystywana w pracach związanych zarówno z wydawaniem bibliografii ośrodka, jak i wydawnictw własnych instytutów badawczych: biuletynów, czasopism, zeszytów naukowych, monografii, materiałów konferencyjnych. Ostateczne przygotowanie tych materiałów do druku, pomoc udzielana przy sporządzaniu abstraktów, bibliografii załącznikowej, pośrednictwo w przydzielaniu numerów ISSN i ISBN z puli przyznawanej przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej, niejednokrotnie również korekta językowa, odbywają się zazwyczaj w ośrodku INT. Bardzo przydaje się też znajomość podstaw prawa autorskiego w zakresie dotyczącym prac wydawniczych, tworzenia pełnotekstowych baz danych, udostępniania zbiorów i kopiowania dokumentów. Niezwykle istotne poza samą wiedzą na ten temat jest pewne wyczulenie na problemy związane z ochroną własności intelektualnej, w tym – poza prawem autorskim – z prawem patentowym (wynalazki, wzory użytkowe), zwłaszcza jeśli jednostka macierzysta reprezentuje branżę przemysłową.

W ramach wielu ośrodków INT prowadzona jest też działalność normalizacyjna, która obejmuje zakupy norm, prowadzenie biblioteki normalizacyjnej, udostępnianie informacji normalizacyjnej, a ponadto organizację samych prac *stricte* normalizacyjnych, konsultacji w zakresie wprowadzania i harmonizacji

norm. Przykładowo IZTW (z upoważnienia Polskiego Komitetu Normalizacyjnego) przez swojego przedstawiciela – pracownika ośrodka INT – kieruje pracami dwóch krajowych komitetów technicznych w zakresie tematyki, którą zajmuje się Instytut.

Pracownicy ośrodków informacji nie tylko wykonują prace związane z gromadzeniem, przechowywaniem, przetwarzaniem i udostępnianiem informacji, ale także ułatwiają przepływ informacji kanałami nieformalnymi. Do zadań wielu ośrodków INT należy organizowanie konferencji, sympozjów, dni otwartych instytucji, a także szkoleń dla pracowników instytucji macierzystej, kursów, szkoleń, warsztatów, spotkań technicznych dla pracowników firm przemysłowych (małych i średnich przedsiębiorstw), gdzie wykładawcami i prowadzącymi warsztaty są specjaliści z danego instytutu. Pracownicy INT są odpowiedzialni za cały proces organizacji imprezy oraz pomoc w przygotowaniu i dostarczeniu uczestnikom materiałów szkoleniowych, a w trakcie trwania imprezy czuwają nad jej prawidłowym przebiegiem. Takie spotkania sprzyjają osobistym kontaktom specjalistów, a w konsekwencji wymianie informacji niedostępnych bądź trudno dostępnych drogą oficjalną.

Zarówno prace związane z tworzeniem własnych baz danych, jak też „napełnianiem” baz obcych stosowną treścią wymagają współpracy z informatykami, tym samym orientacji w kwestiach dotyczących oprogramowania, a więc przygotowania do roli swoistego „interfejsu” między wymaganiami podmiotu korzystającego z określonego systemu informacyjnego a możliwościami sprzętu i oprogramowania, czyli domeną informatyków. Dlatego wydaje się wskazane powiązanie kształcenia o profilu humanistycznym, z naciskiem – poza przedmiotami zawodowymi – na umiejętność posługiwania się poprawną polszczyzną i znajomość języków obcych (j. angielski!) z kształceniem o profilu informatycznym.

Ośrodek INT jako zakład lub dział instytutu ma takie same prawa i obowiązki, jak pozostałe jednostki organizacyjne, spełnia wszystkie funkcje i zadania, których wymaga proces zarządzania instytucją – system jakości, regulaminy, inwentaryzacje, szkolenia bhp. Praca w ośrodku informacji naukowej i technicznej poszerzona o działania promocyjne i szkoleniowe jest różnorodna, urozmaicona, stanowi wyzwanie dla osób energicznych, ale wymaga elastyczności i dyspozycyjności. Akcyjność działań związanych np. z organizacją konferencji lub udziałem w targach i wystawach, przy niewielkiej obsadzie kadrowej w pewnym

stopniu zakłóca systematyczność wymaganą w bibliotece i przy tworzeniu baz danych.

Użytkownicy informacji oferowanej przez ośrodki INT

W nowych warunkach funkcjonowania ośrodków INT zmienił się profil użytkowników informacji. Obecnie są to przede wszystkim pracownicy instytucji macierzystej, następnie pracownicy i studenci wyższych uczelni technicznych oraz – w mniejszym zakresie – pracownicy z przedsiębiorstw przemysłowych. O ile przedstawiciele dwóch pierwszych wymienionych kategorii sami szukają informacji i w tym celu korzystają także z usług ośrodka, o tyle pracownicy małych i średnich firm stanowią bardzo nieliczną grupę użytkowników. Ośrodki działają w stosunkowo niewielkich instytucjach, co ułatwia wzajemne kontakty pracowników, a jednocześnie użytkowników informacji, i pozwala na bieżąco śledzić tematykę, która cieszy się zainteresowaniem np. w trakcie osobistych rozmów. Taka sytuacja nie zwalnia jednak pracowników informacji z bardziej formalnego badania potrzeb użytkowników, np. przeprowadzania badań ankietowych. To potrzeby użytkowników decydują o zakupach i prenumeracie źródeł, sposobie (głębokości) opracowania dokumentów, a nawet sposobie przechowywania zbiorów. Pracownicy informacji powinni znać tematykę prac realizowanych w swojej instytucji i na tej podstawie odpowiednio modyfikować profil zbiorów, a także decydować o sposobie obsługi informacyjnej, np. oceniać, czy danemu użytkownikowi wystarczy obsługa biblioteczna, jednorazowe wykonanie zestawienia tematycznego, systematyczne dostarczanie informacji przez określony czas, czy może potrzebuje on pomocy przy tłumaczeniu lub sporządzeniu bibliografii załącznikowej do publikacji. Obsługa informacyjna indywidualnych użytkowników wymaga szczególnej uwagi. W rozmowie należy uściślić temat, a można to zrobić tylko wtedy, kiedy dysponuje się choćby orientacyjną wiedzą w dziedzinie zainteresowań użytkownika. W obsłudze należy wykorzystywać wszelkie dostępne źródła, dlatego warto mieć kontakty z innymi bibliotekami, znać ich zasoby lub współpracować bezpośrednio. Dużo trudniejsze, a właściwie w dzisiejszych czasach niewykonalne, jest badanie potrzeb użytkowników spoza instytucji. Najkorzystniejsze byłyby badania ankietowe, ale trzeba się liczyć z brakiem zainteresowania i w konsekwencji z brakiem rzetelnych odpowiedzi na pytania ankietowe.

we. Kwestia finansowania działalności informacyjnej skierowanej do użytkowników zewnętrznych, a raczej jego braku, stawia pod znakiem zapytania przyszłość takich działań. Nie należy jednak o tych użytkownikach zapominać. Przy założeniu, że nie wszyscy zainteresowani znajdą nasze bazy danych przez wyszukiwarki internetowe, trzeba promować działalność informacyjną na targach i konferencjach branżowych, rozsyłać oferty, wykazy zestawień tematycznych, propozycje selektywnej dystrybucji informacji lub serwisów informacyjnych, prezentować ośrodek na stronie WWW.

Finansowanie działalności ośrodków INT

Wymienione pokrótce prace wykonywane w ośrodkach informacji są czasochłonne, wymagają systematyczności i zaangażowania sporego zespołu, a w konsekwencji są kosztowne. Rozważając problemy kształcenia z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy, nie można pominąć kwestii finansowych, które na ten rynek mają zasadniczy wpływ. Szeroko rozumiany dostęp do baz danych, w tym również pełnotekstowych, katalogów on-line bibliotek itd., spowodował załamanie popytu na odpłatne usługi informacyjne, tym samym praktycznie pozbawił ośrodki informacji dopływu wprawdzie symbolicznych, ale jednak wymiernych dochodów ze sprzedaży opracowań wykonywanych na zamówienie. Prace wykonywane na rzecz instytucji macierzystej, tj. przede wszystkim działalność promocyjna, są przez tę instytucję finansowane. Przygotowanie informacji na potrzeby konkretnej pracy badawczej zazwyczaj jest przewidziane w budżecie tej pracy. Instytuty finansują zakupy książek i czasopism, sprzętu komputerowego, dofinansowują także własne wydawnictwa, działalność normalizacyjną na własne potrzeby. Problemem jest finansowanie przez instytuty działalności informacyjnej wykraczającej poza potrzeby własnych pracowników. Dotyczy to baz danych udostępnianych bezpłatnie w Internecie, działalności normalizacyjnej na rzecz PKN (prowadzenie sekretariatów krajowych komitetów technicznych) itp.

Dotychczas biblioteka oraz informacja naukowa i techniczna były finansowane w ramach działalności statutowej jednostki macierzystej danego ośrodka INT jako tzw. działalność wspomagająca badania. Obowiązujące Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 listopada 2010 roku w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę na finansowanie działalności

statutowej rozgranicza: dotację na utrzymanie potencjału badawczego (w tym punkcie przewidziano finansowanie działalności bibliotecznej), dotację na utrzymanie specjalnego urządzenia badawczego oraz dotację na zadania służące rozwojowi młodych naukowców i utrzymanie naukowych baz danych. Jeśli więc instytucja badawcza otrzymuje dotację jedynie na utrzymanie potencjału badawczego, to w istocie nie dysponuje środkami na finansowanie tworzenia i utrzymywania baz danych w ramach działalności statutowej.

Opłacenie przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego szerokiego dostępu do światowych baz danych, a także prenumeraty wybranych czasopism naukowych jest nie do przecenienia, ale nie powinno wykluczać tworzenia baz własnych, powstających od wielu lat⁴ w ośrodkach INT w jednostkach naukowych. Bazy te mają inny profil, nie są to bazy *stricte* naukowe, zawierają również informacje techniczne, faktograficzne lub handlowe – stanowią bibliografie zawartości różnych czasopism, zarówno naukowych, jak i technicznych (zgodnie z nazwą „informacja naukowa i techniczna”). W znacznie większej mierze dokumentuje się polskie czasopisma i materiały konferencyjne. Przykładem takich baz jest SAWIOS⁵ Instytutu Zaawansowanych Technologii Wytwarzania, bibliografia zawartości czasopism i innych wydawnictw z dziedziny obróbki plastycznej Instytutu Obróbki Plastycznej⁶ z Poznania, baza Metale Nieżelazne Instytutu Metali Nieżelaznych⁷ z Gliwic, bazy INFOCAST krakowskiego Instytutu Odlewnictwa⁸, baza ISIS-PW Głównego Instytutu Górnictwa⁹, a także BazTech¹⁰ (baza o zawartości polskich czasopism technicznych) w części współtworzonej przez instytuty badawcze. Powstaje pytanie, skąd zdobywać fundusze na kontynuowanie tej pracy. Najbardziej oczywista odpowiedź nasuwa się sama: skoro informacja jest towarem, to udostępnianie informacji – odpowiednio skalkulowane, z uwzględnieniem kosztu zakupu zbiorów, przetwarzania informacji, przechowywania – powinno być odpłatne. Są to bardzo wysokie koszty. Niestety, użyt-

kownicy nie są skłonni płacić na informację, traktując ją jako dobro wspólne. Na nic się zdało wieloletnie zaklinanie rzeczywistości, informacja naukowa i techniczna „nie chce” być towarem nabywanym za pieniądze. Odrębną kwestią jest popyt na informację, czyli zainteresowanie potencjalnych użytkowników – przedstawicieli wszechobecnego w literaturze *społeczeństwa informacyjnego*.

Warto zwrócić uwagę na stosunkowo nowe, a bardzo potrzebne umiejętności – pozyskiwanie środków na konkretne zadania drogą składania wniosków o dofinansowanie w konkursach ogłaszanych np. w programach Kapitał Ludzki czy Innowacyjna Gospodarka w ramach Funduszy Europejskich. Nie można jednak w tych programach liczyć na dofinansowanie bieżącej działalności ośrodka ani na dofinansowanie stosunkowo niewielkich zadań, a tylko takich małe ośrodki INT mogą się podjąć samodzielnie. Wyjściem jest połączenie sił np. przez tworzenie konsorcjów do wspólnej realizacji dużych zadań lub udział ośrodka INT w projektach realizowanych przez instytucję macierzystą.

Przykładem może być realizacja w IZTW projektu „Rozwój infrastruktury informatycznej i sprzętowo-sieciowej Instytutu dla poprawy zarządzania i transferu technologii” (Program Innowacyjna Gospodarka), w którym obok takich zadań jak tworzenie systemu wspomagającego zarządzanie, systemu wspomagania prac badawczo-rozwojowych i konstrukcyjnych, systemów projektowania obróbki, wdrożenie nowoczesnych technologii informatycznych i teleinformatycznych w Instytucie, unowocześnienie strony WWW oraz portalu intranetowego Instytutu, znalazło się również miejsce dla systemu wspomagającego zarządzanie dokumentami normatywnymi IZTW oraz dla prac związanych z tworzeniem i doskonaleniem baz wiedzy dla upowszechniania innowacyjnych technologii. W ramach tego ostatniego zadania przewidziano modernizację biblioteki Instytutu, tj. wymianę oprogramowania i rozbudowę o nowe moduły Zintegrowanego Systemu Obsługi Biblioteki SOWA2/Marc21 firmy Sokrates Software, rozbudowę modułu internetowego systemu Expertus WWW firmy Expertus – Systemy Informacyjne dla bazy danych SAWIOS oraz modernizację i rozbudowę bazy danych PUBLIKACJE pracowników IZTW o pełne teksty. W bieżącym roku prace w tym projekcie obejmują tworzenie i aktualizację katalogu bibliotecznego oraz modernizowanych baz danych SAWIOS i PUBLIKACJE, co oznacza bieżące wprowadzanie danych, testowanie dokonywanych zmian oraz aktualizowanie baz.

⁴ baza danych SAWIOS w IZTW tworzona jest od 1990 roku

⁵ <http://www.ios.krakow.pl/sawios/>

⁶ <http://www.inop.poznan.pl/wydawnictwo>

⁷ <http://ww2.imn.gliwice.pl/mn3new/bointe.htm>

⁸ <http://www.iod.krakow.pl/stronaiod/strona/page.php?name=submenu&id=53&lang=pl>

⁹ baza niedostępna w internecie

¹⁰ <http://baztech.icm.edu.pl/>

Modernizacja bazy danych SAWIOS objęła sposób prezentacji danych na stronie WWW, wdrożenie silnika wyszukiwawczego, który umożliwi korzystanie z kilku nowych funkcji, m.in. wyszukiwania według dowolnego słowa opisu (wyszukiwanie pełnotekstowe we wszystkich polach), uaktywnienie funkcji autouzupełniania w polach wyszukiwawczych, zawężanie wyników wyszukiwania z wykorzystaniem pola rok (wybór opcji: wszystkie lata, wybrany rok oraz przedział lat), szeregowanie wyszukanych rekordów według numeru w bazie, tytułu, autora oraz roku rosnąco lub malejąco (ta ostatnia opcja może być także łączona z opcją wewnętrznego sortowania według autora lub tytułu w ramach danego roku), można również wybrać sposób wyszukiwania ciągu znaków (początek wyrazu, maskowanie lub cały wyraz). Licznik odwiedzin pozwala śledzić wykorzystanie bazy. Dla użytkowników bazy przydatna jest ogłaszanie na stronie WWW daty ostatniej modyfikacji bazy. Dzięki wprowadzeniu mechanizmu indeksowania stron WWW (Indexer) zasoby bazy są indeksowane przez wyszukiwarkę Google. Wymienione modyfikacje sprawiły, że baza stała się bardziej intuicyjna, a co za tym idzie bardziej przystępna dla użytkownika korzystającego na co dzień z wyszukiwarek typu Google.

W ramach automatyzacji biblioteki został zakupiony i wdrożony system SOWA2 firmy SOKRATES Software. Zastosowanie dla opisu bibliograficznego formatu MARC-21 pozwala na współpracę z innymi systemami bibliotecznymi. Połączenie między programem użytkowym i serwerem następuje przez specjalnie opracowany protokół komunikacyjny (warstwa prezentacji w modelu ISO/OSI) oparty na TCP/IP, a to daje możliwość działania na „żywej” bazie. Wszelkie poprawki i nowo wprowadzone zasoby są natychmiast widoczne w katalogu biblioteki (na stronach www IZTW) bez konieczności ręcznej aktualizacji serwisu.

Wykonawców wielu zadań w projektach, w tym dostawców oprogramowania, a także firmy, w których zamawia się prenumeratę czasopism, wyłania się na drodze przetargów. Chociaż samą organizacją przetargu zajmują się wyspecjalizowane służby, to jednak merytoryczną treść zamówienia określa pracownik informacji, który powinien umieć sformułować Specy-

fikację Istotnych Warunków Zamówienia (SIWZ), a następnie kontrolować postępy prac i w końcu dokonać ich odbioru. Pracownik ośrodka INT powinien więc orientować się w zakresie procedur prawnych dotyczących przetargów, umów z wykonawcą, sporządzania protokołów odbioru prac, przestrzegania gwarancji na wykonaną pracę itd.

Szersze pole aktywności i dostępne narzędzia związane z postępowaniem informatyzacji nie zaprzeczają dotychczasowej filozofii działania ośrodków INT. Zagadnienia związane z gromadzeniem, opracowywaniem, przechowywaniem i udostępnianiem informacji powinny pozostać fundamentem przygotowania zawodowego pracownika informacji naukowej. O to, jaka budowla na tym fundamencie powstanie, absolwenci muszą zadbać samodzielnie, mając na uwadze perspektywę przyszłego zatrudnienia. Ogólnie – na podstawie prezentowanych tutaj niektórych wymagań – można pokusić się o stwierdzenie, że z punktu widzenia jednostki naukowej o profilu technicznym najbardziej pożądane są umiejętności na pograniczu wykształcenia humanistycznego i techniczno-informatycznego. Z drugiej strony brak jasno określonego źródła finansowania, czyli brak pieniędzy na funkcjonowanie ośrodków informacji, z bezpośrednim przełożeniem na poziom wynagrodzeń, już spowodował znaczne ograniczenie działalności ośrodków INT. A to z kolei zmniejsza możliwości zatrudnienia absolwentów kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, bez względu na zasób wiedzy teoretycznej i praktycznej zdobytej w trakcie studiów. Ostatecznym argumentem określającym faktycznie niezbędne umiejętności pracownika informacji naukowej są i tak wymagania i potrzeby konkretnego pracodawcy.

Mgr Maria DASZKIEWICZ – Zakład Informacji Naukowej i Technicznej, Promocji i Szkoleń Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania. Adres: Kraków, ul. Wrocławska 37a; tel. 12-6317-290, e-mail: maria.daszkiwicz@ios.krakow.pl

Mgr Elżbieta KARPIŃSKA-PAWLAK – Zakład Informacji Naukowej i Technicznej, Promocji i Szkoleń, Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania. Adres: Kraków, ul. Wrocławska 37a, tel. 12-6317-288, e-mail: elzbieta.pawlak@ios.krakow.pl

Małgorzata KISIŁOWSKA, Maria PRZASTEK-SAMOKOWA

Uniwersytet Warszawski, WARSZAWA

Projekt narzędzi oceny kompetencji i postaw absolwentów Podyplomowych Studiów Zarządzania Informacją w Ochronie Zdrowia

Absolwent PSZIOZ powinien być przygotowany do obsługi informacyjnej pracowników ochrony zdrowia. Przedmioty realizowane na studiach podyplomowych powinny mieć przypisane rodzaje i poziomy kompetencji. Cel: przygotowanie narzędzi weryfikacji kompetencji absolwentów PSZIOZ. Opis kompetencji i procesu tworzenia narzędzi. Zalecenia dla wdrożeń. Konkluzja: konieczność doboru form praktycznej weryfikacji wiedzy i umiejętności studentów.

Proposed Tools for Evaluation of Skills and Attitudes of Students Completing Post-graduate Health Information Management Studies. The PHIMS graduate should be prepared for delivering information services to health professionals. The courses studies should have defined types and levels of competencies. Goal: development of competencies' evaluation tools. Description of competencies and the process of tools' development. Recommendations for implementation. Conclusion: the necessity of deliberate selection of the forms of practical verification of students' knowledge and competencies.

Wstęp

Wdrożenie Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK) do praktyki szkolnictwa wyższego to bez wątpienia proces rewolucyjny. Zmiany wydają się bardziej odczuwalne wobec koniecznej reformy już istniejących, realizowanych programów studiów. Nieco łatwiejsze – co nie znaczy, że łatwe – wydaje się przygotowanie zupełnie nowej oferty edukacyjnej spełniającej wymagania KRK. Taką właśnie próbę podejmujemy w odniesieniu do nowego produktu przygotowanego w roku akademickim 2010/2011 w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, czyli Podyplomowych Studiów Zarządzania Informacją w Ochronie Zdrowia.

Poniżej przedstawiamy projekt doboru narzędzi oceny efektów uczenia się i postaw absolwentów PSZIOZ. Uzyskiwane przez nich kwalifikacje koncentrują się na obsłudze informacyjnej różnych grup interesariuszy ochrony zdrowia. Dobór, forma i zakres narzędzi oceny wymagają, oczywiście, decyzji dotyczących wyboru poszczególnych efektów kształcenia

(Ramy), dostosowania ich do specyfiki programu studiów podyplomowych, interpretacji w kontekście profilu absolwenta. Zaproponowanie narzędzi oceny jest możliwe dopiero po przeprowadzeniu powyższych działań.

Założenia

Studia podyplomowe z definicji są produktem o wąskim zakresie. Ich celem jest uzupełnienie kwalifikacji specjalistycznych osób posiadających wykształcenie wyższe magisterskie, a więc takich, które powinny posiadać już szeroką wiedzę w pewnej dyscyplinie i umiejętności jej wykorzystywania w pracy zawodowej. Trzeba też pamiętać, że Krajowe Ramy Kwalifikacji nie uwzględniają odrębnego poziomu przeznaczonego wyłącznie dla studiów podyplomowych.

W związku z powyższym dla potrzeb projektu przyjęliśmy następujące założenia:

- a) absolwent PSZIOZ powinien być przygotowany do obsługi informacyjnej różnych grup interesariuszy ochrony zdrowia, zwłaszcza pracowników tej sfery,

- b) obsługa informacyjna wymaga wiedzy podstawowej z zakresu informatologii ogólnej oraz specjalistycznej, dotyczącej specyfiki informacji wykorzystywanej w pracy naukowej i praktyki zawodowej w naukach o zdrowiu,
- c) jako punkt odniesienia uwzględniamy wybrane opisy efektów kształcenia dla nauk humanistycznych i społecznych (Autonomia, s. 13 i n.); uwzględnienie dodatkowo także nauk społecznych wynika z wyrażanego przez informatologów przekonania o silnym powiązaniu naszej dyscypliny z tym właśnie obszarem badawczym,
- d) wybrane opisy efektów kształcenia dotyczą studiów II stopnia (co może – choć nie musi – odnosić się do 7 poziomu kwalifikacji ramowych),
- e) PSZIOZ potraktowano analogicznie do kształcenia na poziomie magisterskim niekonsekwentnym (tzn. mogą w nim uczestniczyć absolwenci innych studiów magisterskich kierunków innych niż „Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”), bez konieczności uzupełniania kompetencji brakujących względem programów BIN niższego stopnia,
- f) słuchacze wypracowują kwalifikacje w trakcie realizacji poszczególnych przedmiotów,
- g) ocena efektów kształcenia może odbywać się zarówno na etapie realizacji danego przedmiotu, jak i podczas egzaminu końcowego.

Opisy efektów kształcenia dla PSZIOZ

Spśród opisów efektów kształcenia dla nauk humanistycznych i społecznych proponowanych w dokumencie będącym efektem realizacji projektu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego *Krajowe ramy kwalifikacji w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia* Priorytet IV PO KL, Działanie 4.1 Poddziałanie 4.1.3 [1], wybrałyśmy – jak wspomniano w założeniach – te przypisane dla poziomu studiów II stopnia. Wynika to wprost z faktu, że słuchacze PSZIOZ powinni legitymować się dyplomem magistra, a więc posiadać już kwalifikacje tego poziomu w swojej dziedzinie. Ponadto, studia podyplomowe traktowane zazwyczaj jako uzupełnienie/rozszerzenie kwalifikacji, przekazują wiedzę i umiejętności specjalistyczne, ale nie prowadzą do zdobywania kompetencji w zakresie działalności naukowej, czemu służą studia doktoranckie.

Korzystając z tej specyfiki, do projektu włączono przede wszystkim opisy efektów, które nie mówią tylko o wiedzy, umiejętnościach i postawach *stricte* humanistycznych (zwłaszcza – kulturalnych) bądź socjo-

logicznych, pozwalając doprecyzować je w kierunku „informatologii specjalistycznej”.

Opisy efektów kształcenia dla PSZIOZ przygotowano na podstawie nakreślonej uprzednio **sylwetki absolwenta**. Zgodnie z jej brzmieniem, absolwent omawianych studiów podyplomowych powinien być przygotowany do pracy związanej z realizacją procesów informacyjnych obszaru zdrowia. Zna on specyfikę tego sektora, jego złożoność i wynikającą z nich różnorodność potrzeb informacyjnych zarówno pracowników ochrony zdrowia, jak i pacjentów czy opinii publicznej. Potrafi rozróżnić typy informacji niezbędne dla różnych kategorii odbiorców, wskazać jej źródła, ocenić wiarygodność, dokonać selekcji. Przeprowadza analizę treści tekstów związanych z naukami o zdrowiu, przygotowuje na ich podstawie abstrakty, streszczenia i inne dokumenty (skierowujące, zastępujące), niezbędne w działalności informacyjnej. Zna i potrafi korzystać ze specjalistycznych narzędzi lingwistycznych: klasyfikacji dziedzinowych, języków informacyjno-wyszukiwawczych, ontologii. Rozumie specyfikę pracy w bibliotekach i ośrodkach informacji obsługujących różnego typu placówki związane z ochroną zdrowia. Zna najważniejsze źródła instytucjonalne informacji medycznej i pokrewnej, umie korzystać ze źródeł skierowujących (bibliografie specjalistyczne, katalogi biblioteczne) oraz pełnotekstowych (bazy dziedzinowe, repozytoria), wyszukuje informacje relewantne dla użytkownika. Orientuje się w ofercie informacji elektronicznej dostępnej dla poszczególnych grup użytkowników, potrafi krytycznie ocenić i zweryfikować jakość źródeł (także Web 2.0). Potrafi ocenić lub zaprojektować architekturę informacji w serwisach zdrowotnych, zna i posługuje się narzędziami do projektowania takich serwisów.

W poniższej tabeli prezentujemy wybrane opisy oraz ich brzmienie sformułowane dla potrzeb oceny kompetencji absolwentów PSZIOZ.

Projektowane narzędzia oceny efektów kształcenia i postaw absolwentów PSZIOZ

Opisy efektów kształcenia przedstawione w tabeli, a nawet samo ich uporządkowanie, sugeruje potrzebę opracowania narzędzi oceny – po pierwsze – wiedzy, uzyskiwanej przez studentów, po drugie – ich konkretnych umiejętności (np. informacyjno-wyszukiwawczych), po trzecie – postaw, jakie powinni reprezentować, wykonując zadania związane z organizacją i udostępnianiem informacji zdrowotnej.

KSZTAŁCENIE

Tabela 1. Wybrane opisy efektów kształcenia dla PSZIOZ na podstawie ogólnych ram kształcenia

Efekty kształcenia dla studiów II stopnia	
Efekty kształcenia dla PSZIOZ	
Nauki humanistyczne – wiedza	
zna na poziomie rozszerzonym terminologię nauk humanistycznych	
H1	zna na poziomie rozszerzonym terminologię informatologiczną podstawową oraz specjalistyczną w zakresie informacji dotyczącej zdrowia człowieka: nazwy procesów, produktów i usług informacyjnych (polskich i obcych źródeł informacji instytucjonalnych, drukowanych, elektronicznych)
ma uporządkowaną, pogłębioną, prowadzącą do specjalizacji wiedzę szczegółową w niektórych obszarach studiowanej dyscypliny humanistycznej	
H2	ma uporządkowaną i pogłębioną wiedzę szczegółową w zakresie informatologii specjalistycznej: rozróżnia informację naukową, informację dla potrzeb zarządzania oraz informację o charakterze promocyjnym, zna wiarygodne źródła informacji we wskazanych trzech typach działalności informacyjnej, zna narzędzia lingwistyczne stosowane w ich obsłudze
ma pogłębioną i rozszerzoną wiedzę o powiązaniach studiowanej dyscypliny z innymi dyscyplinami *, pozwalającą mu na integrowanie perspektyw właściwych dla kilku dyscyplin	
H3	ma pogłębioną i rozszerzoną wiedzę o powiązaniach informatologii z innymi dyscyplinami, takimi jak: nauki o zdrowiu, komunikacja społeczna, językoznawstwo, etyka, nauka o zarządzaniu
ma wiedzę szczegółową o współczesnych dokonaniach, ośrodkach i szkołach badawczych, obejmującą wybrane obszary studiowanej dyscypliny humanistycznej	
H4	ma wiedzę szczegółową dotyczącą aktualnego stanu badań w zakresie naukowej informacji medycznej i pokrewnej: najważniejsze placówki badawcze, kierunki i tematyka prowadzonych badań, wykorzystywana metodologia
zna i rozumie rozwinięte metody analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania różnych wytworów kultury, właściwe dla wybranych tradycji, teorii lub szkół badawczych w obrębie studiowanej dyscypliny humanistycznej	
H5	zna i rozumie rozwinięte metody analizy, interpretacji, wartościowania i problematyzowania tekstów z zakresu nauk o zdrowiu
Nauki humanistyczne – umiejętności ogólne	
potrafi wyszukiwać, analizować, oceniać, selekcjonować i integrować informację z różnych źródeł oraz formułować na tej podstawie krytyczne sądy	
H6	potrafi wyszukiwać dane/informacje relewantne do potrzeb różnych typów użytkowników informacji zdrowotnej korzysta z narzędzi terminologicznych stosowanych w nauce i praktyce opieki zdrowotnej (klasyfikacje poszczególnych grup zawodów medycznych) oraz z języków informacyjno-wyszukiwawczych (MeSH, MeSH.pl) i ontologii (UMLS, SnoMED CT) poprawnie analizuje, ocenia, selekcjonuje i integruje informację z różnych źródeł przygotowuje informację skierowaną (np. zestawienia bibliograficzne, abstrakty) na podstawie dokumentów pierwotnych i/lub wtórnych
umie samodzielnie zdobywać wiedzę i poszerzać swoje umiejętności badawcze oraz podejmować autonomiczne działania zmierzające do rozwijania zdolności i kierowania własną karierą zawodową	
H7	śledzi rozwój badań w obszarze informatologii specjalistycznej (nauki o zdrowiu), korzystając z najnowszych doniesień wybiera źródła informacji dostosowane pod względem formalnym i merytorycznym do specyfiki swojej pracy zawodowej
Nauki humanistyczne – podstawowe umiejętności humanistyczne	
posiada umiejętność integrowania wiedzy z różnych dyscyplin* oraz jej zastosowania w nietypowych sytuacjach profesjonalnych	

H8	<p>umie łączyć wiedzę informatologiczną z innymi dyscyplinami, posługuje się umiejętnościami informacyjno-wyszukiwawczymi w zdobywaniu wiarygodnych informacji zdrowotnych</p> <p>na podstawie wiedzy informatologicznej przygotowuje źródła informacji zdrowotnej dla różnych grup użytkowników</p> <p>wykorzystuje nową wiedzę w pracy zawodowej, także w sytuacjach nietypowych</p>
<p>potrafi przeprowadzić krytyczną analizę i interpretację różnych rodzajów tekstów i wytworów kultury materialnej, stosując oryginalne podejścia, uwzględniające nowe osiągnięcia <i>dziedzinowe</i>*</p>	
H9	<p>potrafi przeprowadzić krytyczną analizę jakości i wiarygodności różnego typu źródeł w aspekcie informatologicznym</p> <p>w ocenie jakości źródeł wykorzystuje najnowszą wiedzę informatologiczną</p>
<p>posiada umiejętność formułowania opinii krytycznych o wytworach kultury na podstawie wiedzy naukowej i doświadczenia oraz umiejętność prezentacji tekstów krytycznych w różnych formach i w różnych mediach</p>	
H10	<p>posiada umiejętność formułowania opinii krytycznych o produktach i usługach z zakresu informacji zdrowotnej (źródła różnego typu, sposoby i warunki udostępniania, procesy informacyjne)</p> <p>umie przedstawić swoje opinie z uzasadnieniem merytorycznym, w różnych formach i mediach</p>
<p>posiada umiejętność argumentowania z wykorzystaniem własnych poglądów oraz poglądów innych autorów, formułowania wniosków oraz tworzenia syntetycznych podsumowań</p>	
H11	<p>posiada umiejętność argumentowania (z uzasadnieniem) w sprawach dotyczących planowania i realizacji procesów informacyjnych w obszarze zdrowia</p> <p>na podstawie wiedzy specjalistycznej formułuje wnioski dotyczące potrzeb i kompetencji informacyjnych użytkowników, efektów wyszukiwania informacji, jej udostępniania i oceny</p>
<p>Nauki humanistyczne – kompetencje personalne i społeczne</p>	
<p>dostrzega i formułuje problemy etyczne związane z własną pracą, odpowiedzialnością przed współpracownikami i innymi członkami społeczeństwa oraz wykazuje aktywność w ich rozwiązywaniu</p>	
H12	<p>dostrzega i formułuje problemy etyczne związane z naturą informacji dotyczącej spraw zdrowotnych, takie jak problem informacji wrażliwych, ochrona danych osobowych, znaczenie dostępu do wiarygodnej informacji dla zdrowia i życia pacjenta</p> <p>ponosi odpowiedzialność przed współpracownikami i innymi członkami społeczeństwa za wiarygodność udostępnianych informacji</p> <p>w działalności informacyjnej przestrzega ogólnych i szczegółowych zasad etycznych</p>
<p>ma pogłębioną świadomość znaczenia nauk humanistycznych dla utrzymania i rozwoju więzi społecznej na różnych poziomach</p>	
H13	<p>ma pogłębioną świadomość znaczenia informatologii jako dyscypliny naukowej, jak również praktycznych umiejętności poprawnego realizowania procesów informacyjnych, dla utrzymania i rozwoju kapitału społecznego i budowania zaufania do różnych podmiotów życia społecznego, zwłaszcza instytucji ochrony zdrowia, bibliotek, ośrodków informacji specjalistycznej</p>
<p>Nauki społeczne – wiedza</p>	
<p>posiada wiedzę szerszą oraz pogłębioną w odniesieniu do wybranych struktur i instytucji społecznych i/lub ich elementów</p>	
S1	<p>posiada szerszą i pogłębioną wiedzę dotyczącą struktury ochrony zdrowia (zwłaszcza w Polsce) oraz krajowych, zagranicznych i międzynarodowych instytucji zajmujących się gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem informacji zdrowotnej – naukowej, administracyjnej, statystycznej, promocyjnej</p>
<p>posiada wiedzę szerszą i pogłębioną w odniesieniu do procesów zmian wybranych struktur, instytucji i więzi społecznych oraz prawidłowości rządzących tymi zmianami</p>	
S2	<p>posiada wiedzę szerszą i pogłębioną w odniesieniu do procesów zmian w tworzeniu, organizacji i obiegu różnego typu informacji medycznej i pokrewnej, w tym o funkcjonowaniu instytucji wytwarzających informację, o zmianach w zapotrzebowaniu i dostępności informacji naukowej, zarządczej, publicznej</p>

Nauki społeczne – umiejętności (dziedzinowe)	
posiada umiejętność wykorzystywania wiedzy teoretycznej*, poszerzoną o formułowanie własnych opinii oraz o krytyczny dobór danych i metod analizy	
S3	posiada umiejętność wykorzystania teoretycznej wiedzy informatologicznej do uczestnictwa w procesach informacyjnych w obszarze zdrowia, a także do ich projektowania i nadzorowania; formułuje własne opinie na temat potrzeb i zachowań informacyjnych użytkowników, jakości źródeł, doboru sposobu prezentacji informacji oraz metod analizy
posiada umiejętności [rozumienia przyczyn i przebiegu procesów i zjawisk społecznych], poszerzone o formułowanie własnych opinii na ten temat oraz stawianie prostych hipotez badawczych i ich weryfikowanie	
S4	posiada umiejętności rozumienia przyczyn i przebiegu procesów i zjawisk związanych z tworzeniem, organizowaniem, udostępnianiem i wykorzystywaniem informacji, poszerzone o formułowanie własnych opinii na ten temat oraz stawianie prostych hipotez badawczych i ich weryfikowanie
posiada umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy w różnych zakresach i formach, poszerzoną o krytyczną analizę skuteczności i przydatności stosowanej wiedzy	
S5	umie wykorzystać zdobytą wiedzę informatologiczną w obsłudze informacyjnej różnych podmiotów (prawnych i fizycznych), poszerzoną o krytyczną analizę skuteczności i przydatności stosowanej wiedzy
posiada umiejętność samodzielnego proponowania rozwiązań konkretnego problemu i przeprowadzenia procedury podjęcia rozstrzygnięć w tym zakresie	
S6	posiada umiejętność samodzielnego proponowania rozwiązań konkretnych problemów informatologicznych i przeprowadzenia procedury podjęcia rozstrzygnięć w tym zakresie (np. organizacja i architektura informacji w zasobach tradycyjnych i elektronicznych, dobór elementów składających się na aparat informacyjno-wyszukiwawczy, projektowanie i realizacja szkoleń informacyjnych dla różnych grup odbiorców, indywidualnych i zespołowych/zbiorowych)
posiada umiejętność analizowania ludzkich zachowań, analizowania ich motywów oraz społecznych konsekwencji, pogłębioną w odniesieniu do wybranych rodzajów ludzkich zachowań lub obszarów, w jakich one zachodzą	
S7	posiada umiejętność analizowania zachowań informacyjnych, ich motywów oraz społecznych konsekwencji
potrafi dobierać środki i metody pracy w celu efektywnego wykonania pojawiających się zadań zawodowych	
S8	potrafi dobierać środki i metody pracy w zakresie przygotowania i realizacji produktów i usług informacyjnych, w celu efektywnego wykonania pojawiających się zadań zawodowych
Nauki społeczne – kompetencje personalne i społeczne	
jest przygotowany do wykonywania funkcji inicjatora i organizatora życia społecznego, potrafi kierować zespołami i przedsięwzięciami, proponować ich kształt programowy, organizacyjny i prawny*	
S9	jest przygotowany do wykonywania funkcji inicjatora i organizatora działań związanych z organizacją i udostępnianiem informacji, potrafi kierować zespołami i przedsięwzięciami, proponować ich kształt programowy, organizacyjny i prawny
potrafi samodzielnie i krytycznie uzupełniać wiedzę i umiejętności, poszerzone o wymiar interdyscyplinarny	
S10	potrafi samodzielnie i krytycznie uzupełniać wiedzę i umiejętności specjalistyczne w zakresie informatologii ukierunkowanej na potrzeby specjalistyczne interesariuszy reprezentujących ochronę zdrowia

* W opisach wzorcowych pominięto te (niewielkie) fragmenty, które nie zostały uwzględnione w opisach specyficznych dla potrzeb PSZIOZ.

Źródło: oprac. własne na podstawie: [1].

Ocena efektów kształcenia może dokonywać się w trakcie zajęć i po ich zakończeniu – jako egzamin końcowy. W związku z tym wśród wykorzystywanych form oceny znajdują się formy, takie jak:

- praca własna w trakcie zajęć ćwiczeniowych lub laboratoryjnych,
- praca w grupach,
- testy wiedzy,

— testy umiejętności¹.

Zakładamy przy tym, że narzędzia oceny mogą mieć charakter kompleksowy, tzn. służyć do weryfikacji więcej niż jednego efektu kształcenia. W tabeli 2 przedstawiamy możliwe wykorzystanie narzędzi oceny.

¹ Ze względu na specyfikę studiów podyplomowych, rezygnujemy z innych form oceny, jak np. „wejściówki” czy domowe prace pisemne.

Tabela 2. Proponowane narzędzia oceny efektów kształcenia dla PSZIOZ

Narzędzie oceny	Efekt kształcenia	Przedmiot(y)
Praca własna w trakcie zajęć	H5	Analiza treści tekstów medycznych i pokrewnych
	H6	Narzędzia lingwistyczne w ochronie zdrowia, Informacja dla potrzeb zarządzania, Wyszukiwanie informacji zdrowotnej, Bibliotekarstwo medyczne
	H7	Informacja dla potrzeb zarządzania, Informacja naukowa, Promocja zdrowia, Wyszukiwanie informacji zdrowotnej
	H8	Informacja naukowa, Architektura informacji w serwisach zdrowotnych, Portale medyczne dla specjalistów i pacjentów, Zarządzanie informacją zdrowotną w Web 2.0
	H9	Analiza treści, Architektura informacji, Bibliotekarstwo medyczne
	S5	Użytkownicy informacji zdrowotnej, Portale medyczne, Architektura informacji, Zarządzanie informacją w Web 2.0
	S7	Użytkownicy informacji
	S8	Architektura informacji, Zarządzanie informacją w Web 2.0, Portale medyczne, Bibliotekarstwo medyczne
Praca w grupach	H10	Informacja naukowa, Promocja zdrowia, Informacja publiczna w ochronie zdrowia, Portale medyczne, Zarządzanie informacją w Web 2.0
	H11	Promocja zdrowia, Użytkownicy informacji, Wyszukiwanie informacji, Portale medyczne, Zarządzanie informacją w Web 2.0, Bibliotekarstwo medyczne
	S2	Informacja naukowa, Informacja dla potrzeb zarządzania, Promocja zdrowia, Informacja publiczna
	S3	Informacja publiczna, Użytkownicy informacji, Portale medyczne, Narzędzia do projektowania serwisów informacji medycznej
	S6	Architektura informacji, Bibliotekarstwo medyczne, Użytkownicy informacji, Zarządzanie informacją w Web 2.0
	S9	Promocja zdrowia, Bibliotekarstwo medyczne, Użytkownicy informacji
Test wiedzy*	H1-H4; H13 S1-S2; S10	Informacja naukowa, Informacja dla potrzeb zarządzania, Promocja zdrowia, Ochrona zdrowia – specyfika, uwarunkowania prawne
Test umiejętności*	H6	Wyszukiwanie informacji, Narzędzia lingwistyczne, Analiza treści
	H12	Informacja publiczna, Portale medyczne, Użytkownicy informacji, Zarządzanie informacją w Web 2.0
	S5	Użytkownicy informacji, Zarządzanie informacją w Web 2.0

* Test wiedzy i test umiejętności mogą być formą zaliczenia danego przedmiotu lub egzaminu końcowego. W tym drugim umieszczone przy nich przedmioty traktujemy jako te, które szczególnie przygotowują do egzaminu.

Źródło: oprac. własne.

ny dla poszczególnych efektów kształcenia i przedmiotów.

Analiza zawartości obu tabel prowadzi nas do wniosku, że sformułowane w tabeli 1 opisy efektów kształcenia dla PSZIOZ pozostają na stosunkowo ogólnym poziomie. Konieczne wydaje się więc ich uszczegółowienie poprzez wskazanie konkretnej wiedzy, umiejętności i postaw, jakie posiadać powinni absolwenci studiów. Tak dokładna charakterystyka efektów kształcenia wymaga jednak uprzedniego opracowania

sylabusa dla poszczególnych przedmiotów z programu PSZIOZ, co pozwoli na podział treści do realizacji między poszczególne przedmioty [2].

Na przykład: **efekt H6** dotyczący umiejętności wyszukiwania informacji, znajomości języków informacyjno-wyszukiwawczych i źródeł informacji, powinien być osiągany w wyniku pracy na przedmiotach wymienionych w odpowiednim wierszu tabeli 2. Zdobywanie wskazanych umiejętności wymaga jednocześnie odpowiedniej kolejności realizacji przedmiotów, co

uwzględniono w programie studiów. Przedmiot „Narzędzia lingwistyczne w ochronie zdrowia” jest planowany na semestr pierwszy, natomiast „Bibliotekarstwo medyczne” i „Wyszukiwanie informacji zdrowotnej”, podczas których znajomość języków informacyjno-wyszukiwawczych jest niezbędna – na semestr drugi.

Przykładowe efekty szczegółowe dla H6 to kolejno:

- znajomość terminologii specjalistycznej (klasyfikacje medyczne i pokrewne),
- dobór i zastosowanie języka informacyjno-wyszukiwawczego do wyszukiwań w różnych źródłach,
- weryfikacja i uszczegółowienie terminologii wobec braku uzyskania wyników satysfakcjonujących użytkownika,
- stosowanie wyrażenia JIW w opisie rzeczowym nowych materiałów bibliotecznych,
- podejmowanie decyzji dotyczących doboru, gromadzenia i selekcji materiałów bibliotecznych (ze względu na treść),
- przygotowywanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych dla użytkowników, rozwijających ich indywidualne umiejętności wyszukiwawcze,
- prowadzenie szkoleń w tym zakresie,
- jeśli chodzi o postawy – dokładność i rzetelność w przygotowywaniu opisów rzeczowych dokumentów oraz w wyszukiwaniu informacji.

Umiejętności te mogą być weryfikowane zarówno w trakcie pracy na ćwiczeniach lub poprzez odpowiednie zadanie wyszukiwawcze na końcowym teście umiejętności.

Podobnie będzie w przypadku efektu H8, dotyczącego praktycznego wykorzystania wiedzy informatologicznej. Realizacja przedmiotu „Informacja naukowa” na początku studiów jest niezbędna dla zdobycia umiejętności praktycznych w trakcie kształcenia na takich przedmiotach, jak „Architektura informacji w serwisach zdrowotnych” (semestr 1), „Portale medyczne dla specjalistów i pacjentów” i „Zarządzanie informacją zdrowotną w Web 2.0” (oba na semestrze 2).

Szczegółowe efekty kształcenia H8 mogą obejmować:

- przygotowywanie źródeł informacji elektronicznej, np. prowadzenie witryn bibliotek, tematycznych serwisów informacyjnych – pod względem organizacji treści, nawigacji, także umiejętności technicznych,
- weryfikowanie aktualności i wiarygodności własnego portalu, jak i regularna kontrola źródeł, do których kierowany jest użytkownik,

- dobór narzędzi Web 2.0 odpowiedni do potrzeb użytkowników,
- utrzymywanie kontaktów z użytkownikami w sferze wirtualnej.

Te umiejętności mogą zostać być sprawdzone przez prowadzącego w trakcie zajęć laboratoryjnych.

Efekt S3, dotyczący umiejętności wykorzystania wiedzy informatologicznej do aktywności w zakresie projektowania i realizacji procesów informacyjnych w obszarze zdrowia, z uwzględnieniem zachowań informacyjnych użytkowników, może być oceniany w trakcie pracy grupowej na przedmiotach, takich jak: „Informacja publiczna w ochronie zdrowia”, „Użytkownicy informacji”, „Portale medyczne dla specjalistów i pacjentów” czy „Narzędzia do projektowania serwisów informacji medycznej”, kiedy to do przeprowadzenia np. badań zachowań informacyjnych czy zaprojektowania pewnych produktów lub usług informacyjnych konieczne jest wykorzystanie posiadanej dziedzinowej wiedzy teoretycznej i umiejętność jej zastosowania w praktyce. W zależności od treści przedmiotu efektem kształcenia może być tu odpowiednio:

- przygotowywanie treści do biuletynu informacji publicznej,
- przeprowadzenie diagnozy potrzeb informacyjnych wybranego grona użytkowników – z uwzględnieniem jej zaplanowania, doboru narzędzi, realizacji, opracowania materiału i wyciągnięcia wniosków,
- znajdowanie przyczyn braku zainteresowania ofertą informacyjną ze strony użytkowników,
- dostosowywanie sposobów prezentacji treści do zdiagnozowanych potrzeb i zachowań informacyjnych użytkowników,
- w zakresie postaw – świadomość usługowego charakteru wykonywanej pracy i znaczenia informacji zdrowotnej dla tzw. dobrostanu pacjenta.

Takie umiejętności można sprawdzić w trakcie zajęć laboratoryjnych i ćwiczeniowych lub – ewentualnie – podczas testu kompetencyjnego.

Dokładne zdefiniowanie efektów kształcenia dla kolejnych przedmiotów jest warunkiem optymalnego doboru i zaprojektowania szczegółowych treści i form narzędzi oceny. Jest to zadanie zarówno dla wykładowców poszczególnych przedmiotów, jak i dla organizatorów PSZIOZ – jeśli chodzi o dobór elementów składających się na egzamin końcowy. Trudno w tym miejscu przedstawić szczegółową charakterystykę narzędzi oceny dla każdego efektu. Po pierwsze – dlatego, że – jak zaznaczyliśmy powyżej – wymagałoby to dokładnego przedstawienia szczegółowych efektów

kształcenia w podziale na wszystkie przedmioty programu. Do tego, z kolei, potrzebne są konsultacje ze wszystkimi wykładowcami. Dopiero w konsekwencji takich przygotowań można by – wstępnie – zaproponować odpowiednio narzędzia oceny, z zaznaczeniem jednak, że ich faktyczne wdrożenie zależy też od konkretnej realizacji przedmiotu.

Egzamin końcowy, składający się z testów wiedzy i umiejętności (praktycznych), jest formą oceny całościowej, dotyczącej całościowych kwalifikacji studenta wypracowanych w toku studiów. Powracając raz jeszcze do wymogów sformułowanych w sylwetce absolwenta, egzamin powinien w części dotyczącej wiedzy odnosić się do podstawowej znajomości obszaru (ochrona zdrowia) i wiedzy specjalistycznej z zakresu realizacji procesów informacyjnych dotyczących spraw zdrowia (w węższym aspekcie opieki zdrowotnej i szerszym – promocji zdrowia w społeczeństwie).

Weryfikowane umiejętności praktyczne dotyczą znajdowania, wyboru, oceny wiarygodności różnych typów źródeł informacji, skutecznego wyszukiwania, przygotowywania informacji skierowanej, sprawnego korzystania ze specjalistycznych narzędzi lingwistycznych, przygotowywania produktów i usług informacyjnych z obszaru zdrowia, korzystania z nowoczesnych rozwiązań technologicznych.

Zakończenie

Ta swoista „etiuda” projektowania narzędzi oceny zgodnie z zasadami Krajowych Ram Kwalifikacji pozwoliła nam doświadczyć na konkretnym przykładzie całkowitej zmiany sposobu myślenia o projektowaniu

programów kształcenia, odchodzenia od myślenia koncentrującego się na wyborze treści koniecznych do przekazania do myślenia ukierunkowanego na kształtowanie bardzo konkretnych umiejętności absolwenta. Czy jest to zmiana na lepsze – trudno w tej chwili ocenić. Pozostaje mieć nadzieję, że dotychczas zebrana i przekazywana w tradycyjnym jeszcze porządku wiedza nie zostanie zagubiona, ani tym bardziej odrzucona – jako nieprzekładalna w prosty sposób na kwalifikacje zwiększające atrakcyjność absolwenta na rynku pracy.

Bibliografia

1. *Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego*. Oprac. red. E. Chmielecka. [bm, bd] [online] Tryb dostępu: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/KRK/20101105_Ramy_kwalifikacji_dla_szk_wyzsz_165x235_int.pdf dostęp 9.05.2011.
2. Próchnicka M.: *Projektowanie programów studiów w oparciu o efekty kształcenia zdefiniowane dla obszarów kształcenia*. Seminarium bolońskie „Krajowe ramy kwalifikacji. Budowa programów studiów na bazie efektów kształcenia”. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, 12.04.2011. [online] Tryb dostępu: http://www.up.krakow.pl/main/bolonski/.../UP_kwiecien_2011_sesja_plenarna.ppt dostęp 9.05.2011.

Dr hab. Małgorzata KISIŁOWSKA, Doc. dr Maria PRZASTEK-SAMOKOWA – Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych. Uniwersytet Warszawski. Adres: 00-927 Warszawa, ul. Nowy Świat 69; tel. (22) 8268569; e-mail. emka@uw.edu.pl; m.przastek-samok@uw.edu.pl

CZŁOWIEK W PRZESTRZENI INFORMACYJNEJ

Podsumowanie i wnioski z XI Krajowego Forum Informacji Naukowej i Technicznej.

Zakopane, 25-28 września 2011 r.

W dniach 20-23 września 2011 r. w Zakopanem odbyło się XI Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej pod hasłem *Człowiek w przestrzeni informacyjnej*. Organizatorem forum było Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej (PTIN), współorganizatorami zaś Zakład Bibliografii i Informacji Naukowej Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, Zakład Zarządzania Informacją Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego we współpracy z Polskim Oddziałem Międzynarodowego Towarzystwa Organizacji Wiedzy (ISKO). Konferencja została dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Już tradycyjnie forum to miało charakter ogólnopolski i międzynarodowy. Wzięło w nim udział około 80 osób. Wśród nich znaleźli się przede wszystkim członkowie i działacze PTIN, członkowie Polskiego Oddziału International Society for Knowledge Organization (ISKO), twórcy i użytkownicy informacji naukowej, bibliotekarze, informatycy oraz osoby z obszarów pokrewnych. W forum – podobnie, jak poprzednio – wzięli udział przedstawiciele prawie wszystkich ośrodków akademickiego kształcenia pracowników informacji i bibliotekarzy, co świadczy o randze tego spotkania. W 7 sesjach wygłoszono 44 referaty i komunikaty naukowe, które dotyczyły różnych problemów ważnych na obecnym etapie rozwoju informacji naukowej lub propozycji nowych rozwiązań problemów nurtujących od dawna tę dziedzinę. Obrady odbywały się w HOTELU BELVEDERE RESORT & SPA w Zakopanem. Uczestnicy forum otrzymali dwuję-

zyczny informator XI Forum, zawierający podstawowe informacje o składzie Rady Programowej, Komitecie Organizacyjnym, programie ramowym i szczegółowym forum, streszczenia zgłoszonych referatów bądź komunikatów oraz listę uczestników. Autorzy referatów wygłoszonych na poprzednim Forum w 2009 r. otrzymali publikację pt. *Bezpieczna, innowacyjna i dostępna informacja. Perspektywy dla sektora usług informacyjnych społeczeństwie wiedzy*.¹

Uczestników forum powitała prezes PTINT – dr hab. Diana Pietruch-Reizes. W imieniu Rady Programowej XI Forum głos zabrał prof. dr hab. Wiesław Babik, krajowy koordynator ISKO w Polsce, który podkreślił, że W 2011 roku minęło 20 lat od zorganizowania I Krajowego Forum INT.

W dalszej części zostanie przedstawiona zawartość merytoryczna poszczególnych sesji. Forum rozpoczęło się **sesją plenarną**, której przewodniczyła prof. dr hab. Bożenna Bojar (UW). W tej sesji referaty wygłosili: Dr hab. Diana Pietruch-Reizes (UJ), która zwróciła uwagę na komponenty budowanej w ramach Unii Europejskiej jednolitej przestrzeni informacyjnej i ich znaczenie dla działań mających na celu transformację społeczeństw UE w społeczeństwa oparte na informacji i wiedzy. Dr hab. Małgorzata Kisilowska (UW) podjęła próbę zdefiniowania podstawowych terminów opi-

¹ *Bezpieczna, innowacyjna i dostępna informacja. Perspektywy dla sektora usług informacyjnych społeczeństwie wiedzy*. Pod red. D. Pietruch-Reizes, W. Babika i R. Frączek. Katowice: Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej 2011, 215 s. (Prace PTIN Nr 9).

sujących przestrzeń informacyjną oraz ich wzajemne relacje. Prof. dr hab. Wiesław Babik (UJ) zajął się językiem, przede wszystkim naturalnym, jako jednym z elementów przestrzeni informacyjnej, prezentując jego dotychczasowe i obecne możliwości wykorzystania w wyszukiwaniu informacji w systemach dokumentacyjnych i w Internecie. Prof. UW dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek poddała analizie warunki i czynniki niezbędne w realizacji kolejnych etapów transformacji w łańcuchu dane-informacja-wiedza-mądrość. Prof. UAM dr hab. Mirosław Górny zaproponował potraktowanie biblioteki cyfrowej jako rodzaju przestrzeni informacyjnej.

Sesję naukową *ISKO PL* prowadziła prof. UJ dr hab. Wanda Pindlowa. Jako pierwsza wystąpiła prof. Maria G. Bonome z ośrodka studiów bibliotekoznawczych w La Coruña (Hiszpania). Zwróciła ona uwagę na ogromną rolę jaką odgrywa organizacja wiedzy w procesach podejmowania decyzji. Dr hab. Katarzyna Materska (UW) potraktowała dzielenie się wiedzą jako rodzaj nietypowych zachowań informacyjnych w XXI wieku. Dr Marcin Roszkowski (UW) przedstawił budowę i funkcje dynamicznych taksonomii oraz perspektywy dalszych prac nad tego typu narzędziami eksploracji kolekcji sieciowych. Dr Ewa Chuchro (UW) podjęła próbę zdefiniowania nowego paradygmatu informacji i zasobów wiedzy, zwanego paradygmatem oddolnych zasobów wiedzy.

Sesję tematyczną *Systemy informacyjne* prowadził prof. UAM dr hab. Mirosław Górny. W sesji tej wystąpiło 6 osób. Prof. UMK dr hab. Ewa Głowacka przedstawiła główne nurty oceny społecznych i ekonomicznych korzyści funkcjonowania bibliotek. Mgr Mariola Augustyniak (UŁ) omówiła system informatyczny Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi. Szczególną uwagę zwróciła na czynniki determinujące jego dalszy rozwój. Dr Renata Frączek i dr Izabela Swoboda (UŚ) przedstawiły raport z badań organizacji dostępu do zasobów elektronicznych w bibliotekach polskich wyższych uczelni. Dr Agnieszka Bajor, dr Hanna Langer i dr Agnieszka Łakomy (UŚ) przedstawiły wstępne wyniki badań nad rozpoznaniem tendencji w bibliotekach akademickich w Polsce w zakresie organizacji zdalnego dostępu do zasobów na potrzeby pracowników naukowych i studentów. Mgr Joanna Kapusta (Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania, Kraków) dzieliła się problemami występującymi w tworzeniu i doskonaleniu baz wiedzy na potrzeby upowszechniania innowacyjnych technologii w Ośrodku Informacji Naukowej i Technicznej IZTW. Dr Jolan-

ta Szulc (UŚ) zajęła się akwizycją wiedzy w systemach ekspertowych.

Sesją dotyczącą *projektu SYNAT* moderował prof. dr hab. Wiesław Babik (UJ). W jej ramach wystąpiła dr Małgorzata Janiak (UJ), która przedstawiła projekt SYNAT jako platformę hostingową polskiej nauki. Dr Monika Krakowska (UJ) omówiła proces realizacji tego projektu, zaś mgr Justyna Walkowska (UAM Poznań) scharakteryzowała poszczególne elementy semantycznej bazy wiedzy, budowanej na potrzeby tego projektu. Mgr Maria Michalska i mgr Anna Myśliwska (Biblioteka Narodowa) opisały warsztat „łowców informacji internetowej” pracownika Zakładu Informacji Naukowej Biblioteki Narodowej. Mgr Łukasz Mesek (Biblioteka Jagiellońska) omówił zastosowania formatu MARC 21 do opisu formalnego i rzeczowego dokumentów cyfrowych o dostępie zdalnym, metodę jego konwersji do formatu Dublin Core oraz sposoby publikacji w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej. Dr Małgorzata Jaskowska (UJ) przeprowadziła analizę jakości wybranych polskich systemów informacji z punktu widzenia Konwencji o Dostępie do Informacji i Udziale Społeczeństwa w Podejmowaniu Decyzji oraz Dostępie do Sprawiedliwości w Sprawach Dotyczących Środowiska (Aarhus 1998, Dania).

Sesję *Organizacja informacji i wyszukiwanie* prowadziła prof. dr hab. Elżbieta Gondek (UŚ). W jej ramach dr Sabina Cisek i dr hab. Maria Próchnicka (UJ) omówiły zastosowanie metody studium przypadku (case study) w badaniach kultury informacyjnej oraz jej wykorzystanie w projekcie EMPATIC. Dr Stanisław Skórka (UP Kraków) przedstawił nowe trendy w architekturze informacji. Dr Arkadiusz Pulikowski (UŚ) przedmiotem swojego wystąpienia uczynił abstrakt strukturalizowany traktując go jako sposób na uporządkowanie informacji o treści publikacji i rozszerzenie możliwości wyszukiwawczych. Mgr Witold Sygocki (Centralny Instytut Ochrony Pracy, Warszawa) zajął się wybranymi problemami bibliometrii a w szczególności jej wskaźnikami stosowanymi w parametryzacji instytucji naukowych w Polsce. Mgr Anna Seweryn (UŚ) przedstawiła źródła informacji i narzędzia informacji bibliograficznej o przekładach piśmiennictwa na języki obce. Mgr Anna Matysek (UŚ) omawiała wykorzystanie języków informacyjno-wyszukiwawczych w normalizacji. Mgr Anna Szczepańska (UW) podjęła ważny dla zajmujących się nauką temat dostępu do informacji o piśmiennictwie naukowym.

Sesję *Użytkownicy informacji* prowadziła dr hab. Maria Próchnicka (UJ). W jej ramach wystąpił dr Ja-

cek Tomaszczyk (UŚ), który podjął problem przeciążenia informacyjnego, pokazując jego przyczyny oraz sposoby ograniczenia jego rozmiarów. Dr Agnieszka Korycińska-Huras (UJ) omówiła problemy wdrażania krajowej strategii rozwoju Information Literacy w Polsce. Mgr Beata Chrapczyńska (UE we Wrocławiu) przedstawiła na przykładzie Dolnośląskiego Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej (DCINiE) zagadnienie tzw. knowledge space (strefa wiedzy) współczesnych bibliotek akademickich. Mgr Bogumiła Konieczny-Rozenfeld (Biblioteka Główna Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie) zdefiniowała miejsce i potrzeby informacyjne studenta w przestrzeni informacyjnej biblioteki akademickiej. Dr Mariusz Luterek (UW) próbował zainteresować uczestników Forum problemem otwartej administracji i jej rolą w systemie informacji publicznej. Mgr Honorata Zarębska (UŚ) przedstawiła dobre praktyki w zakresie zautomatyzowanego udostępniania orzecznictwa sądowego. Mgr Małgorzata Caban (UŚ) scharakteryzowała potrzeby użytkowników krajowego systemu naukowej informacji wojskowej w Polsce.

Sesją *Informacja specjalistyczna* zarządzała dr hab. Katarzyna Materska. Zasadniczą część tej sesji stanowiły referaty Dr hab. Zbigniewa Osińskiego (UMCS), który próbował odpowiedzieć na pytanie, czy historycy zajmujący się najnowszą historią Polski propagują swoją wiedzę w Internecie. Prof. UŁ dr hab. Stanisława Kurek-Kokocińska w sposób interesujący przedstawiła pokłosie Roku Chopinowskiego jako rodzaj przestrzeni informacyjnej. Dr Bogusława Lewandowska (Instytut Podstawowych Problemów Techniki PAN w Warszawie) prezentowała wykorzystanie teorii informacji w biologii i medycynie (informacja genetyczna oraz proces diagnozy lekarskiej). Dr Małgorzata Gajos (UŚ) omówiła wyniki swoich dotychczasowych badań, których celem jest ustalenie kierunków rozwoju geoinformacji. Mgr Maria Guzowska-Wójcik (Urząd Patentowy RP) zajęła się informacją patentową. Mgr Agnieszka Młodzka-Stybel (Centralny Instytut Ochrony Pracy w Warszawie) podjęła temat bezpieczeństwa pracy w bazach czasopism elektronicznych. Mgr Barbara Szczepanowska (Centralny Instytut Ochrony Pracy w Warszawie) pokazała na przykładzie Encyklopedii BHP Międzynarodowej Organizacji Pracy ILO, zależność nowych form opracowywania i udostępniania informacji naukowej od stopnia rozwoju

ju technologii. Mgr Anna Gałęcka, mgr inż. Ewa Tomaszewska oraz mgr Zofia Wawrzynkiewicz (Instytut Technologii Drewna, Poznań) przedstawiły informację naukową w drzewnictwie oraz plany automatyzacji procesów informacyjnych w bibliotece instytutowej.

Interesującym elementem ostatniego dnia konferencji było spotkanie z mgr Moniką Krasieńską, dyrektorem Departamentu Orzecznictwa, Legislacji i Skarg Biura Generalnego Inspektora Danych Osobowych. Spotkaniu towarzyszył wykład pt. Ochrona danych osobowych w działalności uczelni wyższych – praktyczne wskazówki.

Forum zakończył uroczysty bankiet, na którym organizatorzy podziękowali prof. dr hab. Wandzie Pindlowej (UJ) oraz prof. dr hab. Bożennę Bojar (UW) za udział w konferencji, za zaangażowanie i przekazaną uczestnikom wiedzę i doświadczenie, mobilizację do dyskusji a także za inspiracje do dalszych badań.

W podsumowaniu forum warto podkreślić, że stało się ono już stałym elementem krajobrazu polskiej informatologii. Dyskusje merytoryczne w czasie kolejnych konferencji w Zakopanem są swoistego rodzaju barometrem ujawniającym to, co rzeczywiście obecnie dzieje się w sferze informacji naukowej w Polsce. Konfrontacja sfer akademickich z praktykami zawsze jest owocna dla obu stron. Teoria zawsze inspiruje praktykę i próbuje pomóc w rozwiązywaniu problemów generowanych przez praktykę, praktyka zaś słusznie oczekuje takiej pomocy od osób zajmujących się teorią. Zyskują na tym wszyscy a przede wszystkim użytkownicy informacji, to jest ci, którzy rzeczywiście jej potrzebują.

Zdecydowano, aby opublikować na stronie internetowej PTIN prezentacje, które towarzyszyły wystąpieniom w czasie poszczególnych sesji, zaś wybrane teksty referatów wydrukować w punktowanym czasopiśmie *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej* (PTINT) lub w postaci recenzowanej pracy zbiorowej. Można mieć nadzieję, że plon XI Forum w Zakopanem stanie się źródłem intelektualnych aspiracji i dalszej naukowej refleksji. XI Forum INT ujawniło potrzebę zorganizowania kolejnego forum w 2013 roku.

*Prof. dr hab. Wiesław BABIK
Przewodniczący Rady Programowej XI Forum INT
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński, KRAKÓW*